

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN
TUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA N:o 116a

---

*THE AGRICULTURAL ECONOMICS
RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS, No. 116a*

VILJELIJÄVÄESTÖN JA PALKANSAAJIEN
TULOEROJA SELVITTÄVÄ TUTKIMUS

OSA II. TULOVERTAILUT

HELSINKI 1985

Maatalouden taloudellisen
tutkimuslaitoksen

TIEDONANTOJA N:o 116a

The Agricultural Economics
Research Institute, Finland

RESEARCH REPORTS, No. 116a

VILJELIJÄVÄESTÖN JA PALKANSAAJIEN TULOEROJA
SELVITTÄVÄ TUTKIMUS

OSA II. TULOVERTAILUT

TUTKIJA	MAIJA TOLVANEN	
JOHTORYHMÄ	MATIAS TORVELA	MTTL, pj.
	ERIK HAGGRÉN	PTT
	PERTTI MARJOMAA	TILASTOKESKUS
	LEENA SÖDER	TILASTOKESKUS

HELSINKI 1985

ISBN 951-9202-27-7

ISSN 0355-0877

ESIPUHE

Käsillä oleva tutkimus pyrkii vertaamaan viljelijäväestön ja palkansaajien tuloja ja tuloeroja. Viljelijäväestön osalta on ensisijaisesti pyritty määrittämään viljelijöiden maataloudesta saamat tulot, joskin samalla on tehty laskelmia myös viljelijöiden metsä- ja muista tuloista. Palkansaajien tulot on selvitetty teollisuustyöntekijöiden osalta ja ne on voitu määrittää verraten yksiselitteisesti. Sitä vastoin viljelijöiden tulojen määrittelyssä on ollut monia vaikeuksia. Maatalous on yritystoimintaa ja siinä palkkatuloa vastaavan tulonosan laskemisessa on monia ongelmia. Yritystoimintaan liittyvä pääomien käyttö vaikeuttaa osaltaan tulosten laskemista.

Tutkimus julkistetaan kahtena niteenä. Ensimmäisessä niteessä (osa I) on käsitelty tulokäsitteitä ja tilastojen käyttökelpoisuutta tulotasotutkimuksen suorittamisessa. Tähän osaan liittyy myös tilastojen kehittämistä koskevia toivomuksia. Samoin siihen on liitetty joukko tulotason laskemiseen liittyviä tilastotietoja. Osassa II on esitetty tulovertailulaskelmien muodostaminen ja varsinaiset tulovertailut.

Tutkimus on tehty Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa ja tutkijana on ollut agronomi Maija Tolvanen. Tutkimuksen johtoryhmään on kuulunut laitoksen ulkopuolisia edustajia Tilastokeskuksesta, PTT:sta ja TTT:sta. Tutkimusta suoritettaessa on mukana ollut myös muita asiantuntijoita. Tutkimusta varten on saatu määräraha maa- ja metsätalousministeriön yhteistutkimusvaroista. Tutkimuslaitos kiittää kaikkia tutkimukseen osallistuvia tahoja. Erityisesti haluamme kiittää tutkimukseen osallistuneita henkilöitä Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa. Samoin kiitämme Tilastokeskusta ja Maatilahallituksen tilastotoimistoa ystävällisestä avusta.

Nyt julkaistavat tiedot ovat ensimmäisiä tuloksia tästä vielä jatkuvasta projektista ja tutkimuksen suorittajat toivovat, että tämä työ herättää keskustelua myös tutkimuksen jatkoa ajatellen.

Helsingissä elokuun 15. päivänä 1985

Laitoksen johtaja Matias Torvela

VILJELIJÄVÄESTÖN JA PALKANSAAJIEN TULOEROJA

SELVITTÄVÄ TUTKIMUS

	Sivu
Sisällysluettelo	I
Kuvioluettelo	VI
Taulukkoluettelo	XI
OSA I	
I. JOHDANTO	1
II. TULOKÄSITTEET JA TILASTOT	5
A. Viljelijäväestön ja palkansaajien tuloja koskevat käsitteet	5
1. Tulokäsitteistä	5
2. Tulonjakotilastosuosituksen mukainen tulokäsitteistö	6
3. Tutkimuksessa käytettävät tulokäsitteet	9
B. Tuloselvityksessä käytettävät tilastot	10
1. Kokonaislaskelmatyyppiset tilastot	10
a) Maatalous kansantalouden tilinpidossa	10
b) Maatalouden kokonaislaskelmat	14
2. Verotusaineistoon perustuvat tilastot	17
a) Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto	17
b) Tulo- ja varallisuustilasto	23
3. Kannattavuustutkimuksen kirjanpitotilat	24
4. Kotitalouksien tuloja ja menoja kuvaavat tilastot	27
a) Kotitaloustiedustelu	28
b) Tulonjakotilasto	29
5. Palkkoja kuvaavat tilastot	33
a) Palkkatilasto	33
b) Teollisuustilasto	36
6. Väestö- ja asuntolaskennat	38

C. Työpanosta koskevat tilastot	41
1. Maatalouden työpanosta koskevat tilastot	41
a) Maatilahallituksen työpanostilasto	41
b) Kirjanpitotilojen työnkäyttö	44
c) Muut maatalouden työpanosta koskevat selvitykset	45
2. Muut työpanosta koskevat tilastot	47
a) Teollisuustilasto	47
b) Työvoimatutkimus ja siihen liittyvät muut selvitykset	47
D. Tilastojen käyttö tuloseselvityksessä	50
1. Tilastojen yhteen sovittaminen	50
2. Maataloustulo	51
a) Maataloustulo tilaa (viljelijäperhettä) kohti	51
b) Viljelijäperheen koon ja työpanoksen selvittäminen	55
c) Tulosten tulkintaan vaikuttavista muista tekijöistä	60
3. Teollisuustyöntekijöiden palkkatulo	68
4. Ansiotulot ja käytettävissä olevat tulot	70
III. VILJELIJÄVÄESTÖN TULOJA KOSKEVAT LASKELMAT	72
A. Maataloudesta saadut tulot	72
1. Tilastojen yhteensopivuus maataloustuloa laskettaessa	72
a) Maataloustulon laskeminen kokonaistasolla	72
b) Poistoihin liittyvät ongelmat	74
c) Maatalouden sisäisiin tulovertailuihin liittyvät ongelmat	77
d) Muut maataloustulon laskemiseen liittyvät ongelmat	79
2. Maataloustulo keskimäärin koko maassa	84
a) Maataloustulo keskimäärin kaikilla tiloilla	84
b) Maataloustulo keskimäärin luonnollisten henkilöiden tiloilla	86

3. Maatalouden sisäiset tulolaskelmat	90
a) Maataloustulo eri kokoisilla tiloilla	90
b) Maataloustulo eri alueilla	94
c) Maataloustulo eri tuotantosuunnissa luonnollisten henkilöiden tiloilla	99
4. Maataloustulo henkilöä kohti	108
a) Maataloustulo keskimäärin koko maassa	108
b) Maataloustulo eri tuotantosuunnissa	109
B. Viljelijäväestön ansiotulot	117
1. Ansiotulot keskimäärin koko maassa	117
2. Ansiotulot eri alueilla	119
3. Ansiotulot eri tuotantosuunnissa	121
4. Ansiotulot henkilöä kohti	125
C. Viljelijäväestön käytettävissä olevat tulot	126
1. Tulonjakotilaston ja kotitaloustiedustelun tulokset verrattuna MYTT:n vastaaviin tuloksiin	126
2. Viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot	129
IV. PALKANSAAJIEN TULOJA KOSKEVAT LASKELMAT	133
A. Palkkatulot	133
1. Palkansaaajien tulot	133
2. Teollisuustyöntekijöiden palkkatulot	135
a) Teollisuustyöntekijöiden palkkatulot keskimäärin koko maassa	135
b) Palkkatulot eri alueilla	137
c) Kotitaloustiedustelun ja tulonjakotilaston mukaiset palkkatulot	141
3. Ammattitaitoisten teollisuustyöntekijöiden palkkatulot	142
B. Teollisuustyöntekijöiden ansiotulot	146
C. Käytettävissä olevat tulot teollisuustyöntekijä- kotitalouksissa	147

V. TILASTOJEN KEHITTÄMINEN	149
A. Maatalouden tilastot	149
1. Kokonaislaskelmatyyppiset tilastot	149
2. Maatalouden yritys- ja tulotilasto	150
3. Kannattavuustutkimuksen kirjanpitotilat	155
4. Maatilahallituksen työpanostilasto	158
B. Palkansaajia koskevat tilastot	162
1. Palkkatilastot	162
2. Teollisuustilasto	163
C. Kotitalouksien tuloja ja menoja koskevat tilastot	165
1. Tulonjakotilasto ja kotitaloustiedustelu	165
Kirjallisuusluettelo	XIV
Liiteluettelo	XVIII
Liitteet	

OSA II

VI VERTAILURYHMIEN MUODOSTAMINEN	169
A. Rationaalisesti hoidetut ja viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavat tilat	169
1. Vertailuryhmien rajaamiseen liittyvät ongelmat	169
2. Rationaalinen maataloustuotanto	171
3. Viljelijäperheen täystyöllisyys	175
a) Keskimäärin kaikilla tiloilla	175
b) Täystyöllisyys eri tuotantosuunnissa	178
4. Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavat tilat	184
5. Tulovertailun laatiminen viljelijäväestön osalta	192
B. Ammattitaitoiset teollisuustyöntekijät	195
VII TULOVERTAILUT	197
A. Maataloustulo verrattuna ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon	197
1. Maataloustulo viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavissa tilaryhmissä	197
a) Maataloustulo laskennallista täystyöllistä henkilöä kohti keskimäärin kaikilla tiloilla	197
b) Maataloustulo keskimäärin luonnollisten henkilöiden tiloilla	200
c) Maataloustulo eri tuotantosuunnissa	203
2. Maataloustulo pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla	215
a) Maataloustulo keskimäärin	215
b) Maataloustulo eri tuotantosuunnissa	217
3. Viljelijäpuolisoiden maataloustulo verrattuna teollisuustyöntekijäpuolisoiden palkkatuloon	221
4. Yhteenvedo tuloeroista eri vertailuryhmissä	228
B. Viljelijäväestön ja teollisuustyöntekijöiden ansiotulot	232
C. Viljelijä- ja teollisuustyöntekijäkotalouksien käytettävissä olevat tulot	236

KUVIOLUETTELO

OSA I

	Sivu
Kuvio 1. Tulokäsitteet.	6
Kuvio 2. Viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt tilaa kohti MTH:n työpanostilaston mukaan vuosina 1978-1982.	59
Kuvio 3. Viljelijäperheen maatalouden juoksevat työt ja johtotyöt keskimäärin kirjanpitotiloilla vuosina 1978-1982 sekä varsinaiset maataloustyöt vuonna 1981 Maatilahallituksen työpanostilaston mukaan	59
Kuvio 4. Viljeltyjen tilojen lukumäärät tilakokoluokittain vuosina 1978-1982.	62
Kuvio 5. Luonnollisten henkilöiden tilojen lukumäärä eri tuotantosuunnissa vuonna 1981.	64
Kuvio 6. Luonnollisten henkilöiden tilojen tuotantosuunnittainen %-jakauma eri alueilla.	65
Kuvio 7. Kokonaissato vuosina 1960-1983.	67
Kuvio 8. Kansantulolaskelman (KTT), kokonaislaskelman (MTTL) ja verotustilaston (MYTT) mukaisen maataloustulon kehitys vuosina 1973-1982.	72
Kuvio 9. KTT:n kasvinviljelyn kokonaistuotos ja MYTT:n kasvinviljelytuotteiden myyntitulot vuosina 1973-1982.	73
Kuvio 10. Maatalouden kokonaislaskelmien mukaiset poistot ja MYTT:n hankintamenojen poistot vuosina 1973-1982.	73
Kuvio 11. Maataloustulo tilaa kohti vuosina 1980-1982 kaikilla tiloilla (MYTT), luonnollisten henkilöiden tiloilla (MYTT) ja peltoalalla painotettujen kirjanpitotilojen tulosten mukaan.	89
Kuvio 12. Maataloustulo tilaa kohti luonnollisten henkilöiden hallinnassa olevilla tiloilla ja kaikilla tiloilla vuosina 1980-1982.	89
Kuvio 13. Verotustilastoon perustuva maataloustulo vuosina 1978-1982.	91
Kuvio 14. Verotustilastoon perustuva maataloustulo ja peltoalalla painotettu kirjanpitotilojen maataloustulo tilaa kohti maan eri osissa vuosina 1978-1982.	97

Kuvio 15.	Tuet ja maatalouden puhdas tulo lääneittäin 10-15 hehtaarin lypsykarjatiljoilla vuonna 1981.	97
Kuvio 16a-f.	Maataloustulo maan eri osissa keskimäärin vuosina 1978-1982.	98
Kuvio 17-19.	Maataloustulo tilaa ja työtuntia kohti tuotanto-suunnittain Etelä-Suomessa vuosina 1980-1982.	112
Kuvio 20.	Maataloustulo nautakarjatiljoilla keskimäärin tilaa kohti vuosina 1980-1982.	113
Kuvio 21a-c.	Maataloustulo nautakarjatiljoilla tilaa kohti maan eri osissa vuosina 1980-1982.	113
Kuvio 22.	Maataloustulo nautakarjatiljoilla työtuntia kohti maan eri osissa vuonna 1981.	113
Kuvio 23.	Maataloustulo sikatiljoilla keskimäärin tilaa kohti vuosina 1980-1982.	114
Kuvio 24.	Maataloustulo siipikarjatiljoilla keskimäärin tilaa kohti vuonna 1982.	114
Kuvio 25.	Maataloustulo viljatiljoilla ja muilla kasvinviljelytiljoilla keskimäärin tilaa kohti vuosina 1980-1982.	114
Kuvio 26.	Maataloustulo monipuolisen tuotannon tiljoilla keskimäärin tilaa kohti vuosina 1980-1982.	115
Kuvio 27a-c.	Maataloustulo monipuolisen tuotannon tiljoilla maan eri osissa vuosina 1980-1982.	115
Kuvio 28.	Maataloustulo työtuntia kohti monipuolisen tuotannon tiljoilla vuonna 1981.	115
Kuvio 29a-c.	Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) eri tuotantosuuntia harjoittavilla tiljoilla vuosina 1980-1982.	116
Kuvio 30.	Viljelijän ja puolison ansiotulot keskimäärin tilaa kohti vuosina 1980-1982.	118
Kuvio 31a.	Viljelijän ja puolison ansiotulot tilaa kohti maan eri osissa vuonna 1982.	123
Kuvio 31b.	Viljelijän ja puolison ansiotulot tilaa kohti nautakarjatiljoilla maan eri osissa vuonna 1982.	123
Kuvio 32a-c.	Viljelijän ja puolison ansiotulot tilaa kohti tuotantosuunnittain Etelä-Suomessa vuosina 1980-1982.	123 124

Kuvio 33.	Viljelijän ja puolison ansiotulot henkilöä kohti vuosina 1980-1982.	124
Kuvio 34.	Viljelijäkotitalouksien ansiotulot tulonjakotilaston mukaan ja viljelijäpuolisoiden ansiotulot MYTT:n mukaan vuonna 1980.	131
Kuvio 35.	Viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot kotitaloutta kohti vuosina 1980-1981.	131
Kuvio 36.	Ammattitaitoisten teollisuustyöntekijöiden palkkatulo ja tehty työaika henkilöä kohti vuosina 1973-1982.	143
OSA II		
Kuvio 37.	Varsinaisten maataloustöiden jakautuminen viljelijäpuolisoiden ja avustavien perheenjäsenten kesken keskimäärin kaikilla tiloilla.	181
Kuvio 38.	Viljelijäperheen työpanos keskimäärin kaikilla tiloilla vuonna 1981 ja täystyöllisten henkilöiden tarve.	181
Kuvio 39a-d	Viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt keskimäärin eri tuotantosuunnissa ja täystyöllisten henkilöiden tarve.	182
Kuvio 40.	Luonnollisten henkilöiden tilojen lukumäärät maatilatalouden nettotulojen osuuden vaihdellessa viljelijän ja puolison veronalaisista kokonaistuloista.	188
Kuvio 41.	Luonnollisten henkilöiden tilojen %-jakauma eri tuotantosuunnissa maatilatalouden nettotulojen osuuden vaihdellessa viljelijän ja puolison kokonaistuloista.	188
Kuvio 42.	Viljelijäpuolisille pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen jakautuminen tilakokoluokittain ja tuotantosuunnittain.	189
Kuvio 43.	Maataloustulo tilaa kohti keskimäärin luonnollisten henkilöiden tiloilla vuonna 1982, kun maatilatalouden nettotulojen osuus viljelijän ja puolison veronalaisista kokonaistuloista vaihtelee.	189

- Kuvio 44. Maataloustulo tilaa kohti eri alueilla viljelijäpuolisoille pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla vuonna 1982. 190
- Kuvio 45. Maataloustulo tilaa kohti eri tuotantosuunnissa viljelijäpuolisoille pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla vuonna 1982. 190
- Kuvio 46. Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti ja vastaavat tulokset keskimäärin kaikkien luonnollisten henkilöiden tiloilla vuonna 1982. 191
- Kuvio 47. Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti eri tuotantosuunnissa vuonna 1982. 191
- Kuvio 48. Tilojen jakautuminen yritysmuodon mukaan ja tulovertailussa mukana olevat tilat sekä niiden lukumäärät vuonna 1982 192
- Kuvio 49a-b. Maataloustulo laskennallista täystyöllistä henkilöä kohti ja viljelijäperheen työtuntia kohti keskimäärin kaikilla 5-100 ha:n viljellyillä tiloilla verrattuna ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1978-1982. 199
- Kuvio 50a-b. Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti ja viljelijäperheen työtuntia kohti keskimäärin viljelijäpuolisoille täystyöllisyyden antavilla 5-100 ha:n luonnollisten henkilöiden tiloilla verrattuna ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982. 202
- Kuvio 51. Viljelijäpuolisoille täystyöllisyyden antavat tilat ja luonnollisten henkilöiden tilojen lukumäärät maatilatalouden tulojen mukaisessa tilaryhmityksessä eri tuotantosuunnissa vuonna 1982. 203
- Kuvio 52a-b. Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti ja viljelijäperheen työtuntia kohti 5-100 ha:n nautakarjatiloiilla verrattuna ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982. 212
- Kuvio 53a-b. Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti ja viljelijäperheen työtuntia kohti 10-100 ha:n sikatiloilla verrattuna ammattitaitoisen teolli-

	suustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982.	213
Kuvio 54a-b.	Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti ja viljelijäperheen työtuntia kohti keskimäärin 10-100 ha:n monipuolisen tuotannon tiloilla verrattuna ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982.	214
Kuvio 55.	Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.	225
Kuvio 56-59.	Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti eri tuotantosuunnissa ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.	225
Kuvio 60.	Maatalouden yrittäjätulo viljelijäkotitaloutta kohti ja teollisuustyöntekijän ja hänen puolisonsa palkkatulot vuonna 1981.	227
Kuvio 61.	Maataloustulo viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavissa tilaryhmissä ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.	230
Kuvio 62.	Maataloustulo viljelijäpuolisoille pääasiallisen toimeentulon antavissa tilaryhmissä ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.	230
Kuvio 63a-b.	Viljelijäväestön ja teollisuustyöntekijöiden ansiotulot henkilöä kohti vuonna 1980 ja 1981.	234

TAULUKKOLUETTELO

OSA I		Sivu
Taulukko	1. Tilojen %-jakauma ja lukumäärät yritysmuodoittain ja tilakokoluokittain vuonna 1981.	61
Taulukko	2. Tuotantosunnittainen tilojen %-jakauma eri alueilla ja tilaluvut vuonna 1981.	66
Taulukko	3. Verotustilastoon (MYTT) perustuva maataloustulo ja poistot suhteessa vastaaviin maatalouden kokonaislaskelmien mukaisiin tuloksiin vuosina 1980-1982.	76
Taulukko	4. Maataloustulon, hehtaarisadon ja maitotouoksen kehitys vuosina 1978-1982.	85
Taulukko	5. Maataloustulo keskimäärin tilaa kohti eri tuotantosunnissa Etelä-Suomessa vuosina 1980-1982 ja tilaluvut vuonna 1982.	100
Taulukko	6. Siipikarjatilojen maataloustulo, tilaluvut ja peltoala vuonna 1982.	104
Taulukko	7. Ansiotulot tilaa kohti keskimäärin maan eri osissa vuonna 1982.	120
Taulukko	8. Ansiotulot eri tuotantosuuntia harjoittavilla tiloilla Etelä-Suomessa vuonna 1982.	121
Taulukko	9. Viljelijän ja puolison henkilöluku MYTT:ssa ja viljelijäkotalouksien koko tulonjakotilaston mukaan vuonna 1980.	128
Taulukko	10. Teollisuustyöntekijöiden henkilöluvut ja palkkatulo vuosina 1978-1982.	136
Taulukko	11. Teollisuustyöntekijöiden henkilöluvut, palkkatulo ja tehdyt työtunnit maan eri osissa vuonna 1981.	138
Taulukko	12. Matala- ja korkeapalkkaisten toimialojen yleisyys maan eri osissa vuonna 1981.	138
Taulukko	13. Vaatetusteollisuuden, paperiteollisuuden ja metalli- ja konepajatuotteiden valmistuksen työntekijöiden keskimääräiset vuosipalkat maan eri osissa vuonna 1981.	140

Taulukko 14.	Ammattitaitoisten teollisuustyöntekijöiden palkkatulot ja työtunnit vuosina 1979-1982.	143
Taulukko 15.	Ammattikoulutuksen saaneiden ja ammattikoulutamattomien teollisuustyöntekijöiden %-jakauma ja palkkatulot vuosina 1978-1981.	144
Taulukko 16.	Teollisuustyöntekijöiden ansiotulot vuosina 1978-1981.	146
Taulukko 17.	Teollisuustyöntekijäkotitalouksien henkilöluvut ja käytettävissä olevat tulot vuosina 1978-1981.	147

OSA II

Taulukko 18.	Maataloustulo laskennallista täystyöllistä henkilöä kohti 5-100 ha:n tiloilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1978-1982.	198
Taulukko 19.	Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti 5-100 ha:n luonnollisten henkilöiden tiloilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982.	201
Taulukko 20.	Luonnollisten henkilöiden tilojen lukumäärät ja %-jakauma vuonna 1982.	205
Taulukko 21.	Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti 5-100 ha:n nautakarjatiloiilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982.	206
Taulukko 22.	Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti 10-100 ha:n sikatiloilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982.	208
Taulukko 23.	Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti monipuolista tuotantoa harjoittavilla 10-100 ha:n tiloilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982.	211
Taulukko 24.	Maataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien luonnollisten henkilöiden tilat ja niiden %-jakauma vuonna 1982.	216

Taulukko 25. Teollisuustyöntekijän ja puolison palkkatulo päätoimesta ja päätoimisen maatalousyrittäjän ja puolison yrittäjätulot maataloudesta kotitaloustiedustelun mukaan vuonna 1981.	223
Taulukko 26. Viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot kotitaloutta kohti suhteessa teollisuustyöntekijäkotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin vuosina 1978-1981.	237
Taulukko 27. Viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot ammatissa toimivaa henkilöä kohti suhteessa teollisuustyöntekijäkotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin vuosina 1978-1981.	238
Taulukko 28. Viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot kuluttajayksikköä kohti suhteessa teollisuustyöntekijäkotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin vuonna 1981.	239

OSA II

VI. VERTAILURYHMIEN MUODOSTAMINEN

A. Rationaalisesti hoidetut ja viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavat tilat

1. Vertailuryhmien rajaamiseen liittyvät ongelmat

Voimassa olevassa maataloustulolaissa viitataan, että viljelijöiden ja palkansaaajien tulovertailussa tulee ottaa huomioon rationaalisesti hoidetulta ja viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavalta viljelmältä maataloudesta saatu vuositulo ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän vuositulo sekä näiden kehitys. Päähuomio tutkimuksessa on kiinnitetty maatalouden yrittäjätuloa ja teollisuustyöntekijöiden osalta palkkatuloa vastaaviin käsitteisiin. Näiden lisäksi tutkimuksessa on verrattu myös viljelijäväestön ja teollisuustyöntekijöiden ansiotuloja ja käytettävissä olevia tuloja.

Maatalouden osalta vertailuryhmien rajaamista on tutkimuksessa lähestytty viljelyksessä olevien tilojen tulosten, viljelijäperheiden henkilölukua ja työpanosta koskevien tietojen sekä maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien viljelijöiden tulotietojen avulla. Tarkastelu kohdistuu tällöin lähinnä luonnollisten henkilöiden tiloihin. Rationalisuuden ja täystyöllisyyden määrittelyssä on pyritty ottamaan huomioon olemassa olevista tilastoista aiheutuvat rajoitukset. Teollisuustyöntekijöiden palkkatulot on selvitetty lähinnä palkka- ja teollisuustilastojen pohjalta. Liiallista tilastoaineiston karsimista on haluttu välttää, jotta tulovertailu voitaisiin suorittaa molempien osapuolien kohdalta mahdollisimman laajalta pohjalta.

Tilanhoidon rationaalisuus riippuu monista eri tekijöistä. Työpanostietoihin perustuva osa-aikaisten tilojen erottaminen pois täystyöllisten tilojen joukosta on voitu tehdä ainoastaan tilakokoluokittaisten keskiarvotulosten perusteella. Maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien viljelijöiden tuloja

koskevalla MYTT:n erillistuloksella on pyritty selvittämään päätoimisten viljelijöiden tuloja. Koska vastaavia työpanostietoja ei ole ollut tilastoista saatavissa, viljelijäperheen työnkäytöstä on voitu tehdä päätelmä ainoastaan koko viljelijäväestöä koskevien työpanostietojen avulla.

Maataloustulolaisissa mainittujen vuositulojen on tutkimuksessa tulkittu molempien vertailuosapuolien kohdalla viittaavan henkilöä kohti laskettuun tuloon. Maatalouden tulokset on perinteisesti laskettu tilaa kohti, kun taas palkansaajien osalta tulotiedot saadaan tilastoista pääasiassa henkilöä kohti. Vertailuosapuolia koskevien tulosten saattamiseksi vertailtaviksi myös maatalouden tulokset on pyritty laskemaan henkilöä kohti. Ensimmäisissä tulonsaajina tulevat tällöin kysymykseen tiloilla työskentelevät viljelijäpuolisot ja heidän ohellaan varsinkin kotieläintaloutta harjoittavilla tiloilla myös muut maataloustöihin osallistuneet perheenjäsenet. Vaikka päävertailu maatalouden osalta koskee koko maan keskimääräisiä tuloksia, näiden tietojen ohella on laskettu tuloksia eri kokoisilta tiloilta ja eri tuotantosuunnista. Maatalouden tulot keskimäärin eri alueilla ovat olleet keskeisimmissä tilakokoryhmissä lähes samat (vrt. osa I, s. 94), joten alueittaista tarkastelua ei ole tulovertailuun sisällytetty. Laskelmissa on kiinnitetty huomiota siihen, että tulovertailuissa mukana olevat tilat antavat keskimäärin täystyöllisyyden viljelijälle ja puolisolle tutkimuksessa kohtuulliseksi katsottua vuosityöaikaa soveltaen. Kotieläintiloilla henkilöä kohti laskettu työpanos muodostuu eräissä tilakokoluokissa huomattavan suureksi. Kasvinviljelytiloilla viljelijäperheen täystyöllisyyden arviointi on ongelmallisempaa, koska tuotanto on rajoittunut noin puolen vuoden ajalle.

Vertailuryhmien rajaamisessa on toisaalta kiinnitetty huomiota myös maataloustulon suhteeseen viljelijän ja puolison palkkatuloihin. Hyväksytyissä maatalouden vertailuryhmissä maataloustulo on pääsääntöisesti palkkatuloja suurempi. Jaettaessa maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti, muodostuvat kotieläintilojen ja kasvinviljelytilojen tuloksia vastaavat viljelijäperheen työpanokset eri tuotantosuuntia edustavissa vertailuryhmissä erilai-

siksi. Kotieläintilojen työnmenekki edellyttää viljelijän ja puolison lisäksi myös muiden perheenjäsenten työskentelyä tiloilla, kun taas kasvinviljelytilojen työnmenekki vastaa tuskin yhden henkilön kokovuotista työpanosta. Tuotantosuuntien välisiä eroja eriteltäessä tutkimuksessa on katsottu tarpeelliseksi eräissä kohdin vertailla myös työtuntia kohti laskettuja tuloksia. Pääomien käyttö korvaa osaltaan viljelijäperheen manuaalista työpanosta. Pääoman tarve ja lisäpääomalla saatava työnsäästö ovat erilaiset eri tuotantosuunnissa. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ole lähdetty tarkemmin erittelemään työn ja pääoman välisiä korvaussuhteita. Näin ollen myöskään maataloustuloa ei ole jaettu erikseen korvaukseksi työlle ja maatalouteen sijoitetulle omalle pääomalle. Maataloudesta saatu tulo, maataloustulo on välitöntä korvausta viljelijäperheen tulon hankkimiseksi tehdyille kaikille uhrauksille.

2. Rationaalinen maataloustuotanto

Maataloustuotannon voitaneen katsoa olevan rationaalista silloin, kun viljelijä käyttää omaa työtään ja muita tuotannontekijöitä tilan olosuhteet huomioiden parhaaksi katsomallaan tavalla mahdollisimman hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi. Rationaalisuus käsitteenä on täten lukuisten arvostukseen liittyvien tekijöiden summa. Rationaalisuus liittyy ensisijaisesti tuotannontekijöiden yhdistelyyn ja käyttöön ja vain välillisesti tuotantovälineiden käytön ja saavutetun tulon suhteeseen. Monet viljelijät eivät ole mieltyneet edes olosuhteiden niin sallien riskialttiisiin tuotantosuuntiin vain korkeamman nettotulon saavuttamiseksi, ja silti he eivät välttämättä toimi epärationaalisesti. Rationaalisesti hoidetuilla tiloilla työn ja pääoman käyttö on sopivassa suhteessa ja uuden teknologian yleistymisen otetaan huomioon tilan olosuhteisiin soveltuvassa laajuudessa.

Edellä mainitun toteaminen eri tilaryhmissä ei tilastollisesti ole mahdollista. Tutkimuksessa on lähdetty siitä, että normaali suomalainen maatalous on keskimäärin rationaalisesti hoidettua ja että, rationaalisesti hoidettuja tiloja on kaikissa tilakokoluokissa ja tuotantosuunnissa tilan omistussuhteista riippumatta

eri osissa maata. Joitakin rationaalisuuteen liittyviä ja sitä sivuavia tekijöitä on ollut mahdollista ottaa huomioon. Tilat, joilla ei ole maataloustuotantoa, jäävät tässä tarkastelun ulkopuolelle. Aktiivisessa tuotannossa olevat tilat tulevat huomioon otetuiksi sellaisinaan kaikissa MYTT:n mukaisissa tarkasteluissa. Tarkasteluvuon tulevat mukaan tällöin myös sellaiset tuotannonrajoitustoimenpiteiden alaiset tilat, joilla on ollut maatalouden verotuksen piiriin kuuluvia tuloja kuten esim. tuotannonrajoituskorvauksia.

Tutkimuksessa on tarkasteltu myös eräitä muita rationaalisuuteen viittaavia tilastojen karsintaperusteita. Tällaisia ovat mm. omistusmuoto, viljelijän saavuttama yleinen eläkeikä ja välillisesti myös tilakoko. On ilmeistä, että epärationaalisesti hoidettuja tiloja on keskimääräistä enemmän iäkkäiden, esim. yli 65-vuotiaiden, ja mahdollisesti myös perikuntien hallussa olevien tilojen joukossa, mutta näiden tilojen joukossa on myös rationaalisesti hoidettuja tiloja. Kumpiakaan näistä ryhmistä ei ole katsottu voitavan poistaa tulotarkastelusta pelkästään epärationaalisuuden perusteella. Perikuntien kohdalla on kyse tiloista, joiden omistusolot ovat poikkeuksellisessa vaiheessa. Useilla näistä tiloista ei voida osoittaa mitään varsinaista viljelijäperhettä eikä viljelijän ja puolison henkilöverotuksesta ole tilastoituja tulotietoja saatavissa. Perikuntien tilat on täten jouduttu jättämään tutkimuksessa tarkastelun ulkopuolelle lähinnä tilastoteknisistä syistä. Valtion, kuntien, yhdistysten, säätiöiden, seurakuntien, osakeyhtiöiden, osuuskuntien yms. tilat on jätetty pois tutkimuksen aihepiiriin kuulumattomina. Myöskään näiltä tiloilta ei ole tilastoituna henkilöverotuksesta saatavia kokonaistuloja. Poistettavien tilojen joukkoon kuuluvat tällöin myös perheyhtymien tilat, jotka muutoin saattaisivat kuuluakin vertailuasetelman piiriin.

Yli 65-vuotiaat viljelijät on tarkoituksen mukaista eläkeläisinä jättää vertailuasetelman ulkopuolelle, mikäli heidän eläketulonsa suhde maatalouden tuloihin osoittautuu olevan sellainen, ettei heitä enää voida pitää päätoimisina viljelijöinä. Tällöin he ovat verrattavissa lähinnä muihin osa-aikaviljelijöihin.

MYTT:n mukaisessa tarkastelussa on voitu ottaa huomioon ainoastaan veronalaiset eläketulot, jotka ovat olleet vuoteen 1982 asti lähinnä työperäisiä eläkkeitä. Kansaneläkkeet (pohja- ja lisäosa) ilmenevät verotustilastossa vasta vuodesta 1983 lähtien. Tulonjakotilaston mukaan Kela:n maksamat verovapaat eläketulot ja muut saadut tulonsiirrot maatalousyrittäjäkotitalouksissa ovat olleet vuonna 1981 suunnilleen seuraavat (mk/kotitalous):

Peltoala	Kela:n maksamat eläkkeet	Muut tulonsiirrot	Yhteensä
2 - 5 ha	7 200	10 200	17 400
5- 10 ha	6 700	6 700	13 400
10- 20 ha	5 500	6 800	12 300
Yli 20 ha	3 900	6 500	10 400
Keskim.	5 300	6 800	12 100

Kansaneläkkeiden ja muiden verovapaiden eläketulojen osuus on ollut suurin kaikkein pienimmissä tilakoryhmissä, joissa maatalouden harjoittaminen on muutoinkin osa-aikaisempaa. Maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijöitä koskevissa MYTT:n erillistulosteissa veronalaisista eläkkeistä pääasiallisen toimeentulonsa saavat viljelijät jäävät pois automaattisesti tarkastelusta. Lisäksi pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla on otettu huomioon viljelijän ikä niiltä osin kuin se on ollut mahdollista tilaryhmittäisten keskiarvotulosten perusteella.

Esillä on ollut myös näkökohtia, joiden mukaan tulisi verrata lähinnä samanikäisten viljelijöiden ja palkansaajien tuloja keskenään. Tällöin maatalouden tulotarkastelun tulisi kohdistua molempiin puolisoihin, jotka usein ovat eri ikäisiä. Viljelijäväestön ikärakenne poikkeaa varsin paljon esimerkiksi teollisuudessa työskentelevien ikärakenteesta. Vuoden 1980 väestö- ja asuntolaskennan mukaan maatalouden ja teollisuuden¹⁾ ammatissa toimivan väestön ikärakenne on ollut seuraava:

¹⁾ Sisältää toimihenkilöt (25.5 %) ja työntekijät (74.5 %).

	Viljelijäväestö	Teollisuustyöntekijät
Alle 30 vuotta	12.5 %	31.4 %
30-39 "	17.9 %	30.6 %
40-49 "	24.4 %	20.5 %
50-64 "	38.6 %	17.3 %
65- "	6.6 %	0.2 %
Yhteensä	100.0 %	100.0 %

Viljelijäväestö on keskimäärin vanhempaa kuin teollisuustyöntekijät. Nuoria viljelijöitä on vähän ja tulovertailuun hyväksyttävät tilaryhmät jäisivät tältä osin varsin pieniksi. Toisaalta viljelijäväestön iän huomioon ottaminen tutkimuksessa vaikeuttaisi olennaisesti eri tilastoista saatavien tulo- ja työpanostietojen yhteensovittamista.

Rationaalisuuskriteerin perusteella ei voitane osoittaa suoranaisesti mitään tilakokoluokkia jätettäväksi pois vertailuasetelmasta. Pienet, esim. alle 5 ha:n intensiivisesti hoidetut viljelmät voivat olla rationaalisesti hoidettuja siinä kuin muutkin tilat. Kuitenkin varsinkin kasvintuotantoa harjoittavat pienet tilat jäävät pois viljelijäperheen pääasiallista toimeentulolähdettä ja täystyöllisyyttä koskevien rajoitusten takia. Myös kaikkein suurimmilla tiloilla muut tulot usein ylittävät maatalouden tulot ja viljelijäperheen maatalouteen käyttämä työpanos jää pieneksi. Näiltä osin tuotantosuunnittainen tulovertailu on pyritty kohdistamaan kullekin tuotantosuunnalle tyypillisiin tilakokoluokkiin ja lähinnä keskimäärää osoittaviin tuloksiin.

Rationaalisesti viljellyt tilat on tutkimuksessa tulkittu aktiivisesti maataloustuotantoa harjoittaviksi tiloiksi ja tarvittavat rajaukset on pyritty yhdistämään muihin tekijöihin, joiden perusteella tilat on otettu tulovertailuihin. Tulokset on sitä varmemmalla pohjalla, mitä laajempaan tila-aineistoon ne voidaan perustaa, ja jo tästä syystä on pyritty välttämään tarpeetonta tilojen karsimista. Niiltä osin kuin erityisryhmien tulokset ilmenee aiheutta, ne pyritään tekemään päävertailun ohella erillisselvityksinä.

3. Viljelijäperheen täystyöllisyys

a) Keskimäärin kaikilla tiloilla

Viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavia viljelmiä on seuraavassa pyritty lähestymään työpanostietojen välityksellä. Täystyöllisiksi viljelmiksi on katsottu tilat, joilla viljelijäperheen maatalouden työpanos vastaa vähintäänkin viljelijän ja puolison kokoaikaista työskentelyä. Täystyöllisyyttä kuvaavaksi ohjeelliseksi vuosityöpanokseksi on otettu 1 860 tuntia henkilöä kohti. Vuotuistyöpanos vastaa tällöin 40 tunnin viikottaista työaikaa, kun otetaan huomioon neljän viikon vuosiloma ja arkipyhien vaikutus työaikaan. Samaa palkansaajien työaikaan perustuvaa las kennallista työaikaa on käytetty myös perheviljelmän kokoa selvittävässä tutkimuksessa (HEIKKILÄ, 1984) vuotuisena työpanoksena henkilöä kohti.

Maataloustöihin osallistuvien viljelijäperheen jäsenten lukumäärä ja työpanos ovat eri tiloilla erilaiset ja vaihtelevat pitkällä ajanjaksolla tarkasteltuna varsin paljon myös yksittäisellä tilalla. Joillakin tiloilla töistä vastaa viljelijä yksin ja on myös tiloja, joilla viljelijän lisäksi työskentelevät vielä viljelijän vanhemmat, puoliso ja mahdollisesti myös lapset. Työpanostilaston mukaan viljelijäperheen maataloustyöt esimerkiksi 10-50 ha:n tiloilla ovat jakautuneet siten, että miespuolinen viljelijä on työskennellyt 1 800 - 1 970 tuntia, naispuolinen viljelijä 960 - 1 130 tuntia ja avustavat perheenjäsenet 670 - 820 tuntia vuodessa (kuvio 37, s.181).

Viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavien tilojen tarkastelussa on ollut oleellista koko viljelijäperheen tekemä työpanos, ei niinkään viljelijäperheen sisäinen työnjako. Tutkimuksessa on lähdetty siitä, että viljelijäperheelle täystyöllisyyden antava viljelmä vastaa kokoaikaista työpaikkaa (1 860 t/henkilö) vähintäänkin viljelijälle ja puolisolle. Sen lisäksi myös avustavat perheenjäsenet saattavat olla jossakin määrin työllistettyjä. Ts. viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavalla tilalla koko viljelijäperheen työpanosta vastaava työntarve riittää työllistämään

vähintääkin tilaa hallitsevat viljelijän ja puolison. Täystyölisten viljelijäperheen jäsenten joukko muodostuu täten yksinäisviljelijöistä ja viljelijäpariskunnista. Heidän lisäksi mm. kotieläintiloilla myös avustavat perheenjäsenet tulevat kysymykseen laskennallisessa täystyölistien lukumäärässä. Kasvinviljelytiloilla maataloudessa riittää töitä ainoastaan noin puolen vuoden ajalla, joten niillä täystyöllisyyttä koskevaa työpanosvaatimusta on ollut vaikea soveltaa. Kasvinviljelytilojen osalta suurempi paino tulovertailussa on jouduttu antamaan tulolähdettä koskevalle tarkastelulle.

Keskimääräisiin tulo- ja työpanostietoihin perustuvaa viljelijäpuolisoille täystyöllisyyden antavien tilojen tarkastelua vaikeuttaa se, että kaikissa tilaryhmissä on mukana myös tiloja, jotka ovat osa-aikaviljelmiä. Toisaalta taas tarkastelun ulkopuolelle jätetyissä tilaryhmissä voi olla tiloja, jotka kuulsivat täystyöllisyyden antaviin tiloihin. Tutkimuksessa on tulo-tietoihin perustuen tehty erillistulostus MYTT:stä, jossa on erotettu tilat, joilla maatilatalouden voidaan katsoa muodostavan viljelijäpuolisoiden pääasiallisen tulolähteen. Viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavia tiloja ei saada sellaisenaan tilastoista erilleen, mutta erillisselvitysten perusteella maatilatalouden ulkopuolisista tuloista toimeentulonsa saavat viljelijäpuolisot ja heidän tilansa (osa-aikaviljelmät) on voitu erottaa pois MYTT:n mukaisista tuloksista.

Viljelijäperheen työllisyyttä on tässä tarkasteltu varsinaisen maatalouden ja koko maatilan kannalta. Viljelijäperheen koko työpanos maataloilla on esimerkiksi vuonna 1981 ollut keskimäärin 3 530 t/tila. Tästä varsinaisia maataloustöitä on 79.7 %, maatalouden investointitöitä 5.1 %, metsätaloustöitä 6.6 % ja muita töitä (pl. kotitaloustyöt) 8.6 %. Sovellettaessa em. 1 860 t/henkilö työpanoskriteeriä, viljelijäperheen työpanos varsinaisissa maataloustöissä vastaa keskimäärin noin 1.5 laskennallisen henkilön kokoaikaista työskentelyä tilalla. Koko työpanoksen osalta täystyölistien viljelijäperheen jäsenten lukumäärä on näin laskien keskimäärin 1.9 henkilöä/tila. Viljelijäperheen täystyölistien jäsenten tarve tiloilla vaihtelee mm. tilakoosta

riippuen. 2-5 ha:n tiloilla viljelijäperheen työpanos vastaa vain 0.8 laskennallista henkilöä. 5-10 ha:n tiloilla viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt vastaavat noin 1.5 henkilön ja koko työpanos 1.8 henkilön kokoaikaista työskentelyä (kuvio 38). 10-50 ha:n tiloilla varsinaiset maataloustyöt antavat täystyöllisyyden noin kahdelle laskennalliselle henkilölle ja, jos otetaan huomioon myös investointi-, metsätalous- ja muut työt, täystyöllisten laskennallisten henkilöiden lukumäärä nousee noin 2.5 henkilöön. Yli 50 ha:n tiloilla palkkatyövoiman käyttö on yleisempää ja viljelijäperheen työpanos vastaa enää noin 1.5 koko-aikaisen työntekijän työskentelyä. Edellä on jo viitattu, että viljelijäperheen työllisyyden arviointi suurimmilla tiloilla on ollut vaikeaa. Koska maataloustuloa koskevaa tulovaatimusta ei ole laskettu muille kuin maataloustöille, täystyöllisten viljelijäperheen jäsenten lukumäärä on perustettu seuraavassa ensisijaisesti varsinaisten maataloustöiden määrään.

Verrattaessa työpanostiedoista laskettuja täystyöllisten henkilöiden lukumääriä (kuvio 38) verotuksen mukaisesti todellisiin viljelijän ja puolison henkilölukuihin (liite 7, taulukko 1) voidaan todeta, että 2-5 ha:n tilat keskimäärin ovat selvästi osa-aikaviljelmiä. 5-10 ha:n tiloilla maataloustyöt eivät vielä yksin riitä täysin työllistämään molempia puolisoita, joskin kaikki tilan työt huomioon ottaen tiloja voidaan pitää keskimäärin viljelijäpuolisoille täystyöllisyyden antavina. Verotustietojen mukainen viljelijäpuolisoita koskeva henkilöluvu on ollut 5-10 ha:n tiloilla keskimäärin 1.8 henkilöä tilaa kohti. 10-50 ha:n tiloilla laskennallinen täystyöllisten henkilöiden lukumäärä on ollut suurempi kuin verotuksen mukainen viljelijää ja puolisoa koskeva henkilöluvu. Suurimmilla tiloilla (50-100 ha) viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt ja muut työt yhteensä vastaavat suunnilleen viljelijän ja puolison (1.9 henkilöä/tila) kokoaikaista työskentelyä tilalla.

b) Täystyöllisyys eri tuotantosuunnissa

Eri tuotantosuuntien työpanostietoja on tarkasteltu tutkimuksessa pääasiassa varsinaisten maataloustöiden osalta luonnollisten henkilöiden tiloilla. Tilalla tehtävät muut työt on otettu huomioon seuraavassa ainoastaan niissä rajatapauksissa, joissa maatalouden varsinaiset työt jo antavat lähes täystyöllisyyden viljelijälle ja puolisolle. Kaikkien tilojen keskimääräisten tulosten perusteella maatalouden investointi- ja muiden tilan töiden osuus on 5-100 ha:n tiloilla noin neljännes varsinaisten maataloustöiden määrästä. 2-5 ha:n tiloilla vastaava osuus on noin yksi viidennes maataloustöistä. Tilalla tehtävät muut työt sisältävät mm. turkistarhauksen, maatilamatkailun, viljan rahtikuivauksen ja puutarhatyöt. Osa näistä on verotuksessa maatalouden puhtaan tulon hankintaan liittyviä ja siltä osin tulisi ottaa huomioon mm. laskettaessa maataloustuloa työtuntia kohti. Silloin, kun esim. turkistarhausta tai maatilamatkailua harjoitetaan niin laajassa mitassa, että ne edellyttävät liikeverovelvollisuutta, maatilalla suoritettavat muut työt eivät kuulu tässä maatalouden täystyöllisyyttä koskevaan tarkasteluun. Tilalla tehtävistä muista kuin varsinaisen maatalouden töistä ei ole tietoja eri tuotantosuunnissa, vaan ne on jouduttu arvioimaan tilakoon mukaan luokiteltujen keskimääräisten tulosten perusteella.

Nautakarjataloudessa tarvittava viljelijäperheen työpanos on jo 5-10 ha:n tiloilla riittävä antamaan täystyöllisyyden viljelijälle ja puolisolle. Mikäli viljelijä ja puoliso tekisivät ainoastaan edellä esitetyn normin mukaisen vuosityöpanoksen (1 860 t/henkilö), viljelijäperheen työpanos yli 10 ha:n nautakarjataloilla edellyttäisi lisäksi 0.5 - 0.8 täystyöllisen avustavan henkilön työpanosta (kuvio 39a). Kotieläintiloilla työskennellään eläintenhoitotehtävissä yleensä viikon kaikkina päivinä. Käytetty täystyöllisyyttä kuvaava vaatimus (1 860 t) vastaa viittä kahdeksan tuntista työpäivää viikossa arkipyhät ja neljän viikon vuosiloma pois lukien. Kaksi kahdeksantuntista lisätyöpäivää viikossa merkitsee jo yli 800 työtuntia henkilöä kohti vuodessa.

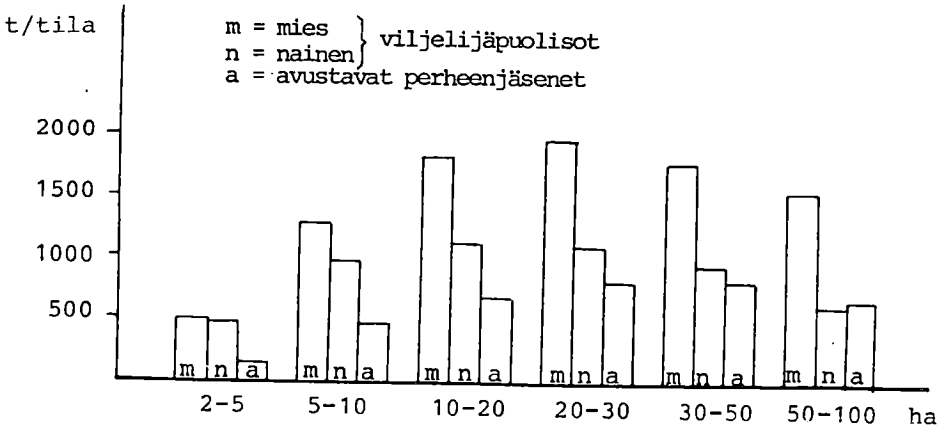
Sikatiloilla työpanostiedot on saatu ainoastaan yli 10 ha:n tilaryhmiltä. Niillä viljelijäperheen työpanos maataloudessa vastaa keskimäärin viljelijän ja puolison kokoaikaista työskentelyä. 20-30 ha:n tiloilla viljelijäperheen työpanos on ollut viljelijän ja puolison täystyöllisyyttä kuvaavaa vuosityöpanosta suurempi (kuvio 39b). Yli 30 ha:n sikatiloilla viljelijäperheen työpanos on ollut hieman em. vuosityöpanosta pienempi.

Siipikarjatiloilta on saatu vain kaikkien tilojen keskimääräisiä tuloksia kuvaavat työpanostiedot. Viljelijäperheen keskimääräinen työpanos siipikarjatiloilta ei riitä vastaamaan molempien puolisoitten kokoaikaista työskentelyä. Siipikarjatilojen työnmenekki riippuu enemmän eläinluvuista kuin peltoalasta. Näin ollen keskimääräisistä tuloksista huolimatta viljelijäpuolisoille täystyöllisyyden antavia siipikarjatiloja voi esiintyä kaikissa tilakokoluokissa. Siipikarjatilojen osalta päähuomio tulee kiinnittää siipikarjatalouden bruttotulojen mukaisiin tilaryhmitykseen (liite 8, taulukko 8b) ja maatalouden tulo-osuuden perustella tehtäviin vertailuryhmien tarkasteluihin.

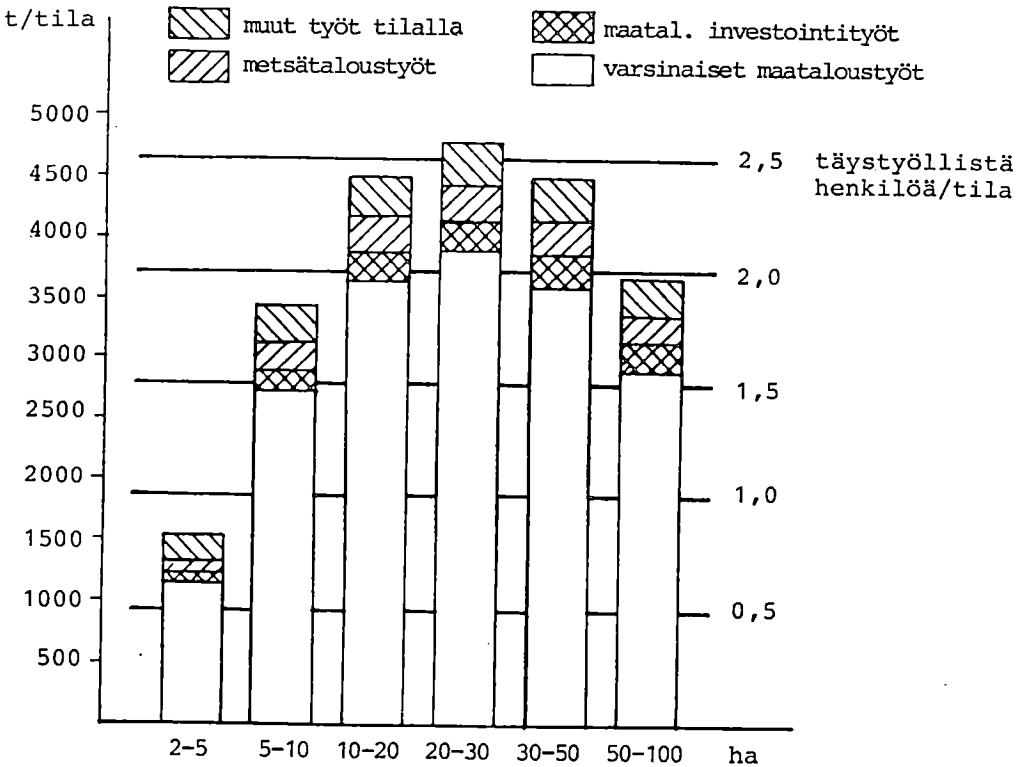
Viljatilojen työntarve maataloudessa riittää enimmillään yhden laskennallisen vuosityöntekijän kokoaikaiseen työllistämiseen. Käytännössä viljatilojen, kuten myös muiden kasvinviljelytilojen työntarve ajoittuu suunnilleen puolen vuoden ajanjaksolle. Kasvukautena tiloilla tarvitaan useamman henkilön työpanosta, jotta työt saadaan tehdyksi oikeana ajankohtana. Jos täystyöllisyyttä tarkastellaan ainoastaan kasvukautta koskevalla puolen vuoden ajanjaksolla, yli 20 ha:n viljatilojen työnmenekki riittää työllistämään viljelijän ja puolison ja yli 100 ha:n tiloilla vähäisessä määrin myös avustavia perheenjäseniä (kuvio 39c). Muilla kasvinviljelytiloilla työpanostiedot perustuvat varsin pieneen otostilojen lukumäärään. Muilla kasvinviljelytiloilla työnmenekki on keskimäärin jonkin verran suurempi kuin viljatiloilta. Erikoiskasvien viljelyssä myös pienet alle 20 ha:n tilat voivat antaa kasvukauden ajaksi viljelijäpariskunnalle täystyöllisyyden. Kasvituotannon erikoispiirteistä johtuen työpanostietoihin perustuva täystyöllisyyden tarkastelu ei sellaisenaan sovellu kasvinviljelytiloille. Tutkimuksessa on kasvinviljelytilojen kohdalla kiin-

nitetty enemmän huomiota viljelijäpuolisoille pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen tuloksiin, joita koskevassa tarkastelussa vertailuryhmät on pyritty muodostamaan ensisijaisesti tulotietojen perusteella.

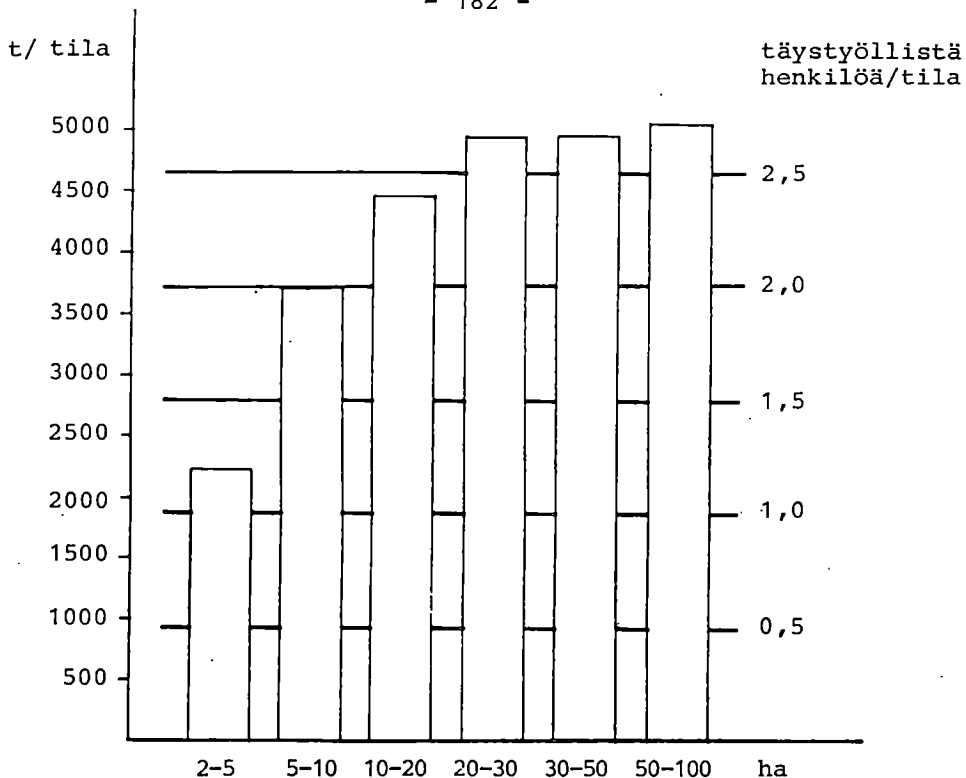
Monipuolista tuotantoa harjoittavilla tiloilla täystyöllisyys riippuu lähinnä tuotannon kotieläinvaltaisuudesta. Tähän tilaryhmään kuuluu myös yksinomaan kasvituotantoa harjoittavia tiloja, joilla viljan tai muiden kasvien tuotto ei yksin yllä 60 %:iin maatalouden bruttotuloista. Alle 10 ha:n monipuolista tuotantoa harjoittavat tilat ovat selvästi osa-aikaviljelmiä. 10-100 ha:n tilat antavat täystyöllisyyden noin 1.5 henkilölle (kuvio 39d). Keskimääräinen työntarve varsinaisten maataloustöiden osalta ei sellaisenaan riitä täysin työllistämään viljelijäpuolisoita. Jos tarkasteluun otetaan mukaan myös muut tilalla tehtävät työt (maatalouden investointi-, metsätalous ja muut työt tiloilla) kaikkien tilojen keskimääräisiin tulosten perusteella, voidaan 10-100 ha:n monipuolisen tuotannon tiloja pitää keskimäärin viljelijälle ja puolisolle täystyöllisyyden antavina tiloina. Silti myös näillä tiloilla viljelijän ja puolison tulo-osuuksiin perustuvalla tarkastelulla on tulovertailun kannalta keskeinen merkitys.

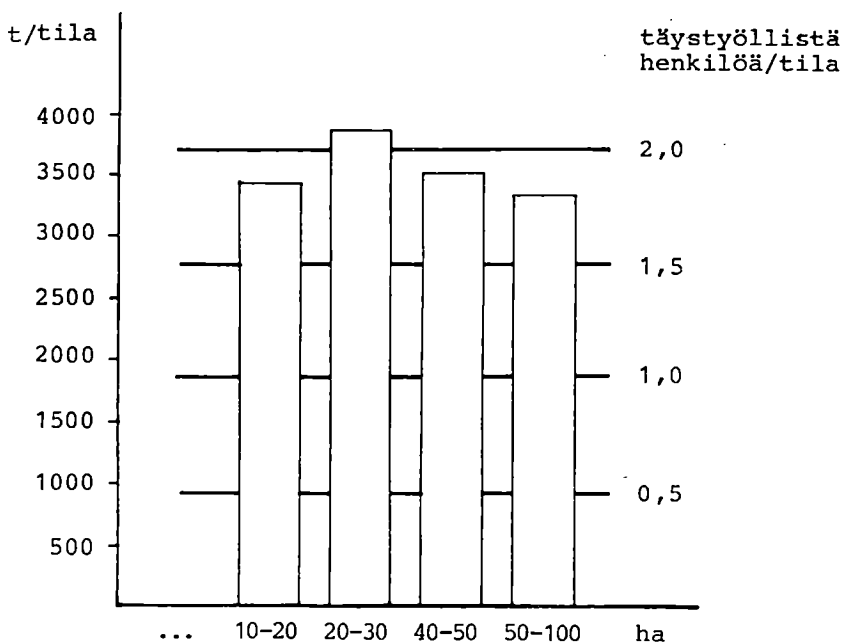
Kuvio 37. Varsinaisten maataloustöiden jakautuminen viljelijäpuolisoiden ja avustavien perheen jäsenten kesken vuonna 1981 keskimäärin kaikilla tiloilla.

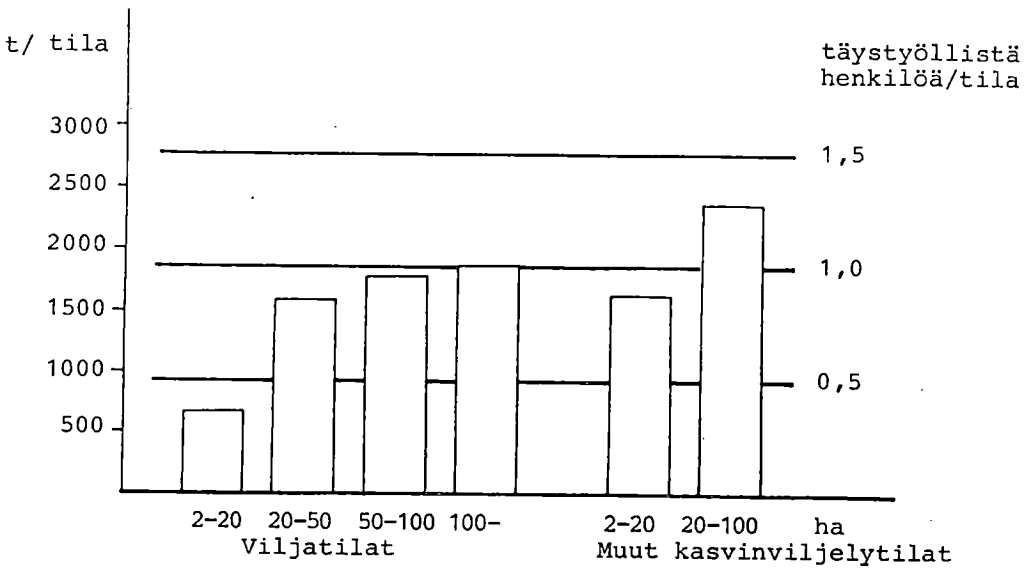
Kuvio 38. Viljelijäperheen työpanos keskimäärin kaikilla tiloilla vuonna 1981 ja täystyöllisten henkilöiden tarve, kun työpanoksena on 1860 tuntia henkilöä kohti vuodessa.

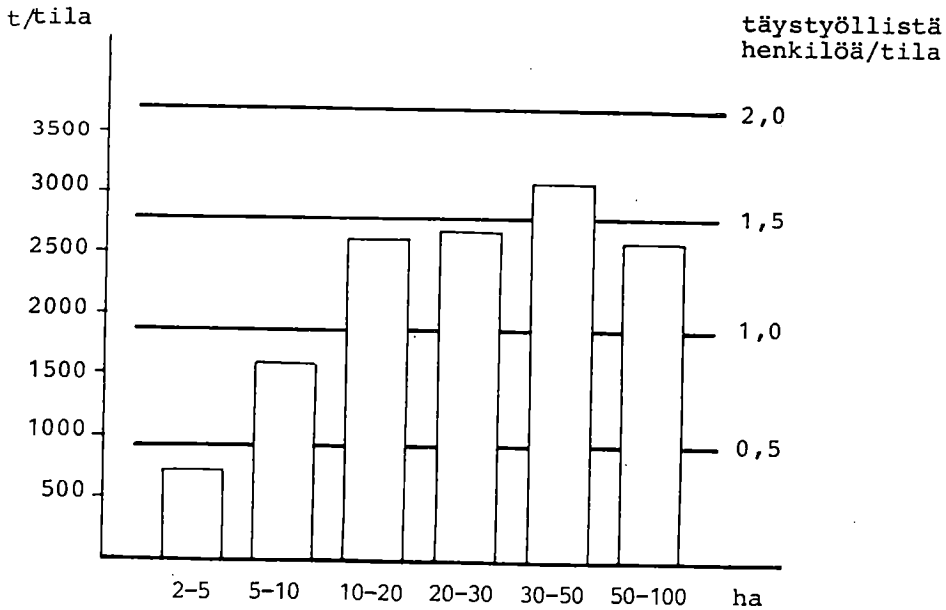
Kuvio 39a. Viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt keskimäärin nautakarjajätiloilla ja täystyöllisten henkilöiden tarve (1860 työtuntia/henkilö)

Kuvio 39b. Viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt sikatiloilla ja täystyöllisten henkilöiden tarve

Kuvio 39c. Viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt kasvinviljelytiloilla ja täystyöllisten henkilöiden tarve.

Kuvio 39d. Viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt monipuolisen tuotannon tiloilla ja täystyöllisten henkilöiden tarve.

4. Viljelijäperheelle pääsiallisen toimeentulon antavat tilat

Tutkimuksessa on tehty vuoden 1982 maatilatalouden yritys- ja tulotilastosta (MYTT) luonnollisten henkilöiden tiloja koskeva erillisselvitys, jossa tilat on ryhmitelty maatilatalouden nettotulojen osuuden mukaan viljelijän ja puolison valtionveronalaisista kokonaistuloista. Maatilatalouden nettotuloilla tarkoitetaan tässä yhteydessä verotuksen mukaista maa- ja metsätalouden puhdasta tuloa, josta on vähennetty verotuksessa huomioon otettavat maatilatalouden maksetut korot. Tilat on ryhmitelty kolmeen ryhmään, joissa maatilatalouden nettotulojen osuus on 0-50 %, 50-75 % tai 75-100 % viljelijän ja puolison kokonaistuloista. Maatilataloudesta alle puolet tuloistaan saavia viljelijäpuolisoi- ta voitaneen tässä yhteydessä luonnehtia osa-aikaviljelijöiksi, joskin näissä tilaryhmissä vielä toinen viljelijäpuolisoi- sta voi saada pääsiallisen toimeentulonsa maataloudesta. Viljelijäpuolisoi- ta, joilla on 50-75 % tuloistaan maatilataloudesta, voidaan pitää jo lähes päätoimisina maatilatalouden harjoittajina. Maatilatalouden harjoittamiselle on useissa tuotantosuunnissa luonteenomaista sivutulujen hankkiminen mm. tilalla olevilla tuotantovälineillä. Yli 75 %:a tuloistaan maatilataloudesta saavat viljelijäpuolisot ovat varsinaisia päätoimisia viljelijöitä. Osa-aikaisuus ja päätoimisuus edellyttävät käsitteinä ensisijaisesti työpanostietojen selvittämistä. Koska työpanostietoja ei ole ollut saatavissa vastaavilla tuloosuuksittaisilla ryhmityksillä, tässä yhteydessä osa-aikaisuus ja päätoimisuus on määritetty lähinnä pääsiallisen toimeentulo- lähteen perusteella.

Viljelijäpuolisolle pääsiallisen toimeentulolähteen antavia tiloja, joilla yli 75 % puoliso-iden kokonaistuloista on maatilataloudesta peräisin, on ollut vuonna 1982 noin 70 500 kpl. Tämä on noin puolet kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista. Pääsiallisen toimeentulon antavat viljelmät ovat tilakooltaan useim- useimmiten keskimääräistä suurempia (kuvio 40, s. 188). Niiden peltoala toala on keskimäärin 16.9 ha. Keskikokoiset ja sitä pienemmät tilat ovat yleensä osa-aikaviljelmiä. Alle puolet maatilataloudesta tuloistaan saavien viljelijäpuolisoiden tiloja on ollut

37.6 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista. Alle 10 ha:n tiloista on suurin osa osa-aikaviljelmistä ja 10-20 ha:n tiloista lähes kolmannes. Maatilataloudesta 50-75 % tuloistaan saavien tiloja on ollut yhteensä 13.7 % tiloista. Myös nämä ovat useimmiten alle 20 ha:n tiloja.

Tuotantosuunta vaikuttaa tilakoon ohella maatilatalouden tulojen osuuteen puolisoloiden kokonaistuloista. Kotieläintalouden harjoittajat saavat keskimääräistä useammin pääasiallisen toimeentulonsa maatilataloudesta (kuvio 41). Maatilataloutta on harjoitettu päätoimena noin 60 %:lla nautakarjatiloi-
sta, 65 %:lla sikatiloista ja lähes 50 % siipikarjatiloi-
sta. Kasvinviljelytiloilla päätoimisia viljelijöitä on ollut ainoastaan noin kolmannes. Monipuolista tuotantoa harjoittavat muut tilat ovat niinkään useimmiten osa-aikaviljelmistä. Niistä noin 35 %:lla maatilatalouden harjoittaminen on ollut pääasiallisena toimeentulolähteenä.

Kuviossa 42 on tarkasteltu maatilataloudesta yli 75 % tuloistaan saavien viljelijäpuolisoiden tiloja tilakokoryhmittäin eri tuotantosuunnissa. Tilakoon kasvaessa maatilatalouden harjoittaminen muodostuu päätoimisemmaksi (vrt. kuvio 40). 2-5 ha:n tilakokoryhmässä on jäänyt noin 80 % tiloista osa-aikaisina tarkastelun ulkopuolelle. 5-10 ha:n tilaryhmässä osa-aikaisten viljelmien määrä on ollut vastaavasti noin 60 % ja 10-20 ha:n tilaryhmässä noin 40 % tiloista. Yli 20 ha:n tilaryhmässä osa-aikatiloja on ollut enää noin 20 % mukana. Suurin osa päätoimisuuden antavista tiloista on nautakarjatiloja. Niiden osuus päätoimisista tiloista on ollut keskimäärin 57.7 %. Kaikista tiloista nautakarjatilojen osuus on ollut pienempi, 46,4 %. Myös monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen osuus on lukumääräisesti huomattava. Monipuolista tuotantoa harjoittavat tilat ovat yleisempiä pienemmissä ja kaikkein suurimmissa tilakokoluokissa. Sikatiloja ja kasvinviljelytiloja on lukumääräisesti eniten 10-50 ha:n tilakokoryhmissä. Erikoistuotannon aloja harjoittavia tiloja on suhteessa eniten isoimmissa tilakokoluokissa.

Tutkimuksessa on viljelijäpuolisoiden tulo-osuuksia koskevan MYTT:n tulostuksen perusteella laskettu maataloustulo vastaavasti

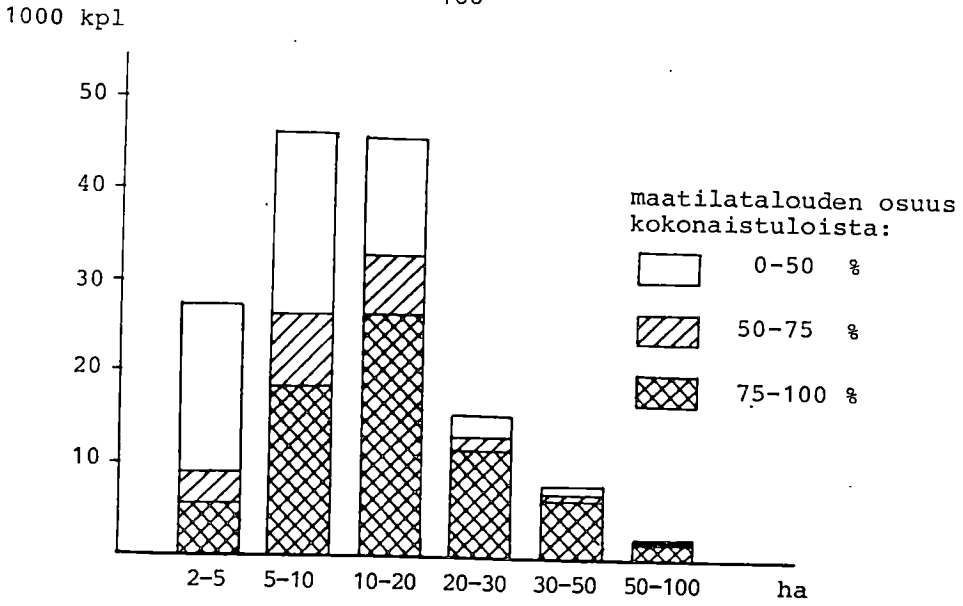
kuin koko viljelijäväestöä koskevien tulokset selvitysten kohdalla. Kirjanpitolitojen tuloksiin perustuva omien tuotteiden kulutus yksityistaloudessa ja tukimallin avulla lasketut pinta-alalisät on jouduttu kuitenkin lisäämään verotuksen mukaiseen maatalouden puhtaaseen tuloon eri tulo-osuuksittaisissa ryhmittelyissä saman suuruisina. Niistä on ollut käytettävissä ainoastaan tilakoko- ja tuotantosuuntaryhmitykset. Puhtaasta tulosta vähennettävät korot on saatu vastaavilla tulo-osuuksittaisilla ryhmityksillä. Niistä on luettu maatalouden osuudeksi 80.9 %, mikä on sama kuin vastaavissa muissa tarkasteluissa.

Tilakoon ohella myös maataloustulo tilaa kohti kasvaa maatalouden muuttuessa päätoimisemmaksi (kuvio 43). Osa-aikaviljelijöillä, joiden tilakoko on keskimäärin noin yhdeksän hehtaaria, maataloustulo tilaa kohti on ollut vuonna 1982 suunnilleen 14 200 mk. 50-75 %:a tuloistaan maatalotaloudesta saavilla maataloustulo on ollut keskimäärin 26 700 mk. Keskimääräinen peltoala näillä tiloilla on noin 12 hehtaaria. Maataloustulo päätoimisilla tiloilla on ollut keskimäärin 48 100 mk/tila. Näillä myös keskimääräinen pelto-ala on suurempi (lähes 17 ha) kuin osa-aikaisemmissa tilaryhmissä. Päätoimisten viljelijäpuolisoiden maataloustuloukseen tilakoon myötä suunnilleen samassa suhteessa kuin vastaavat tulokset kaikkien luonnollisten henkilöiden tiloilla. Eroa tulosten välillä on pienempiä tiloja lukuunottamatta noin 8 000 -10 000 mk eri tilakoryhmissä.

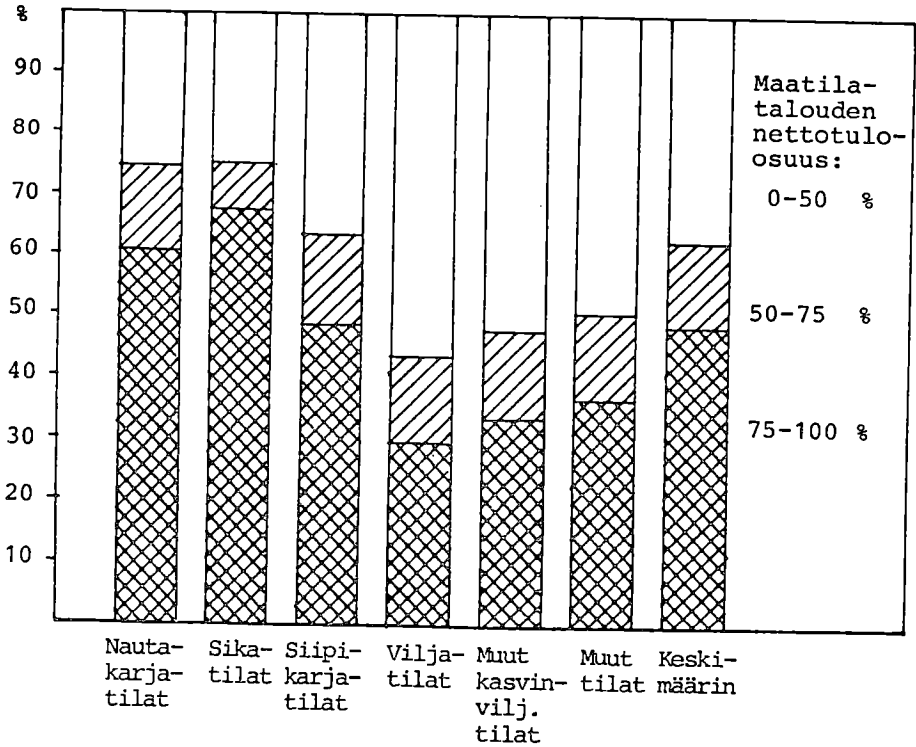
Aluettaiset tuloerot ovat keskimäärin melko vähäiset viljelijäpuolisille pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla (kuvio 44). Alle 20 ha:n tiloilla alueittaisia eroja ei juuri esiinny. Suuremmilla tiloilla Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Suomessa on kuitenkin päästy jonkin verran parempiin tuloksiin kuin Etelä- ja Sisä-Suomessa. Erot aiheutuvat osaksi erilaisesta tuotantosuuntajakaumasta maan eri osissa. Tilakoosta aiheutuvat tuloerot eri tuotantosuunnissa ovat päätoimisten viljelijöiden tiloilla (kuvio 45) vähäisemmät kuin luonnollisten henkilöiden tiloilla keskimäärin (vrt. kuvio 17, s.112). Keskipituisilla ja sitä pienemmillä päätoimisten viljelijöiden tiloilla on saavutettu varsinkin kotieläintaloudessa korkeampi tulotaso kuin vastaavilla kaikkien

luonnollisten henkilöiden tiloilla. Tuotantosuuntien väliset tuloerot päätoimisten viljelijöiden tiloilla eivät kuitenkaan poikkea paljoa siitä, mitä ne ovat keskimäärin kaikkilla luonnollisten henkilöiden tiloilla. Päätoimisten viljelijäpuolisoiden henkilöluku tilaa kohti eri tuotantosuunnissa ja tilakokoluokissa ei juuri poikkea kaikkien luonnollisten henkilöiden vastaavista henkilöluvusta. Keskimäärin päätoimisia viljelijäpuolisoita on ollut 1.84 henkilöä/tila. Yksinäisten päätoimisten viljelijöiden osuus on pienillä tiloilla suurempi kuin keskimäärin näissä tilakokoluokissa. Suuremmilla tiloilla erot ovat vähäisemmät.

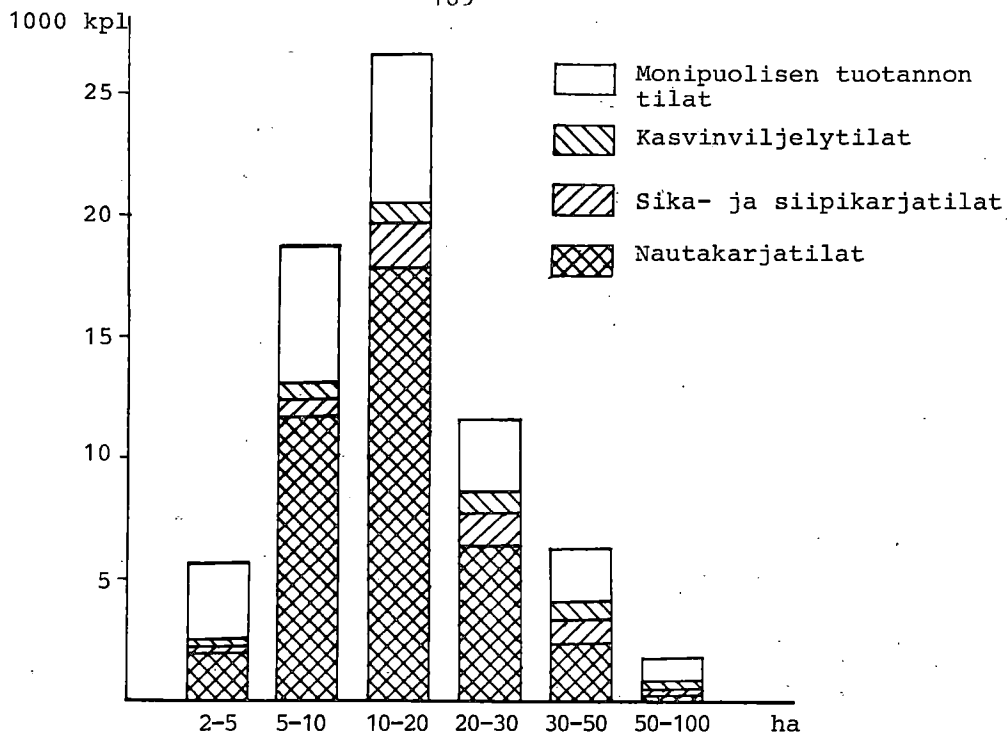
Maataloustulo päätoimista viljelijää ja puolisoa kohti on ollut vuonna 1982 keskimäärin 26 100 mk/henkilö. Verrattaessa päätoimisten viljelijöiden tuloksia henkilöä kohti laskettuihin muiden tilojen keskimääräisiin tuloksiin tulee ottaa huomioon päätoimisten viljelijöiden suurempi keskimääräinen tilakoko ja hieman keskimääräistä suurempi viljelijäpuolisoiden henkilöluku. Suuremmilla tiloilla on keskimääräistä useammin omistajana aviopari. Tilakokoryhmittäin tarkasteltuna päätoimisten viljelijöiden maataloustulo on ollut pienempiä tiloja lukuunottamatta noin 3 800-5 300 mk/henkilö korkeampi kuin kaikkien luonnollisten henkilöiden tiloilla (kuvio 46). Ero on suunnilleen sama kaikissa tilakokoryhmissä. Tarkasteltaessa tuotantosuunnittain päätoimisia viljelijäpuolisoita kohti laskettua maataloustuloa (mk/henkilö) (kuvio 47) voidaan todeta tulosten eri tuotantosuunnissa pysyvän suhteessa toisiinsa lähes samanlaisina kuin tilaa kohti lasketut tulokset (vrt. kuvio 45). Kaikkien luonnollisten henkilöiden tilojen vastaaviin tuloksiin verrattuna (kuvio 29a, s.116) tuotantosuunnasta aiheutuvat erot päätoimisten viljelijöiden henkilöä kohti lasketussa maataloustulossa ovat lähes samanlaisia kuin erot vastaavissa tilaa kohti lasketuissa tuloksissa.

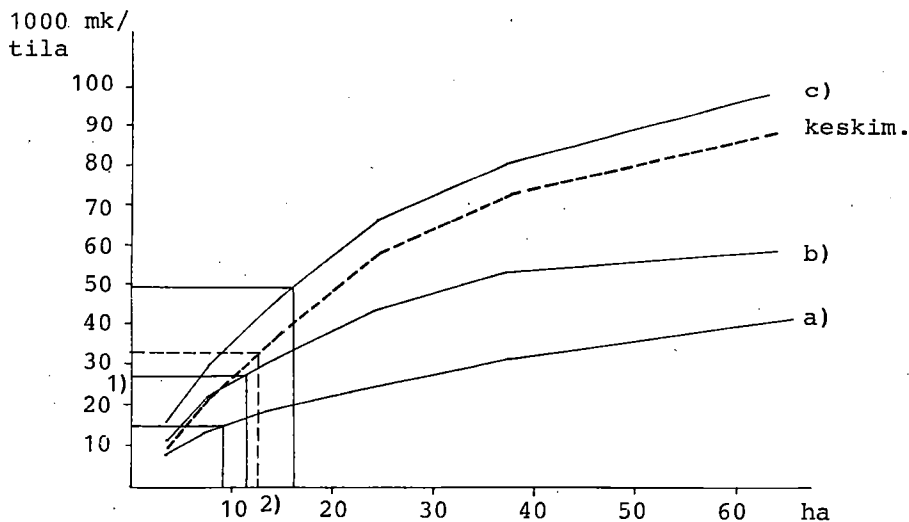
Kuvio 40. Luonnollisten henkilöiden tilojen lukumäärät maatilatalouden nettotulojen osuuden vaihdella viljelijän ja puolison veronalaista kokonaistuloista.

Kuvio 41. Luonnollisten henkilöiden tilojen %-jakauma eri tuotantosuunnissa maatilatalouden nettotulojen osuuden vaihdella viljelijän ja puolison kokonaistuloista.

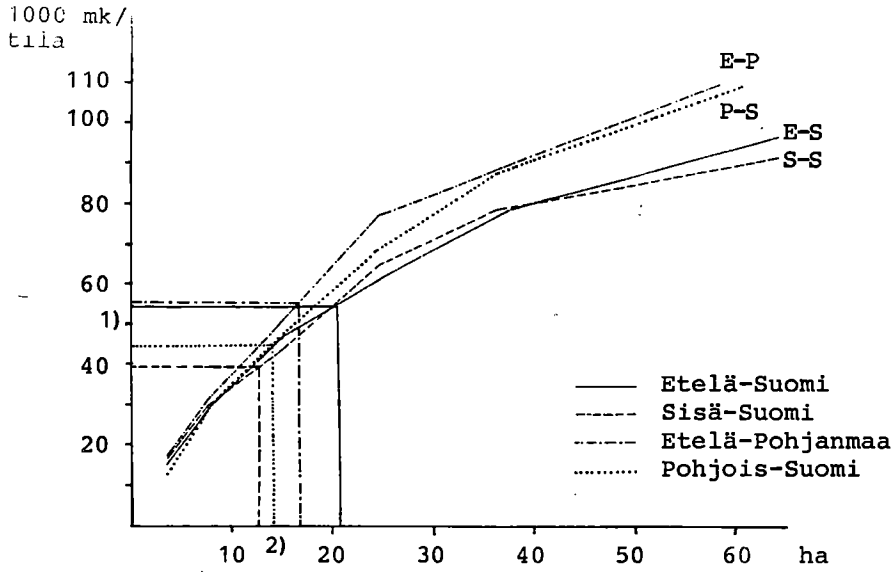
Kuvio 42. Viljelijäpuolisille pääasiallisen toimeentulon (yli 75 % tuloista) antavien tilojen jakautuminen tilakokoluokittain ja tuotantosuosunnittain.

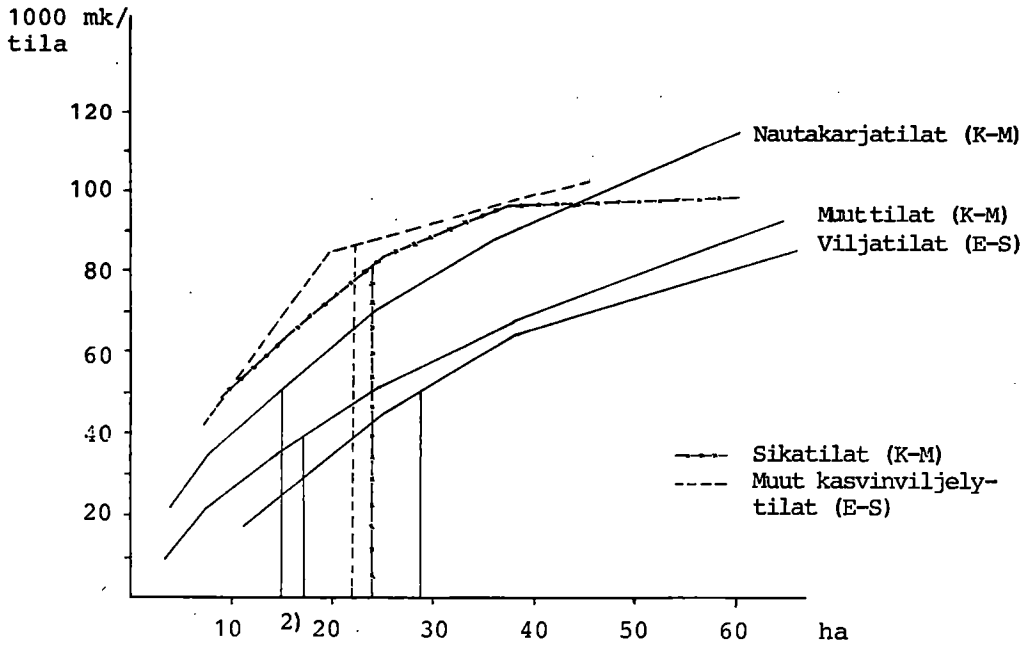
Kuvio 43. Maataloustulo tilaa kohti keskimäärin luonnollisten henkilöiden tiloilla vuonna 1982, kun Maatilatalouden nettotulojen osuus viljelijän ja puolison veronalaisista kokonaistuloista on a) 0-50 %, b) 50-75 %, c) 75-100).

1) Maataloustulo ja

2) Peltoala keskimäärin

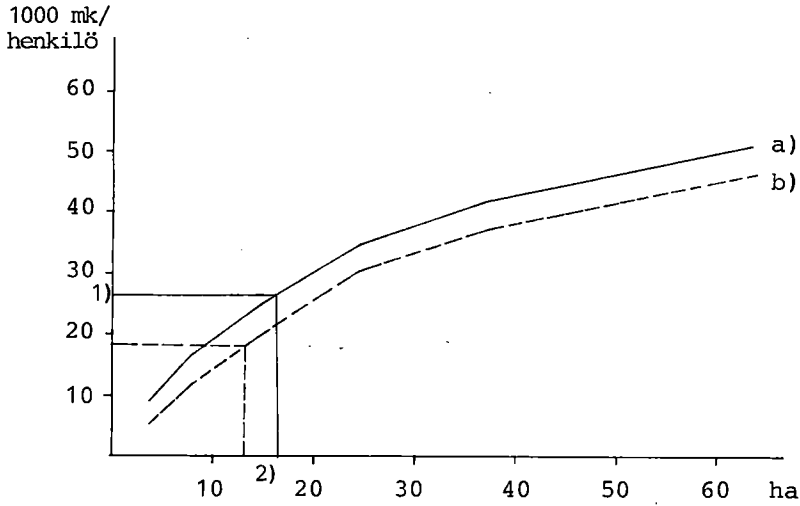
Kuvio 44. Maataloustulo tilaa kohti eri alueilla viljelijäpuolisille pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla vuonna 1982.

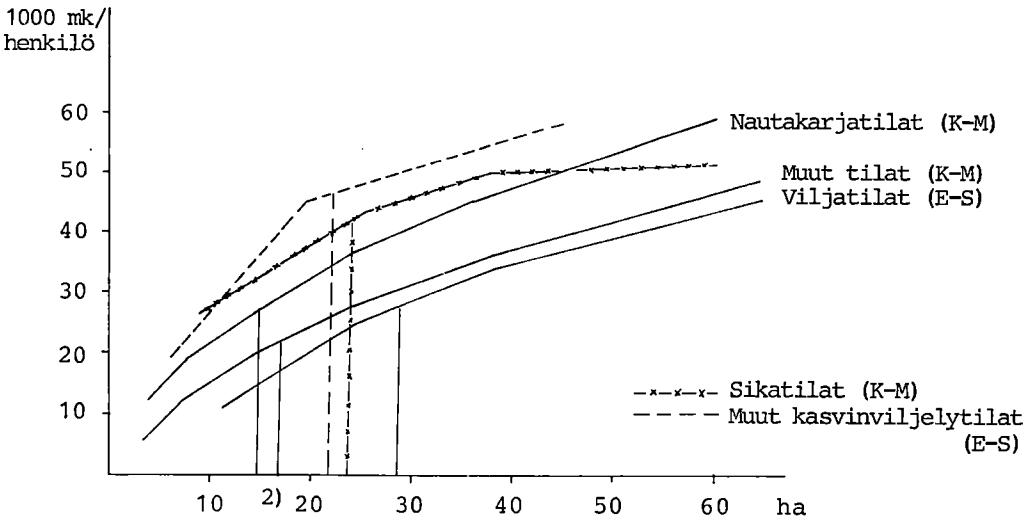
Kuvio 45. Maataloustulo tilaa kohti eri tuotantosuunnissa viljelijäpuolisille pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla vuonna 1982.

1) Maataloustulo ja

2) Peltoala keskimäärin

Kuvio 46. Maataloustulo a) maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) ja b) vastaavat tulokset keskimäärin kaikkien luonnollisten henkilöiden tiloilla vuonna 1982.

Kuvio 47. Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) eri tuotantosuunnissa vuonna 1982.

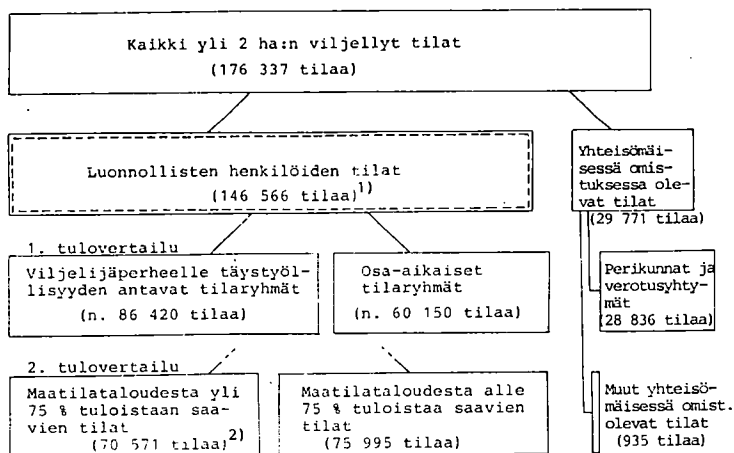
1) Maataloustulo ja

2) Peltoala keskimäärin

5. Tulovertailun laatiminen viljelijäväestön osalta

Maataloustuotannon rationaalisuus ja viljelijäperheen täystyöllisyys eivät tule esille suoraan mistään tilastosta. Vertailuryhmien muodostaminen perustuu keskeisesti luonnollisten henkilöiden tilojen tuloksiin, jotka vastaavat lähinnä normaalien perheviljelmien tuloksia. Tällöin mm. yhteisömaisessä omistuksessa olevat tilat jäävät pois vertailuun kuulumattomina (kuvio 48). Nämä tilat ovat pääasiassa tiloja, joiden toimintatavoitteet (valtion, kuntien yhtiöiden ja säätiöiden tilat yms.) poikkeavat yksityisen viljelijän tavoitteista. Kaikkia luonnollisten henkilöiden tiloja koskevien vertailuryhmien kohdalla maataloustuotannon rationaalisuus on käsitetty varsin keskimääräiseksi.

Kuvio 48. Tilojen jakautuminen yritysmuodon mukaan ja tulovertailussa mukana olevat tilat sekä niiden lukumäärät vuonna 1982.

¹⁾ Näistä tutkimuksessa on mukana 144 856 tilaa, joilta on saatu maatalouden verotustietojen ohella myös henkilöverotusta koskevat tiedot

²⁾ Viljelijöiden korkeasta keski-ikästä päätellen pääasiassa eläketuloistaan toimentulonsa saavat tilaryhmät poislukien 67 735 tilaa

Viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavien tilojen tulotietoja ei saada suoraan mistään tilastoista tai tilastoyhdistelmästä. Tulovertailuun mukaan otettavia tilaryhmiä on tutkimuksessa pyritty lähestymään kolmea eri kautta: 1) luonnollisten henkilöiden tilojen tulotietojen ja työpanostietojen yhdistelmän avulla 2) yksinomaan tulotietojen kautta erottamalla maataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien viljelijöiden tilat muista tiloista ja lisäksi vielä 3) kotitaloustiedusteluun perustuvan tarkastelun kautta, jossa tilakohtaista maataloustuloa on verrattu teollisuustyöntekijän ja hänen puolisonsa yhteenlaskettuihin palkkatuloihin. Kuhunkin lähestymistapaan liittyy omat ongelmansa. Ensimmäisessä vertailuryhmien rajaamisessa on tarkasteltu erityisesti viljelijäperheen täystyöllisyyttä eri tilaryhmissä. Vaikka työpanostietojen avulla on voitu rajata viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavia tilaryhmiä, kaikissa vertailuryhmissä on myös osa-aikaviljelijöitä mukana, sillä tilaryhmät on rajattu keskimääräisten tulosten perusteella. Toisaalta myös poissuljetuissa tilaryhmissä voi olla täystyöllisyyden antavia tiloja. Täystyöllisyyden antavia tilaryhmiä on voitu rajata lähinnä kotieläintuotantoa harjoittavista tiloista. Viljelijäperheen täystyöllisyyden perusteella tulovertailuun on otettu mm. vuonna 1982 keskimäärin noin 86 400 tilaa (kuvio 48). Kasvinviljelytilojen osalta tulovertailu painottuu enemmän maataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien viljelijöiden tuloihin.

Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavien viljelmien tarkastelussa luonnollisten henkilöiden tiloja koskevaa tila-aineistoa on karsittu viljelijäpuolisoiden tulolähteiden perusteella. Samalla on suljettu tarkastelun ulkopuolelle joukko tiloja, joilla harjoitetaan maataloutta, mutta sen lisäksi viljelijäpuolisilla on maataloustuloa suuremmat sivutulot. Pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen osalta vertailuryhmien tilaluku voi vaihdella maataloustuotannon vuosivaihteluiden mukaan.

Tuotanto-oloiltaan edullisena vuotena maatilatalouden tulot ylittävät 75 % viljelijäpuolisoiden kokonaistuloista useammalla tilalla kuin tuotanto-oloiltaan heikompana vuonna. Varsinkin kasvinviljelytilojen kohdalla tilaluvun vuosittainen vaihtelu saattaa olla merkittävä. Tutkimuksessa viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen tulokset ovat mukana ainoastaan vuodelta 1982. Pääasiallisen toimeentulon antavia tiloja on ollut vuonna 1982 noin 70 570 kpl¹⁾. Päätoimisten tilojen lukumäärä on vähentynyt edellisvuodesta ainoastaan noin 4 000 tilaa, kun vastaava tilaluvun vähentyminen tuotanto-oloiltaan huonompana vuonna 1981 on ollut yli 10 000 tilaa. Kaikkien tilojen lukumäärä on laskenut tasaisemmin. Vuonna 1981 vähennys edellisvuodesta on ollut 3 600 tilaa ja vuonna 1982 noin 5 900 tilaa. Pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen lukumääriä ei ole tilastoitu MYTT:ssä tuotantosuunnittain eri vuosilta.

Maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien viljelijöiden tilaryhmissä osa-aikaviljelijät on karsittu pois ainoastaan tulotietojen perusteella. Koska tulo-osuuksittaisten tilaryhmitysten mukaisia työpanostietoja ei ole ollut saatavissa, päätoimisten viljelijöiden tiloja koskeva tarkastelu jää viljelijäperheen täystyöllisyyttä koskevilta osin puutteelliseksi. Tulo- ja työpanostiedot tulisi saada samoilta tiloilta, jolloin vertailuryhmät voitaisiin rajata viljelijäperheen täystyöllisyyttä koskevilla kriteereillä. Tulo- ja työpanostietoja koskevia rajoituksia muuttamalla tila-aineistosta voitaisiin tulostaa viljelijän osa-aikaisuuden/päätoimisuuden mukaan luokitellut tulotiedot kaikilla MYTT:n alaluokituksilla (tilakoko, tuotantosuunta ja alue). Viljelijäväestön tulokset kannalta tulo- ja työpanostietojen saaminen samoilta tiloilta näyttäisi vastaisuudessa antavan huomattavasti laajemmat mahdollisuudet asian tarkastelulle.

Tutkimuksessa on kotitaloustiedustelun perusteella ollut mahdollista vertailla teollisuustyöntekijän ja hänen puolisonsa palkkatuloja viljelijäpuolisoiden tuloksi katsottuun tilakohtaiseen maataloustuloon. Tämän tyyppisellä tulovertailulla on pyritty

---

¹⁾ Eräät eläkeikäisten viljelijöiden tilaryhmät mukaan lukien

välttämään henkilöä kohti laskettavan maataloustulon tarkasteluun liittyviä vaikeuksia. Huomattakoon tällöin, että teollisuustyöntekijän puoliso työskentelee useimmiten muilla kuin teollisuuden aloilla. Molempia puolisoita koskeva tulotarkastelu on kuitenkin otettu tutkimuksessa mukaan lähinnä täydentämään henkilöä kohti laskettuja tuloksia. Lisäksi tutkimuksessa on tarkasteltu rinnakkain viljelijäväestön ja teollisuustyöntekijöiden ansiotuloja ja käytettävissä olevia tuloja, jotka nekään eivät varsinaisesti kuulu maataloustulolaissa tarkoitettujen tulovertailujen piiriin.

B. Ammattitaitoiset teollisuustyöntekijät

Teollisuustyöntekijöiden osalta tulovertailu perustuu tutkimuksessa varsin laajaksi käsitettyyn ammattitaitoisten teollisuustyöntekijöiden joukkoon. Tutkimuksessa on laskettu keskimääräinen palkkatulo teollisuustyöntekijää kohti ammattitaitoisten teollisuustyöntekijöiden palkkojen osalta palkkatilaston ja tehtyjen työtuntien osalta teollisuustilaston avulla (liite 11). Laskelmassa on päädytty suunnilleen samoihin tuloksiin, kuin mihin myös teollisuustilaston mukaisten maksettujen palkkojen ja tehtyjen työtuntien perusteella päädyttäisiin. Teollisuustyöntekijöiden palkkatuloja on tarkasteltu tutkimuksessa toimialoitain ja alueittain, mutta tulovertailuun on otettu ainoastaan koko maan keskimääräiset tulokset. Myös maatalouden osalta tulovertailu on pyritty tekemään mahdollisimman laajoja viljelijäryhmiä koskevaksi. Kuitenkin maataloustulolaissa tarkoitettujen viljelijäväestön tulosten selvittämiseksi tutkimuksessa on päädytty vertaamaan viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavien tilojen maataloustuloa keskimääräisiin teollisuustyöntekijöiden palkkatuloihin useammasta eri näkökulmasta.

Ammattitaitoisten teollisuustyöntekijöiden palkkatulot on voitu laskea tilastoista lähes yksiselitteisesti toimialoitain vuosityöntekijää kohti. Teollisuustyöntekijöitä koskevat palkkatilastot ovat suurimmalta osaltaan kokonaisuineen perustuvia.

Maatalouden osalta tilastot ovat otantaperusteisia ja maataloustulon laskenta on jouduttu perustamaan useampaan eri tilastolähteeseen (vrt. s.60). Toisaalta maataloustulo koostuu jo käsitteenä useista erilaisin perustein muodostuvista eristä, jotka verotukseen perustuvaa tilastoa käytettäessä on jouduttu ottamaan tutkimukseen lähinnä verotussäädösten mukaisesti. Palkkatulojen osalta sitävastoin tilastoista on ollut saatavissa asianomaista tulokäsitetä vastaavat tiedot.

Teollisuustyöntekijöiden palkkatulotarkastelu koskee palkkatilastoon perustuvien tuntipalkkojen osalta noin 60 % kaikista teollisuustyöntekijöistä. Tutkimuksen palkkatulolaskelma perustuu työtuntien osalta teollisuustilastoon. Teollisuustilasto sisältää tiedot kaikista yli viiden hengen yrityksistä eli noin 90 %:sta teollisuustyöntekijöistä. Sen mukaan teollisuudessa on työskennellyt mm. vuonna 1982 noin 409 500 työntekijää. Palkkatilastosta saadaan tehdyn työajan kokonaispalkkatulo kaikkine lisineen. Tuntipalkka sisältää tällöin kaikki tehtyyn työtuntiin kohdistuvat vuorotyö- ja olosuhdelisät sekä sunnuntai- ja ylityökorvaukset. Loma-ajan palkka, lomarahat, koulutus- ja sairausajan palkka, erilaiset tuotantopalkkiot yms. eivät kuulu palkkatilaston mukaiseen tuntipalkkaan (ks. s.42 ja liite 4c). Näin ollen tuntipalkan ja työajan perusteella laskettuun työntekijän palkkatuloon on tutkimuksessa jouduttu lisäämään keskeisimmät em. puuttuvista eristä eli loma-ajan palkkatulo ja lomarahat (liite 11).

Ammattitaitoiset työntekijät tulevat huomioon otetuiksi palkkatilaston mukaisessa tarkastelussa lähinnä siten, että harjoittelijat ja osa-aikaiset eivät kuulu palkkatilaston piiriin. Teollisuustilaston mukaisessa tarkastelussa sitävastoin myös harjoittelijat ovat mukana. Palkkatilastoon perustuvan ammattitaitoisen vuosityöntekijän palkkatulon laskelmassa on kuitenkin päädytty suunnilleen samaan lopputulokseen teollisuustilaston kanssa. Tätä päätellen ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän (laajasti käsitettynä) palkkatulo ei juuri poikkea keskimääräisen teollisuustyöntekijän vastaavasta tulosta. Tähän viittaa myös tulonjakotilaston ja kotitaloustiedustelun tulokset, joiden mukaan ammattikoulutettujen ja -kouluttamattomien teollisuustyöntekijöiden palkkatasossa on ainoastaan vähäisiä eroja.

VII TULOVERTAILUT

A. Maataloustulo verrattuna ammattitaitoisen teollisuus-työntekijän palkkatuloon

1. Maataloustulo viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavissa tilaryhmissä

a) Maataloustulo laskennallista täystyöllistä henkilöä kohti keskimäärin kaikilla tiloilla

Vaikka tulovertailu perustuu maatalouden osalta pääasiassa luonnollisten henkilöiden tilojen tuloksiin, aluksi on kuitenkin tarkasteltu maataloustuloa keskimäärin kaikilla tiloilla. Yksityisten viljelijöiden tilojen lisäksi mukana ovat tällöin myös yhteisöomaisuudessa omistuksessa olevat tilat, joista suurin osa (noin 28 000 kpl) on perikuntien hallinnassa olevia tiloja. Eri tilastoihin perustuvat tulo- ja työpanostiedot vastaavat parhaiten toisiaan kaikkien viljelyksessä olevien tilojen tarkastelussa. Kaikkien tilojen tuloksia on tarkasteltu tutkimuksessa viideltä tilastovuodelta. Kaikkia tiloja koskevia viljelijäperheen tms. tulonsaajien henkilölukuja ei ole ollut saatavissa tilastoista. Näin ollen maataloustulon jakajina tässä on käytetty viljelijäperheen työpanostietoihin perustuvaa laskennallista henkilölukua. Täystyöllisyyttä kuvaavana kriteerinä on ollut 1 860 työtuntia henkilöä kohti vuodessa. Viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavan tilan on ajateltu työllistävän ainakin viljelijän ja puolison. Kaikkien tilojen keskimääräisten työpanostietojen perusteella vertailuryhmät muodostuvat tällöin 5-100 ha:n tiloista (kuvio 38, s.181). Viljelijäperheen työpanos 5-100 ha:n tiloilla vastaa keskimäärin 1.76 laskennallisen täystyöllisen henkilön työskentelyä maataloudessa. Keskimääräistä pienemmissä 5-20 ha:n tilaryhmissä viljelijäperheen työpanos vastaa 1.70 henkilön ja keskimääräistä suuremmissa 20-100 ha:n tilaryhmissä noin kahden henkilön täystyöllisyyttä.

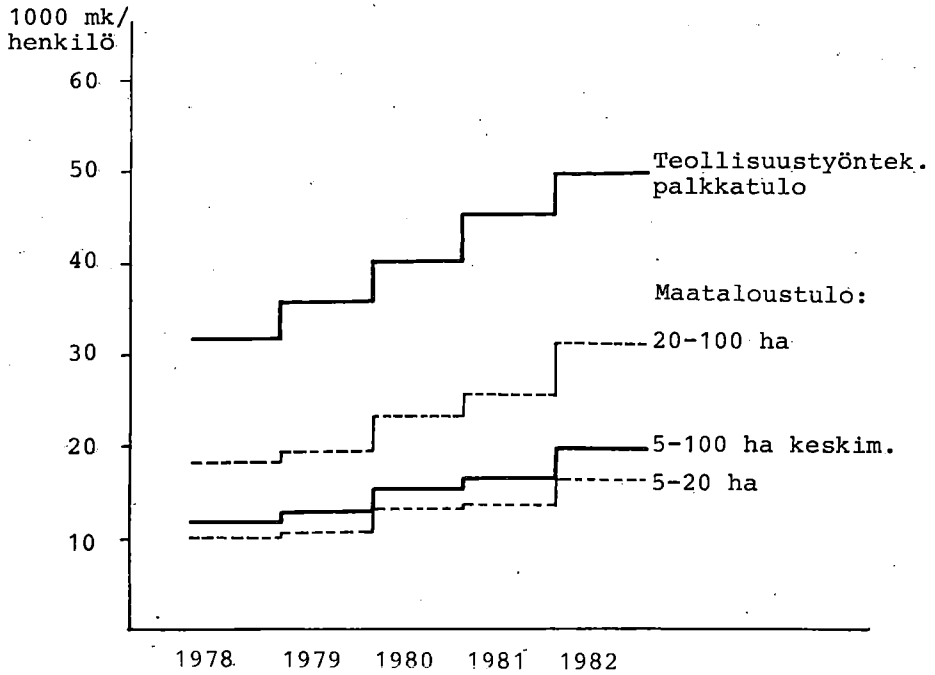
Maataloustulo laskennallista täystyöllistä henkilöä kohti keskimäärin 5-100 ha:n tiloilla on ollut vuonna 1978 noin 11 800 mk ja

vuonna 1982 19 900 mk (kuvio 49a). Ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo on ollut vastaavasti vuonna 1978 noin 31 900 mk ja vuonna 1982 49 800 mk henkilöä kohti. Täystyöllistä henkilöä kohti laskettu maataloustulo on ollut keskimäärin noin 36-40 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta vastaavana ajankohdantana (taulukko 18). Ero vertailuosapuolten keskimääräisten tulojen välillä on pysynyt melkein samana koko tarkasteltavan viiden vuoden ajan. 5-20 ha:n tiloilla, joita on yli 80 % po. tiloista, maataloustulo on ollut vastaavasti noin 30-33 % ja 20-100 ha:n tiloilla 55-63 % teollisuustyöntekijän palkkatuloista. Tilakoon kasvaessa suhteellisesti suurempi osa maataloustuloista jää pääoman katteeksi, mitä tässä yhteydessä ei ole kuitenkaan lähemmin selvitetty.

Taulukko 18. Maataloustulo laskennallista täystyöllistä henkilöä kohti 5-100 ha:n tiloilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1978-1982. Tuloja osoittavat suhdeluvut.

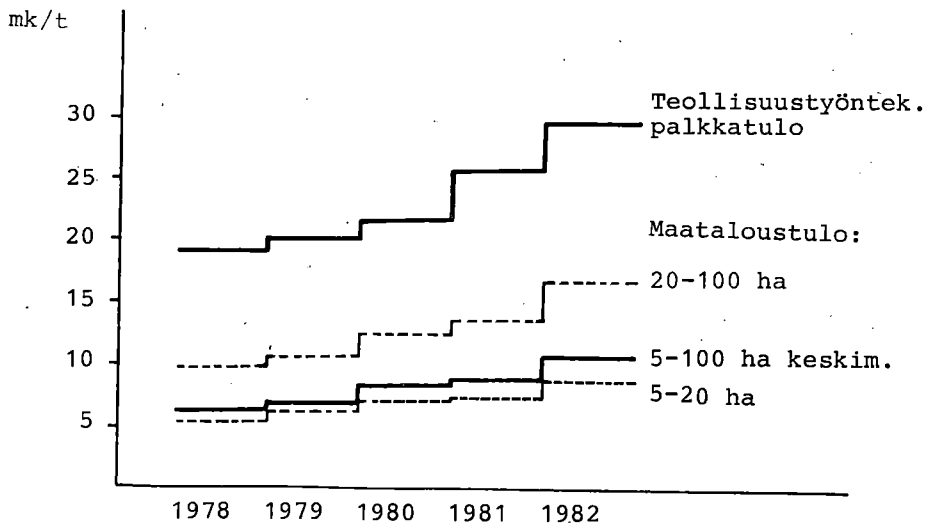
	1978	1979	1980	1981	1982
Teollisuustyöntekijän palkkatulo	100	100	100	100	100
Maataloustulo:					
5-20 ha:n tilat (116 800 tilaa, 10,5 ha) ¹⁾	32	31	32	30	33
20-100 ha:n tilat (27 700 tilaa, 31,6 ha) ¹⁾	58	55	58	56	63
Keskimäärin (144 500 tilaa, 14,6 ha) ¹⁾	37	36	38	36	40

1) Tilojen lukumäärä ja peltoala taulukoissa 18-23 tarkoittaa keskimäärin kyseisinä vuosina.

Kuvio 49a. Maataloustulo laskennallista täystyöllistä henkilöä¹⁾ kohti (mk/henkilö) keskimäärin kaikilla 5-100 ha:n viljellyillä tiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuosina 1978-1982.

¹⁾ 1860 työtuntia/henkilö

Kuvio 49b. Maataloustulo viljelijäperheen työtuntia kohti (mk/t) keskimäärin kaikilla 5-100 ha:n viljellyillä tiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän tuntipalkka vuosina 1978-1982.

Maataloustulo viljelijäperheen työtuntia kohti keskimäärin 5-100 ha:n tiloilla on ollut vuonna 1978 noin 6.30 mk ja vuonna 1982 10.70 mk. Teollisuustyöntekijöiden tuntipalkka on ollut vuonna 1978 18.40 mk ja vuonna 1982 29.30 mk. Viljelijäperheen työtuntia kohti laskettu maataloustulo on ollut keskimäärin 33-36 % teollisuustyöntekijän työpalkasta. Työtuntia kohti laskettu maataloustulo suhteessa teollisuustyöntekijän palkkatuloon on pienempi kuin henkilöä kohti laskettu maataloustulo (kuvio 49b). Täystyöllisen viljelijän työpanoksena on tässä ollut 1 860 t/henkilö varsinaisia maataloustöitä, minkä lisäksi tiloilla on ollut myös investointi-, perusparannus- yms.töitä. Teollisuustyöntekijöiden osalta työpanos on tehtyjen työtuntien lukumäärä vuodessa, mikä tarkasteltavana viiden vuoden ajanjaksona on ollut keskimäärin 1 720 työtuntia henkilöä kohti.

b) Maataloustulo keskimäärin perheviljelmillä eli luonnollisten henkilöiden tiloilla

Keskeisimmät maatalouden tulovertailut perustuvat luonnollisten henkilöiden tiloilta saatuihin tuloksiin ja vastaavat lähinnä tuloksia normaaleilla perheviljelmillä. Näissä vertailuissa maataloustulo on jaettu verotuksen mukaisella tilaa hallitsevien viljelijän ja puolison henkilöluvulla (MYTT), koko maata koskevien keskimääräisten tulosten vertailussa ovat edelleen mukana 5-100 ha:n tilat. 5-10 ha:n ja 50-100 ha:n tilakokoryhmissä viljelijäperheen varsinaiset maataloustyöt eivät sellaisenaan täysin riitä vastaamaan tilaa hallitsevien viljelijän ja puolison täystyöllisyyttä, joskin kaikki työt tilalla huomioon ottaen tilaryhmiä voidaan pitää viljelijäperheelle (viljelijälle ja puolisolle) täystyöllisyyden antavina (vrt. kuvio 38 s.181). Keskimäärin 5-100 ha:n tiloilla viljelijäperheen työpanos varsinaisissa maataloustöissä vastaa varsin hyvin viljelijän ja puolison (1.84 henkilöä/tila) täystyöllisyyttä. 5-100 ha:n tiloja on ollut esimerkiksi vuonna 1982 noin 117 350 kpl eli noin 81 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista.

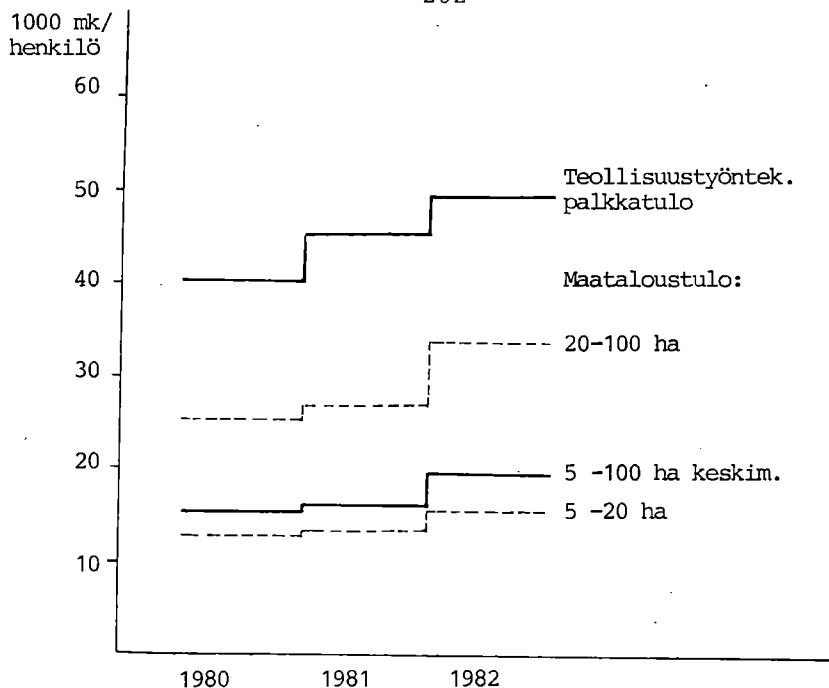
Tulokset osoittavat, että normaaleilla perheviljelmillä on päästy parempiin tuloihin kuin yhteisö- ym. omistuksessa olevilla ti-

loilla. Luonnollisten henkilöiden tilojen tuloksia on tutkimuksessa tarkasteltu ainoastaan kolmelta tilastovuodelta. Viljelijää ja puolisoa kohti laskettu maataloustulo 5-100 ha:n tiloilla on ollut vuonna 1980 keskimäärin noin 15 600 mk, vuonna 1981 16 400 mk ja vuonna 1982 19 900 mk/henkilö (kuvio 50a). Maataloustulo henkilöä kohti po. vuosina keskimäärin on ollut 36-40 % teollisuustyöntekijän vuosipalkasta. Tuotanto-olosuhteiltaan heikoimpana vuonna 1981 maataloustulo on jäänyt 36 %:iin po. palkkatulosta (taulukko 19). 5-20 ha:n tiloilla maataloustulo on ollut 30-32 % ja 20-100 ha:n tiloilla 60-69 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Maataloustulo työtuntia kohti 5-100 ha:n luonnollisten henkilöiden tiloilla on ollut keskimäärin 36-40 % teollisuustyöntekijän tuntipalkasta (kuvio 50b).

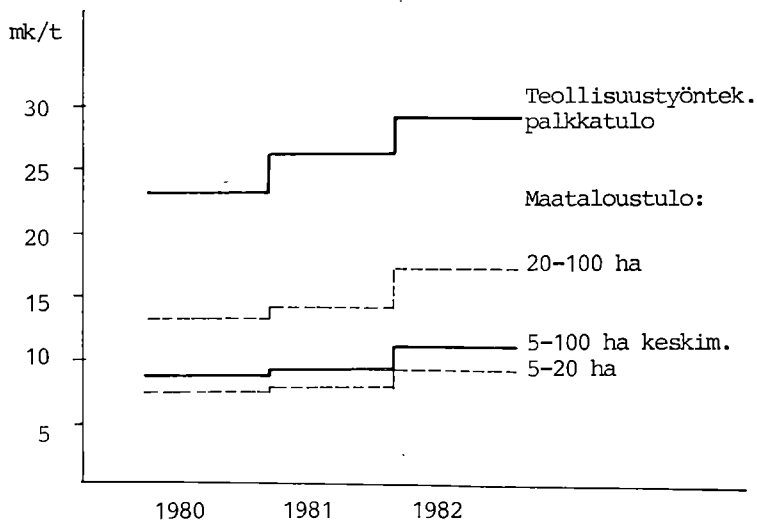
Taulukko 19. Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) 5-100 ha:n luonnollisten henkilöiden tiloilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982. Tuloja osoittavat suhdeluvut.

	1980	1981	1982
Teollisuustyöntekijän palkkatulo	100	100	100
Maataloustulo:			
5-20 ha:n tilat (110 140 tilaa, 10.7 ha)	32	30	32
20-100 ha:n tilat (24 820 tilaa, 31.4 ha)	63	60	69
Keskimäärin (134 960 tilaa, 15,0 ha)	39	36	40

Maataloustuloa ja teollisuustyöntekijöiden palkkatuloja koskevien keskimääräisten tulosten mukaan tuloerot vertailuryhmien välillä näyttävät muodostuvan huomattaviksi. 5-20 ha:n tiloilla, joita on noin 80 % tarkastelluista tiloista, tällä tavoin henkilöä kohti laskettu maataloustulo yltää kolmannekseen teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista. 20-100 ha:n tiloilla on päästy lähes kahteen kolmannekseen vertailutuloista. Näitä tiloja on ainoastaan viidennes viljelijäpuolisoille täystyöllisyyden antavista tiloista.

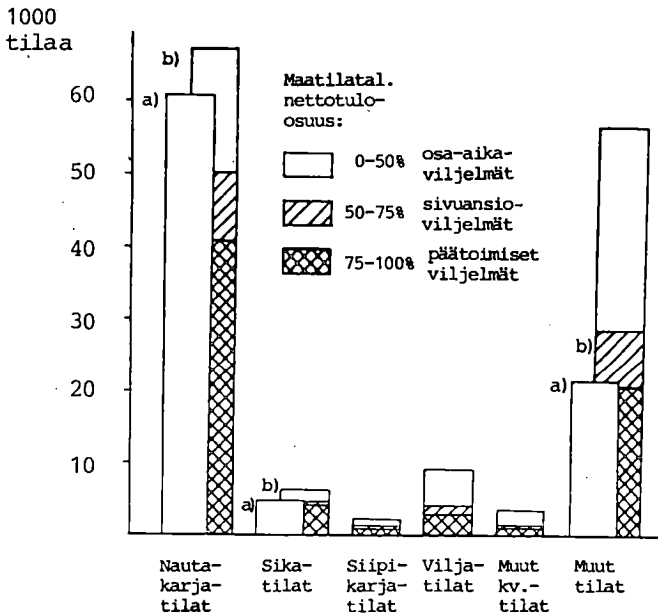
Kuvio 50a. Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) keskimäärin 5-100 ha:n luonnollisten henkilöiden tiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuosina 1980-1982.

Kuvio 50b. Maataloustulo viljelijäperheen työtuntia kohti (mk/t) keskimäärin 5-100 ha:n luonnollisten henkilöiden tiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän tuntipalkka vuosina 1980-1982.

c. Maataloustulo eri tuotantosuunnissa

Viljelijöiden ja palkansaajien tulovertailut on ensisijassa suoritettu koko maan keskimäärää osoittavien tietojen pohjalta. Edellä on myös todettu, että tuloerot eri alueiden, eri tuotantosuuntien ja eri kokoisten tilojen kesken ovat osaksi maatalouden sisäisiä ongelmia. Kuitenkin mahdollisimman monipuolisen kuvan saamiseksi on katsottu tarpeelliseksi tehdä eräitä esimerkkilaskelmia viljelijöiden tulotasosta eri tuotantosuunnissa. Nautakarjatilojen tulokset on otettu vertailuun mukaan jo siitä syystä, koska nautakarjatalous on yleisin tuotantosuunta. Monipuolista tuotantoa harjoittavia nk.muita tiloja on lukumääräisesti lähes yhtä paljon kuin nautakarjatiloja, joten myös ne on ollut perusteltua ottaa tulovertailuun mukaan (kuvio 51).

Kuvio 51. Luonnollisten henkilöiden tilojen lukumäärät eri tuotantosuunnissa vuonna 1982.

a) viljelijäpuolisille täystyöllisyyden antavat tilaryhmät b) maatilatalouden nettotulojen osuuden vaihdella viljelijän ja puolison kokonaistuloista.

Sika- ja siipikarjatalous sekä kasvinviljely ovat maatalouden erikoistuotannonaloja. Niitä harjoittavia tiloja on ollut MYTT:n mukaisessa tuotantosuuntajaotuksessa ainoastaan noin 15 % luonnollisten henkilöiden tiloista. Kuitenkin myös näiden tilaryhmien osalta on esitetty joitakin tulotasoa kuvaavia lukuja. Sikatalous on otettu mukaan mm. sen vuoksi, koska se edustaa kotieläinpuolella usein voimaperäisintä tuotantoa. Myös siipikarjatiloilta, vaikka ne ovat mm. nautakarjatiloihin verrattuna varsin pieni tilaryhmä, on tarkasteltu joitakin tulotasoa kuvaavia lukuja. Kasvinviljelytiloja on tarkasteltu lähinnä siitä syystä, että kasvintuotanto on poikkeuksellisessa asemassa vuosivaihtelujen vuoksi ja se työllistää viljelijäperhettä vain osan vuotta. Vilja- ja kasvinviljelytiloja on yleensä tulovertailun pohjaksi vain maan eteläosissa.

Viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavissa maatalouden vertailuryhmissä varsinaiset maataloustyöt ja eräissä rajatapauksissa kaikki tilan työt riittävät antamaan täystyöllisyyden (1 860 t/henkilö) vähintäänkin viljelijälle ja puolisolle. Täystyöllisyyden antavia tilaryhmiä on voitu erottaa lähinnä nautakarja- ja sikatiloista sekä monipuolista tuotantoa harjoittavista muista tiloista. Tulovertailussa mukana ovat tällöin 5-100 ha:n nautakarjatilat, 10-100 ha:n sikatilat ja 10-100 ha:n monipuolista tuotantoa harjoittavat tilat. Näitä tiloja on ollut vuonna 1982 yhteensä noin 86 400 kpl eli noin 60 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista. Maataloustulo on ollut täystyöllisyyden antaviksi katsotuissa kotieläintilojen ja monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen ryhmissä vuosina 1980-1982 keskimäärin noin ~~86 400 - 90 500~~ ^{17 700 - 22 700} mk/henkilö. Tämä on 41-45 % teollisuustyöntekijöiden keskimääräisestä palkkatulosta kyseisinä vuosina. Nautakarjatilojen vertailuryhmät ovat 42 %, sikatilojen 3 % ja monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen vertailuryhmät 15 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista (taulukko 20a ja b). Siipikarjatilojen ja kasvinviljelytilojen tulotason tarkastelu on painottunut enemmän jäljempänä esitettyihin viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen tuloksiin, joskin myös näiden tilaryhmien tulotasoa on tarkasteltu seuraavassa viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavien tilaryhmien yhteydessä.

Taulukko 20a. Perheviljelmien eli luonnollisten henkilöiden tilojen lukumäärät¹⁾ vuonna 1982.

Pelto- ala ha	Nauta- karja- tilat (koko maa)	Sika- tilat (E-S, S-S ja E-P)	Siipi- karja- tilat (E-S)	Vilja- tilat (E-S)	Muut kasvin- vilj. tilat (E-S)	Moni- puol. tuot. tilat (koko maa)	Yht.	Luonnoll. henkil. tilat yht. (koko maa)
2-5	6 051	189	266	876	402	17 353	25 957	27 274
5-10	23 267	1 055	493	1 376	453	17 687	44 331	46 258
10-20	26 108	2 219	321	1 724	338	13 001	43 711	45 652
20-30	7 845	1 356	138	904	162	4 399	14 804	15 480
30-50	2 771	1 011	81	626	166	2 841	7 496	7 830
50-100	305	208	51	355	63	1 065	2 077	2 133
yli 100	19	14	2	42	6	139	222	230
Yht.	67 167	6 051	1 361	5 905	1 590	56 505	136 599	144 856

Luonnoll.
henkil.
tilat
yht.
(koko maa)

67 167	6 201	2 249	9 271	3 464	56 505	144 856
--------	-------	-------	-------	-------	--------	---------

Taulukko 20b. Perheviljelmien eli luonnollisten henkilöiden tilojen %-jakauma¹⁾ vuonna 1982.

Pelto- ala ha	Nauta- karja- tilat (koko maa)	Sika- tilat (E-S, S-S ja E-P)	Siipi- karja- tilat (E-S)	Vilja- tilat (E-S)	Muut kasvin- vilj. tilat (E-S)	Moni- puol. tuot. tilat (koko maa)	Yht.	Luonnoll. henkil. tilat yht. (koko maa)
2-5	4.7	0.1	0.2	0.6	0.3	12.0	17.9	18.8
5-10	15.1	0.7	0.3	0.9	0.3	12.2	30.6	31.9
10-20	15.0	1.5	0.2	1.2	0.2	9.0	30.2	31.5
20-30	5.4	0.9	0.1	0.6	0.1	3.0	10.2	10.7
30-50	1.9	0.7	0.0	0.4	0.1	2.0	5.2	5.4
50-100	0.2	0.1	0.0	0.2	0.0	0.7	1.4	1.5
yli 100	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.2
Yht.	46.4	4.2	1.0	4.1	1.1	39.0	95.7	100.0

Luonnoll.
henkil.
tilat
yht.
(koko maa)

46.4	4.3	1.5	5.4	2.4	39.0	100.0
------	-----	-----	-----	-----	------	-------

¹⁾ Taulukoissa 20a ja b viivoittamattomat tilakokoryhmit ovat täystyöllisiä, yliviivatut osaaikaisia ja katkoviivalla merkityissä tuotantosuunnissa työpanostiedot ovat olleet riittämättömät

Nautakarjatilat

Laskettaessa koko maataloustulo tasan viljelijää ja puolisoa kohti, tulotaso 5-100 ha:n nautakarjatiloiilla on ollut vuonna 1980 keskimäärin 18 000 mk, vuonna 1981 19 200 mk ja vuonna 1982 23 000 mk/henkilö (kuvio 52a, s. 212). 5-100 ha:n nautakarjatiloija on ollut po. vuosina noin 64 600 kpl ja niiden keskiarvotulokset vastaavat tilakooltaan noin 14 peltohehtaarin ja 8 lypsylehmän tilojen tuloksia. Maataloustulo nautakarjatiloiilla on ollut keskimäärin 42-46 % teollisuustyöntekijöiden vuosipalkasta. 5-20 ha:n nautakarjatiloiilla maataloustulo henkilöä kohti on ollut 37-40 % ja 20-100 ha:n tiloilla 68-74 % vertailutulosta (taulukko 21). Koska viljelijäperheen työpanos nautakarjatiloiilla on varsin suuri, työtuntia kohti laskettu maataloustulo (kuvio 52b) suhteessa teollisuustyöntekijöiden tuntipalkkaan jää pienemmäksi. Maataloustulo keskimäärin 5-100 ha:n nautakarjatiloiilla on työtuntia kohti laskien ollut 32-35 % vertailutulosta. Pienimmissä tilakokoluokissa maataloustulo on ollut työtuntia kohti 29-31 % ja suurimmissakin ainoastaan 46-48 % teollisuustyöntekijöiden keskimääräisestä tuntipalkasta.

Taulukko 21. Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) 5-100 ha:n nautakarjatiloiilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982. Tuloja osoittavat suhdeluvut.

	1980	1981	1982
Teollisuustyöntekijän palkkatulo	100	100	100
Maataloustulo:			
5-20 ha:n tilat (53 640 tilaa, 11.0 ha)	39	37	40
20-100 ha:n tilat (10 950 tilaa, 28.0 ha)	71	68	74
Keskimäärin (64 590 tilaa, 13.8 ha)	45	42	46

Edellä mainitua 1 860 työtunnin täystyöllisyyskriteeriä sovellettaessa 5-100 ha:n nautakarjatilojen työnmenekki edellyttää viljelijän ja puolison lisäksi keskimäärin 0.4 avustavan perheenjäsenen työskentelyä maataloudessa. 5-20 ha:n nautakarjatioilla vastaava avustavien perheenjäsenten henkilöluku on 0.3 ja 20-100 ha:n tiloilla 0.7 henkilöä. Nautakarjatioilla on henkilöä kohti laskettuna päästy vähän lähemmäksi teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa kuin keskimäärin perheviljelmillä. Jos viljelijäperheen työpanos otetaan huomioon, nautakarjatilojen tulotaso jää suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatasoon keskimääräistä pienemmäksi.

Sikatilat

Viljelijäpuolisille täystyöllisyyden antaviksi sikatiloiksi on tutkimuksessa voitu lukea 10-100 ha:n tilat. Pieniltä sikatiloilta ei ole ollut käytettävissä työpanostietoja. Puutteena on pidettävä myös sitä, ettei sikatilojen kokoa ole voitu tarkastella eläinmäärien mukaan. Viljelijäperheen käytettävissä oleva työpanos on edellyttänyt täystyöllisten viljelijäpuolisoiden lisäksi avustavien perheenjäsenten työskentelyä myös sikatiloilla eräissä tilaryhmissä. Viljelijää ja puolisoa kohti laskettu maataloustulo sikatiloilla on ollut vuonna 1980 noin 28 000 mk, tuotanto-oloiltaan huonona vuonna 1981 27 600 mk ja vuonna 1982 33 600 mk/henkilö (kuvio 53a). 10-100 ha:n sikatiloja on vajaa 5 000 kpl ja ne ovat keskikooltaan noin 24 ha. Niiden maataloustulo on ollut keskimäärin 61-71 % teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista. 10-20 ha:n tiloilla maataloustulo henkilöä kohti on ollut noin 43-58 % ja 20-100 ha:n tiloilla 77-85 % vertailutulosta (taulukko 22). Molemmassa tilakokoryhmissä on suunnilleen yhtä paljon tiloja (taulukko 20).

Taulukko 22. Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) 10-100 ha:n sikatiloilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982. Tuloja osoittavat suhdeluvut.

	1980	1981	1982
Teollisuustyöntekijän palkkatulo	100	100	100
Maataloustulo:			
10-20 ha:n tilat (2 360 tilaa, 14.8 ha)	58	43	46
20-100 ha:n tilat (2 630 tilaa, 32.3 ha)	83	77	85
Keskimäärin (4 990 tilaa, 24.0 ha)	71	61	68

Siipikarjatilat

Siipikarjatiloja on noin 1.5 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista. Niiden osalta työpanostiedot on saatu laskettua ainoastaan keskimäärin kaikkia koskevana. Siipikarjatilat ovat pääasiassa pieniä osa-aikaviljelmiä, joilla maatalouden työmenekki ei riitä työllistämään koko viljelijäperhettä. 1 860 työtunnin kriteerillä laskien viljelijäperheen työpanos siipikarjatiloilla vastaa keskimäärin 1.38 henkilön työskentelyä. Kun maataloustulo jaetaan laskennallisella täystyöllisten henkilöiden lukumäärällä, päädytään Etelä-Suomen siipikarjatiloilla vuonna 1980 keskimäärin 19 200 mk:aan, vuonna 1981 24 000 mk:aan ja 1982 31 300 mk:aan henkilöä kohti. Näin laskien siipikarjatiloilla on Etelä-Suomessa keskimäärin päästy 48-63 %:iin teollisuustyöntekijöiden palkkatasosta.

Koska eläinlukuja ei ole ollut käytettävissä siipikarjatiloilta, niiden tulotietoja on tutkimuksessa tarkasteltu peltoalan ohella liikevaihtoon perustuvalla yrityskokoluokituksella.

Vastaavalla tavalla luokiteltuja työpanostietoja ei ole kuiten-

kaan ollut saatavissa. Tarkastelu koskee tällöin koko maan kaikkia siipikarjatiloja. Kun siipikarjatalouden liikevaihto on ollut 19 000 - 163 000 mk, henkilöä kohti laskettu maataloustulo vuonna 1982 on jäänyt alle kolmannekseen teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Näitä tiloja on ollut yli puolet siipikarjatioista. Kun liikevaihto on ollut 163 000 - 410 000 mk, maataloustulo on yltänyt noin kahteen kolmasosaan vertailutulosta. Viimeksi mainittuun tilaryhmään on kuulunut noin viidennes koko maan siipikarjatioista eli noin 0.3 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista. Liikevaihdoltaan yli 410 000 mk:n tilaryhmissä on päästy teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa korkeampaan maataloustuloon henkilöä kohti. Tällaisia tiloja on ollut vuonna 1982 10 % kaikista siipikarjatioista. Kaikilla siipikarjatioilla on päästy keskimäärin vajaan puoleen teollisuustyöntekijöiden tulotasosta.

Kasvinviljelytilat

Kasvinviljelytilojen työnmenekki maataloudessa ajoittuu lähinnä kasvukauteen. Sovellettaessa tutkimuksessa täystyöllisyyttä kuvaavaa 1 860 työtunnin kriteeriä tässä myös kasvinviljelytilojen tuloksiin, viljelijäperheen työpanos vastaa yli 20 peltohehtaarin viljatioilla suunnilleen yhden henkilön ympärivuotista työskentelyä maataloudessa (vrt. kuvio 39c s.183). Kasvinviljelytilojen tuloksia on tarkasteltu ainoastaan Etelä-Suomen osalta. Yli 20 ha:n viljatioja on suunnilleen kolmannes Etelä-Suomen viljatioista ja noin 1.2 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista (taulukko 20). Erikoiskasvien tuotannon tiloilla ei tilojen pienestä lukumäärästä johtuen ole saatu kaikkia tilakokoluokkia koskevia tietoja viljelijäperheen työpanoksesta. Erikoiskasvientuotanto on keskittynyt pienemmille tiloille kuin viljanviljely. 2-5 ha:n tilakokoryhmää lukuunottamatta myös niillä viljelijäperheen työpanoksen voidaan katsoa keskimäärin vastaavan yhden täystyöllisen henkilön työpanosta. Erikoiskasvien tuotannon tiloja on ollut yhteensä noin prosentin verran luonnollisten henkilöiden tiloista.

Jos tilakohtainen maataloustulo katsotaan kokonaan po. laskennallisen täystyöllisen viljelijän tuloksi, yli 20 ha:n viljatiloidella viljelijä on vuosina 1980-1982 saanut keskimäärin 79-97 prosenttisesti teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa vastaavan maataloustulon. Jos taas maataloustulo, kuten edellä kotieläintiloilla, jaetaan tasan viljelijää ja puolisoa kohti, päädytään yli 20 ha:n viljatiloidella henkilöä kohti keskimäärin 43-53 %:iin teollisuustyöntekijöiden palkkatulosta. 20-50 ha:n viljatiloidella maataloustulo on ollut tällöin 37-44 % ja yli 50 ha:n tiloilla on päästy 59-85 %:iin vertailutulosta. 20-50 ha:n tiloja on ollut noin neljännes ja yli 50 ha:n tiloja vajaa 10 % Etelä-Suomen viljailoista.

Jos erikoiskasvien tuotannossa tilan maataloustulo luetaan kokonaan yhden viljelijän tuloksi, päädytään yli 5 ha:n tiloilla vuosina 1980 ja 1981 noin 80 prosenttisesti ja vuonna 1982 suunnilleen vertailutulon tasoon. Jos taas maataloustulo lasketaan viljelijää ja puolisoa kohti, erikoiskasvien tuotannossa on saatu keskimäärin 44-56 prosenttisesti teollisuustyöntekijöiden tulos-taso. 5-20 ha:n tiloilla maataloustulo henkilöä kohti on ollut tällöin noin 31-34 %, kun taas 20-100 ha:n tiloilla on päästy 70-100 prosenttisesti vertailuosapuolen tulotasolle. Viimeksi mainittuun tilakokoryhmään on kuulunut noin neljännes erikoiskasvien tuotannon tiloista. Vuosittaiset tuotanto-olosuhteiden vaihtelut heijastuvat kasvinviljelytiloilla välittömästi viljelijän tuloihin. Varsinkin suurimmissa tilakokoluokissa tulovaihtelut ovat olleet merkittäviä. Heikoin tulos kasvinviljelytiloilla on saatu tuotanto-olosuhteiltaan normaalia huonompana vuonna 1981 ja paras tulos vuonna 1982.

Monipuolisen tuotannon tilat

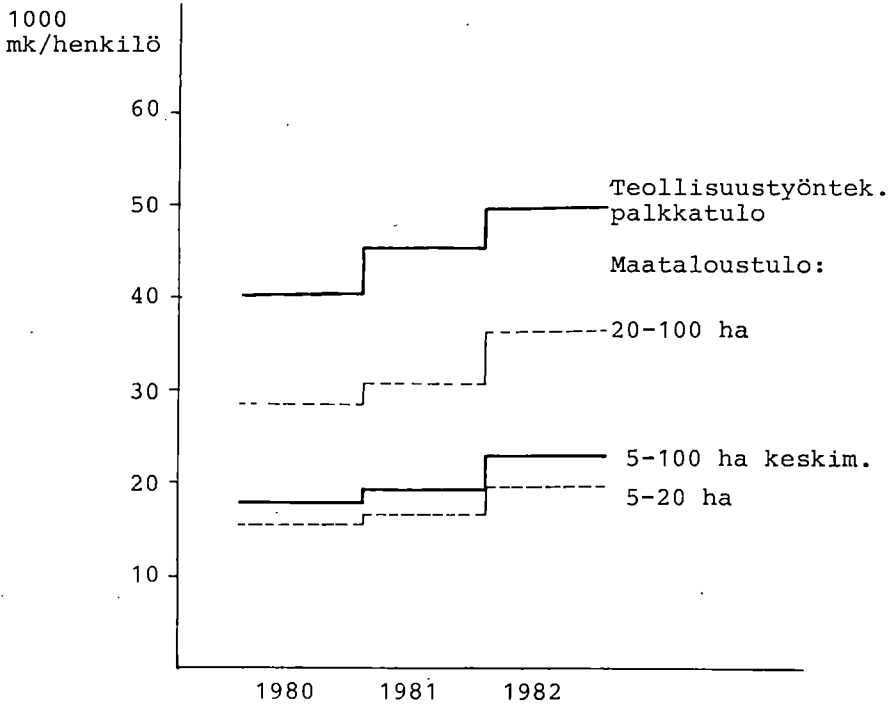
Monipuolisen tuotannon tilat ovat edellä esitettyjen tuotanto-suuntien ulkopuolelle jäävä tilaryhmä. Niitä on noin 40 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista (taulukko 20). Niillä maatalous ei sellaisenaan riitä antamaan täystyöllisyyttä viljelijäpuolisoille, mutta jos tiloilla tehtävät muut työt otetaan huomioon, 10-100 ha:n tilaryhmiä voidaan pitää täystyöllisyyden

antavina (vrt.kuvio 39d s.183). Viljelijäpuolisoita kohti laskettu maataloustulo näillä tiloilla on ollut vuonna 1980 keskimäärin 13 800 mk, vuonna 1981 15 300 mk ja vuonna 1982 20 000 mk/henkilö. Tämä on ollut noin 34-40 % teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista. Viljelijäperheen työtuntia kohti laskien maataloustulo on ollut 39-46 % vertailutulosta (kuvio 54a ja b). 10-20 ha:n tiloilla maataloustulo henkilöä kohti on ollut 25-28 % ja viljelijäperheen työpanosta kohti 29-32 % vertailutulosta (taulukko 23). 20-100 ha:n tiloilla on päästy henkilöä kohti 46-58 %:iin ja työtuntia kohti 53-66 %:iin vertailutulosta. Yli 60 % kyseisistä tiloista kuuluu kuitenkin pienempään 10-20 ha:n tilaryhmään, joten myös keskiarvotulokset painottuvat lähemmäksi pienemmän tilakokoryhmän tulotasoa.

Taulukko 23. Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) monipuolista tuotantoa harjoittavilla 10-100 ha:n tiloilla suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1980-1982. Tuloja osoittavat suhdeluvut.

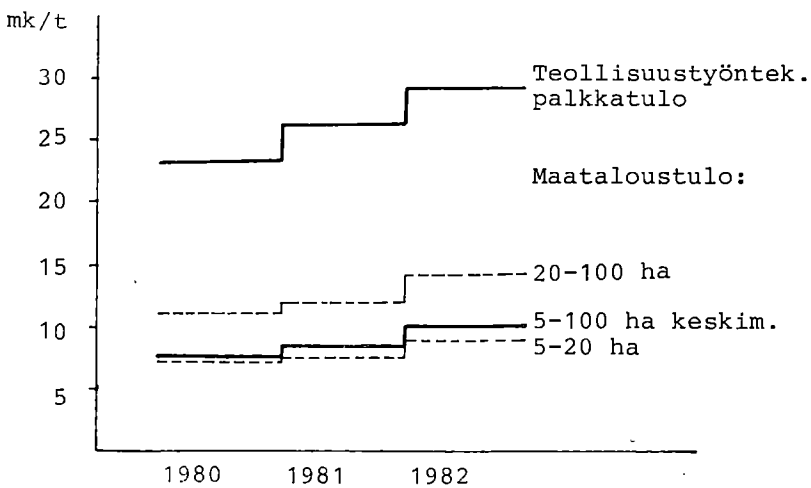
	1980	1981	1982
Teollisuustyöntekijän palkkatulo	100	100	100
Maataloustulo:			
10-20 ha:n tilat (11 700 tilaa, 14.1 ha)	25	26	28
20-100 ha:n tilat (7 460 tilaa, 33.9 ha)	47	46	58
Keskimäärin (19 160 tilaa, 21.8 ha)	34	34	40

Monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen keskimääräiset tulokset riippuvat paljolti eri tilakokoryhmissä eri tuotteiden tuotannon laajuudesta. Kotieläintuotanto on yleisempää lähinnä keskikokoisilla tiloilla. Kasvinviljelytulosten osuus lisääntyy tilakoon kasvun myötä. Myös työpanostiedot monipuolisen tuotannon tiloilla kuvastavat tuotantorakenteessa olevia eroja eri tilakokoryhmissä.

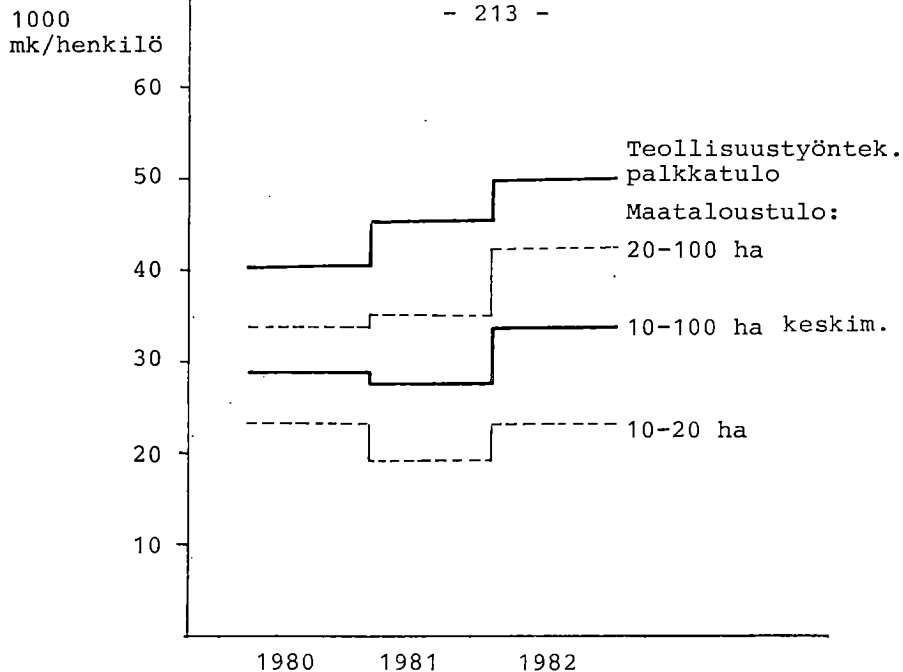

Kuvio 52a. Nautakarjatilat.

Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) 5-100 ha:n nautakarjatiloiilla keskimäärin ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuosina 1980-1982.

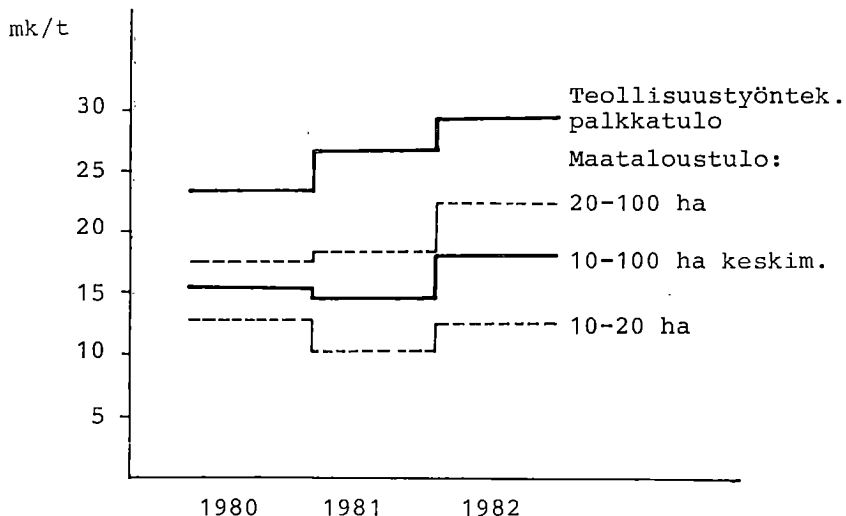

Kuvio 52b. Maataloustulo viljelijäperheen työtuntia kohti (mk/-) keskimäärin nautakarjatiloiilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän tuntipalkka vuosina 1980-1982..

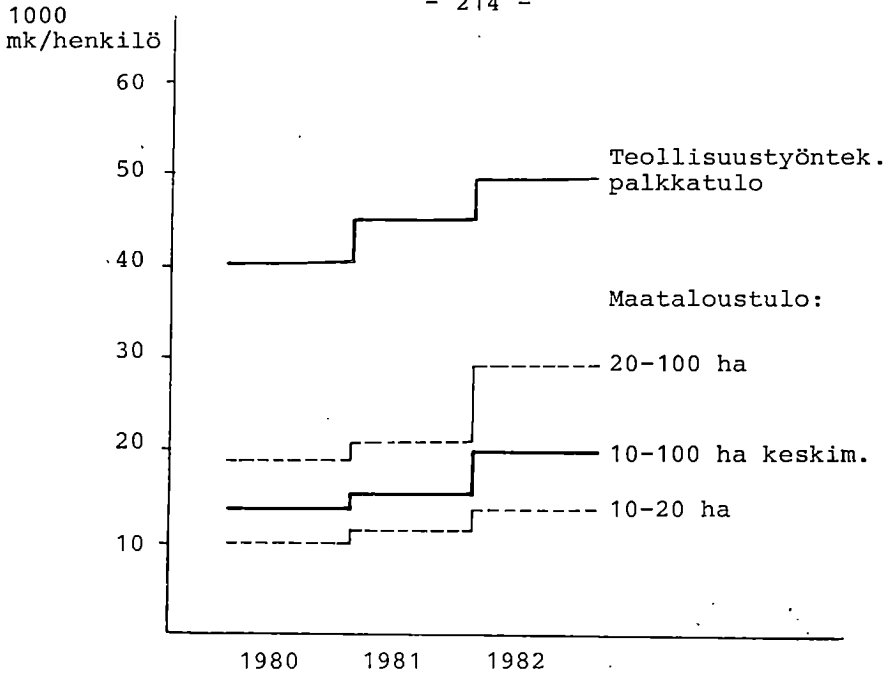

Kuvio 53a. Sikatilat

Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) keskimäärin 10-100 ha:n sikatiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuosina 1980-1982.

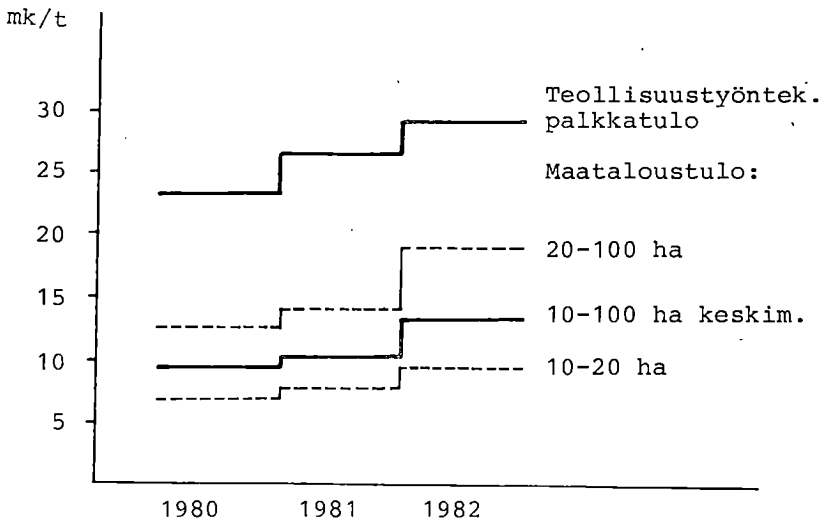

Kuvio 53b. Maataloustulo viljelijäperheen työtuntia kohti (mk/t) keskimäärin sikatiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän tuntipalkka vuosina 1980-1982.

Kuvio 54a. Monipuolisen tuotannon tilat

Maataloustulo viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) keskimäärin 10-100 ha:n monipuolisen tuotannon tiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuosina 1980-1982.

Kuvio 54b. Maataloustulo viljelijäperheen työtuntia kohti (mk/t) keskimäärin monipuolisen tuotannon tiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän tuntipalkka vuosina 1980-1982.

2. Maataloustulo pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla
a) Maataloustulo keskimäärin

Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavia tiloja tutkimuksessa ovat tilat, joilla maa- ja metsätalouden nettotulojen osuus on yli 75 % viljelijäpuolisoiden veronalaisista tuloista valtion verotuksessa. Eläkeikäisten tilaryhmät poislukien tällaisia tiloja on ollut vuonna 1982 noin 66 740 kpl eli 46 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista (taulukko 24a ja b). Pääasiallisen toimeentulon antavia tiloja on eniten kotieläintilojen ryhmässä. Tilakooltaan pääasiallisen toimeentulon antavat tilat ovat keskimääräistä suurempia. Niiden keskikoko vuonna 1982 on ollut 17.6 peltohehtaaria.

Maataloustulo henkilöä kohti viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla on ollut vuonna 1982 keskimäärin noin 26 100 mk. Tämä on noin 52 % ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloista vastaavana ajankohtana (kuvio 55, s.225). Päätoimista viljelijää ja puolisoa kohti laskettu maataloustulo yltää teollisuustyöntekijöiden keskimääräistä palkkatuloa vastaavalle tasolle ainoastaan yli 50 ha:n tiloilla. Näitä on ollut 2.6 % pääasiallisen toimeentulon antavista tiloista eli noin 1.3 % kaikista luonnollisten henkilöiden hallinnassa olevista tiloista. Suurin osa, 63.3 %, pääasiallisen toimeentulon antavista tiloista on 5-20 ha:n tiloja, joilla maataloustulo henkilöä kohti jää noin puoleen teollisuustyöntekijöiden keskimääräisistä palkkatuloista. Vertailutulot keskimäärin ja eri tuotantosuunnissa ilmenevät kuvioista 55-60, joissa maataloustuloa kuvaavien pylväiden leveys kuvaa tilojen suhteellista lukumäärää eri tilakokoluokissa.

Maataloustulo viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla on keskimäärin noin 7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin viljelijäpuolisille täystyöllisyyden antaviksi katsotuissa tilaryhmissä. Pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla on päästy henkilöä kohti noin 10 prosenttiyksikköä lähemmäksi teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa kuin 5-100 ha:n tilakokoryhmissä keskimäärin luonnollisten henkilöiden tiloilla.

Taulukko 24a. Maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien¹⁾ luonnollisten henkilöiden tilat vuonna 1982.

Pelto- ala ha	Nauta- karja- tilat	Sika- tilat	Siipi- karja- tilat	Vilja- tilat ²⁾	Muut kasvin- vilj. tilat ²⁾	Moni- puol. tuot. tilat ²⁾	Yht.	Luonnoll. henkil. tilat yht.
2-5	2 997	28	107	206	104	3 154	5 685	27 274
5-10	11 714	540	265	372	260	5 472	18 622	46 256
10-20	17 897	1 364	397	563	347	6 038	26 605	45 652
20-30	5 353	1 213	165	566	235	2 935	11 579	15 460
30-50	2 384	669	95	603	150	2 128	6 240	7 830
50-100	244	172	80	304	44	367	1 711	2 133
yli 100	5	7	2	26	4	78	129	230
Yht.	43 627	4 194	1 091	2 743	1 154	23 693	70 571	144 888
Luonnoll. henkil. tilat yht.	57 167	1 201	2 249	8 271	1 464	55 505	144 856	

Taulukko 24b. Maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien¹⁾ luonnollisten henkilöiden tilojen %-jakauma vuonna 1982.

Pelto- ala ha	Nauta- karja- tilat	Sika- tilat	Siipi- karja- tilat	Vilja- tilat ²⁾	Muut kasvin- vilj. tilat ²⁾	Moni- puol. tuot. tilat ²⁾	Yht.	Luonnoll. henkil. tilat yht.
2-5	1.4	0.0	0.1	0.1	0.1	2.2	3.9	16.6
5-10	8.1	0.4	0.2	0.2	0.2	3.8	12.9	31.9
10-20	12.4	0.9	0.3	0.4	0.2	4.2	18.4	31.5
20-30	4.4	0.8	0.1	0.5	0.2	2.0	8.0	10.7
30-50	1.6	0.6	0.1	0.4	0.1	1.5	4.3	5.4
50-100	0.2	0.1	0.0	0.2	0.0	0.5	1.2	1.5
yli 100	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.2
Yht.	28.1	2.9	0.6	1.9	0.6	14.3	48.7	100.0
Luonnoll. henkil. tilat yht.	46.4	4.3	1.5	6.4	1.6	39.6	100.0	

1) Maatilatalouden tulojen osuus yli 75 % viljelijän ja puolison nettotuloista

2) Yllivivatut tilaryhmät sisältävät viljelijöiden korkeasta keski-ikästä päätellen pääasiassa eläketuloista toimeentulonsa saavia tiloja

Päätoimisuuden antavia tiloja koskeva määritelmä karsii pois tilat, joilla muiden elinkeinojen harjoittaminen on maataloutta keskeisemmällä sijalla. Maataloutta harjoitetaan päätoimisuuden antavilla tiloilla keskimääräistä voimaperäisemmin. Päätoimisilla tiloilla maatalouden liikevaihto on suurempi kuin muilla tiloilla. Toisaalta päätoimisuuden antavilla tiloilla viljelijäperheen työpanos voidaan olettaa keskimääräistä suuremmaksi.

b) Maataloustulo eri tuotantosuunnissa

Nautakarjatilat

Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavia nautakarjatiloja on ollut noin 60 % kaikista nautakarjatiloista eli noin 28 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista (taulukko 24). Maataloustulo päätoimisilla nautakarjatiloilla on ollut keskimäärin 27 200 mk/henkilö, mikä on noin 55 % teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon verrattuna (kuvio 56, s.225). Pääasiallisen toimeentulon antavilla nautakarjatiloilla on päästy melkein 10 prosenttiyksikköä lähemmäksi vertailutuloa kuin keskimäärin täystyöllisyyden antavilla 5-100 ha:n nautakarjatiloilla. Päätoimisilla nautakarjatiloilla on keskimäärin noin 15 ha peltoa ja 9 lypsylehmää.

Yli 70 % päätoimisista nautakarjatiloista kuuluu 5-20 ha:n tilakokoluokkaan. Niissä maataloustulo on ollut keskimäärin noin 47 % teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista. 5-20 ha:n tiloilla on ollut keskimäärin noin 12 ha peltoa ja 8 lypsylehmää. 20-30 ha:n tiloilla, joita on noin 15 % päätoimisista nautakarjatiloista, on päästy 73 %:iin vertailutulosta. Näillä tiloilla on ollut noin 24 ha peltoa ja 13.6 lehmää. Yli 30 ha:n nautakarjatiloilla maataloustulo ylittää keskimäärin noin 93 %:iin teollisuustyöntekijöiden keskimääräisestä palkkatasosta. Yli 30 ha:n tiloilla on ollut peltoa keskimäärin noin 38 ha ja lehmiä noin 18 kpl. Monet isoista nautakarjatiloista ovat erikoistuneet lihakarjan kasvatukseen. Yli 30 ha:n nautakarjatiloja on ainoastaan 6.5 % päätoimisista nautakarjatiloista ja vajaa kaksi prosenttia kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista.

Sika- ja siipikarjatilat

Sikatiloista viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavia on 2/3. Tämä on noin 3 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista (taulukko 24) Päätoimisten sikatilojen keski-
koko on lähes 24 peltohehtaaria. Maataloustulo henkilöä kohti vuonna 1982 on ollut keskimäärin 39 400 mk, mikä vastaa noin 80 % teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista. Päätoimisilla sikatiloilla on päästy 12 prosenttiyksikköä lähemmäksi vertailutuloa kuin täystyöllisyyden antaviksi katsotuissa 10-100 ha:n sikatilaryhmissä keskimäärin. Maataloustulo alle 30 ha:n päätoimisilla sikatiloilla on ollut noin 72 % teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista. Yli 30 ha:n sikatiloilla on ylletty suunnilleen teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa vastaavalle tulotasolle. Yli 30 ha:n sikatiloja on neljännes päätoimisista sikatiloista (kuvio 57, s.226).

Päätoimisia siipikarjatilaja on ainoastaan 1 100 kpl eli noin puolet kaikista siipikarjatilajoista. Päätoimisten siipikarjatilojen maataloustulo henkilöä kohti vastaa keskimäärin 70 % teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista. Niillä on päästy noin neljänneksen korkeampaan maataloustuloon kuin keskimäärin kaikilla siipikarjatilajoilla. Tilakooltaan päätoimiset siipikarjatilat ovat peltoalalla mitattuna keskimäärin 17 ha. Suurin osa, noin 70 % päätoimisista siipikarjatilajoista, kuuluu alle 20 ha:n tilakokoluokkiin. Niiden maataloustulo on ollut keskimäärin puolet vertailutulosta. Suuremmilla siipikarjatilajoilla maataloustulo on ylittänyt noin 16 %:lla vertailutulon.

Kasvinviljelytilat

Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavia viljatilaja on kolmannes koko maan kaikista viljatilajoista. Kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista näitä on noin 2 % (taulukko 24). Kasvituotantoon erikoituneet tilat sijaitsevat suurimmaksi osaksi Etelä-Suomessa. Monet pienet kasvinviljelytilat ovat eläkeikäisten viljelijöiden hallinnassa. Vuonna 1982 verotustiedoissa ovat mukana ainoastaan työperäiset eläkkeet, joten MYTT:ssa pääasial-

lisen toimeentulon antaviin tiloihin on voinnut sisältyä tiloja, joilla verovapaat kansaneläkkeet mukaan lukien maatilatalouden bruttotulojen osuus jää alle 75 %:iin viljelijäpuolisoiden kokonaistuloista.

Viljelijöiden korkeasta keski-ikästä päätellen vanhuuseläkkeet ovat olleet varsin keskeinen tulonlähde useimmilla alle 10 ha:n viljatiloilla ja alle 5 ha:n erikoiskasvien tuotannon tiloilla. Näissä tilakokoryhmissä viljelijöiden keski-ikä on ollut 63-67 vuotta, kuin se muissa kasvinviljelytilojen ryhmissä on ollut 42-54 vuotta. Maatilatalouden tulot ovat olleet pienillä kasvinviljelytiloilla poikkeuksellisen pienet, joten jo kansaneläkkeen perusosan huomioonottaminen viljelijän tuloissa aiheuttaisi näiden tilojen poisjäämisen maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien tilojen tarkastelusta. Näin ollen maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulon saaviksi on viljatilojen osalta katsottu ainoastaan yli 10 ha:n tilat ja erikoiskasvien tuotannon tiloista yli 5 ha:n tilat. Pois jätetyt tilaryhmät muodostavat 17.5 % MYTT:n mukaisista pääasiallisen toimeentulon antavista kasvinviljelytiloista ja noin 5.4 % kaikista perheviljelmätyypisistä kasvinviljelytiloista.

Henkilöä kohti laskettu maataloustulo päätoimisilla yli 10 ha:n viljatiloilla on ollut keskimäärin 55 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta (kuvio 58, s.226). Päätoimisten viljatilojen keskikoko on ollut 33 ha. Keskikokoa pienemmillä 10-30 ha:n viljatiloilla maataloustulo on ollut 37 % teollisuustyöntekijöiden palkkatulosta. Yli 30 ha:n tiloilla on päästy 75 %:iin vertailutulosta. Näiden tilojen keskikoko on ollut noin 50 ha.

Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavia yli 5 ha:n erikoiskasvien tuotannon tiloja on ollut noin kolmannes tuotantosuunnan tiloista eli vajaa 2 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista. Niiden keskikoko on ollut noin 20 ha. Päätoimisilla erikoiskasvien tuotannon tiloilla on päästy henkilöä kohti normaalia parempana vuonna 1982 keskimäärin noin 84 %:iin teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista. Päätoimisessa erikoiskasvien tuotannossa keskimääräinen tulotaso on lähempänä

sika- ja siipikarjatilojen tulotasoa. Toisaalta päätoimisilla viljatilajoilla on pienempiä tiloja lukuunottamatta päästy nautakarjatilojen kanssa suunnilleen samalle tulotasolle. Maataloustulo erikoistuotantoa harjoittavilla kotieläin- ja kasvinviljelytilajoilla on ollut keskimäärin 70-85 % teollisuustyöntekijöiden palkkatulosta, kun taas päätoimisilla nautakarja- ja viljatilajoilla maataloustulo on jäänyt noin 55 %:iin vertailutulosta.

Monipuolisen tuotannon tilat

Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavia tiloja on 31 % monipuolisen tuotannon tiloista. Monipuolinen tuotanto on pienillä tiloilla erikoistumaton sekatuotanto ja suurimmilla tiloilla useampaan eri tuotteeseen erikoistumista. Myös monipuolisessa tuotannossa pienillä tiloilla viljelijät ovat ikääntyneitä. Viljelijöiden keski-ikä 2-5 ha:n tilaryhmässä on 65 vuotta, kuin se muissa tilakokoryhmissä on 48-59 vuotta. Maatalouden tulot ovat pienimmässä tilakokoluokassa varsin pienet. MYTT:n ulkopuolelle jäävät vanhuuseläkkeet ovat useimmilla 2-5 ha:n tiloilla pääasiallisin tulonlähde. Näin ollen 2-5 ha:n tilakokoryhmä on jätetty pois seuraavassa pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen tulovertailusta. Lukumääräisesti monipuolisen tuotannon tiloja on melko paljon. Pääasiallisen toimeentulon antavia yli 5 ha:n monipuolisen tuotannon tiloja on noin 12 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista (taulukko 24, s.216). Peltoalaltaan ne ovat keskimäärin noin 20 ha. Maataloustulo henkilöä kohti ylittää keskimäärin 45 %:iin teollisuustyöntekijöiden palkkatuloista (kuvio 59, s.227). Teollisuustyöntekijöiden keskimääräinen palkkataso on saavutettu yli 50 ha:n tiloilla, joita on ainoastaan 5 % päätoimisista monipuolisen tuotannon tiloista.

Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla voi maatalouden tulojen ja verotuksen ulkopuolelle jäävien eläketulojen lisäksi olla merkittävästi ainoastaan metsätalouden tuloja. Monipuolisen tuotannon tiloilla laskennallinen metsätulo on keskimäärin suurempi kuin muissa tuotantosuunnissa, mutta metsätulot sellaisenaan eivät riitä nostamaan tulotasoa näillä tiloilla muiden tuotantosuuntien tulotasoa vastaavalle tasolle.

3. Viljelijäpuolisoiden maataloustulo verrattuna teollisuustyöntekijäpuolisoiden palkkatuloon

Tilakohtainen maataloustulo on edellä jaettu viljelijää ja puolisoa kohti, jotta sitä on voitu verrata henkilöä kohti laskettuun teollisuustyöntekijän palkkatuloon. Toinen mahdollisuus on verrata tilakohtaista maataloustuloa sellaisenaan teollisuustyöntekijäpariskunnan palkkatuloon. Tutkimuksessa on tarkasteltu mahdollisuuksia tämäntyypiseen tulovertailuun vuoden 1981 kotitaloustiedustelusta tehtyjen erillistulostusten avulla. Erillistulosteissa on selvitetty kotitalouden päämiehen ja hänen puolisonsa tulot erikseen koko kotitalouden tuloista.

Kotitaloustiedustelussa teollisuustyöntekijäkotitaloudet on erotettu kotitalouden päämiehen ammattiaseman mukaan. Teollisuustyöntekijän puoliso on noin 60 %:ssa kotitalouksista ammatissa, 17 %:ssa kotitalouksista hän ei ole ammatissa ja noin 22 %:ssa päämies on yksinäinen henkilö. Ammatissa toimivista puolisoista noin 20 % on teollisuustyöntekijöitä, 55 % toimihenkilöitä, 25 % palvelualojen ja muiden alojen työntekijöitä. Teollisuustyöntekijöiden keskimääräinen palkkatulo päätoimesta on ollut kotitaloustiedustelun mukaan vuonna 1981 noin 43 600 mk. Kotitalouden päämiehen palkkatulo on ollut keskimääräistä korkeampi. Yksinäisillä teollisuustyöntekijöillä ja muilla teollisuustyötä tekevillä perheenjäsenillä palkkatulo on ollut keskimääräistä alempi. Eri ammateissa työskentelevien puolisoiden keskimääräinen palkkatulo on ollut noin 33 500 mk henkilöä kohti.

Kotitaloustiedustelusta saadaan myös viljelijäväestön tulotiedot. Ne ovat päätoimisempia viljelijöitä koskevia kuin MYTT:n keskimääräiset tulokset. Viljelijäkotitalouksien yrittäjätulot maataloudesta ovat vuonna 1981 olleet keskimäärin 33 100 mk kotitaloutta kohti. Kotitaloustiedustelusta on lisäksi tulostettu sellaisten päätoimisten maatalousyrittäjien tulot, joilla myös puolison toimiala on maatalous. Näiden maataloustulo on ollut lähes sama eli noin 33 200 mk tilaa kohti. MYTT:n mukainen maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien viljelijäpuolisoiden maataloustulo on ollut vastaavan ajankohdan hinta- ja

kustannustasoon muutettuna keskimäärin 39 500 mk tilaa kohti. Tulosten ero johtuu mm. siitä, että kotitaloustiedustelussa maatalousyrittäjän ammattiasema perustuu kysyttyyn tietoon, kun taas MYTT:ssa se on määritetty tulotietojen perusteella. Toisaalta kotitaloustiedustelu perustuu olennaisesti pienempään tilaotokseen kuin MYTT.

Kotitaloustiedustelun mukainen teollisuustyöntekijän ja hänen puolisonsa yhteenlaskettu palkkatulo päätoimesta on ollut vuonna 1981 keskimäärin 70 600 mk kotitaloutta kohti. Vastaava viljelijäkotitalouksien yrittäjätulo maataloudesta on kotitaloustiedustelun mukaan ollut keskimäärin 47 % teollisuustyöntekijän ja hänen puolisonsa palkkatuloista. 2-10 ha:n tiloilla maatalouden yrittäjätulo on ollut 31 %, 10-20 ha:n tiloilla 52 % ja yli 20 ha:n tiloilla keskimäärin 67 % em. teollisuustyöntekijäosapuolen palkkatuloista (kuvio 60, s.227).

Viljelijäpuolisoille täystyöllisyyden antavissa 5-100 ha:n tilakokoryhmissä MYTT:oon perustuva maataloustulo on ollut noin 43 % teollisuustyöntekijäpariskunnan keskimääräisistä palkkatuloista. Vuoden 1981 hinta- ja kustannustasoon muutettu MYTT:ön perustuva maataloustulo viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla on yltänyt keskimäärin noin 56 %:iin teollisuustyöntekijän ja hänen puolisonsa yhteenlasketuista palkkatuloista. Sekä täystyöllisten että pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen tarkastelussa puolisoita koskevat henkilöluvut ovat olleet molempien vertailuosapuolten kohdalla suunnilleen samat; keskimäärin noin 1.8 henkilöä tilaa ja kotitaloutta kohti. Jos teollisuustyöntekijän puoliso työskentelee myös teollisuudessa, päädytään esitettyjä suurempiin tuloeroihin vertailuosapuolten välillä, sillä teollisuudessa työskentelevien puolisoiden palkkatulo on ollut korkeampi kuin vertailussa mukana oleva teollisuustyöntekijöiden puolisoiden keskimääräinen palkkatulo.

Kotitaloustiedustelusta saatujen erillistulostusten avulla on lisäksi voitu tarkastella molempien vertailuosapuolien tuloja puolison ammatissa toimivuuden huomioon ottavalla tavalla. Viljelijäväestön osalta tarkastelu koskee tällöin ainoastaan sellaisia maatalousyrittäjäkotitalouksia, joissa myös ammatissa toimiva puoliso harjoittaa maataloutta samassa yrityksessä.¹⁾ Tällaisia päätoimisia maatalousyrittäjäkotitalouksia on kotitaloustiedustelun perusteella laskettu olevan noin 51 800 taloutta. Niissä maataloustuloa vastaava yrittäjätulo maataloudesta on ollut noin 38 300 mk/kotitalous, kun molemmat puoliset harjoittavat maataloutta. Kun toinen puolisoista ei ole ammatissa, maatalouden yrittäjätulo on ollut noin 23 900 mk/kotitalous (taulukko 25).

Taulukko 25. Teollisuustyöntekijän ja puolison palkkatulo päätoimesta ja päätoimisen maatalousyrittäjän ja puolison yrittäjätulot maataloudesta kotitaloustiedustelun mukaan vuonna 1981.

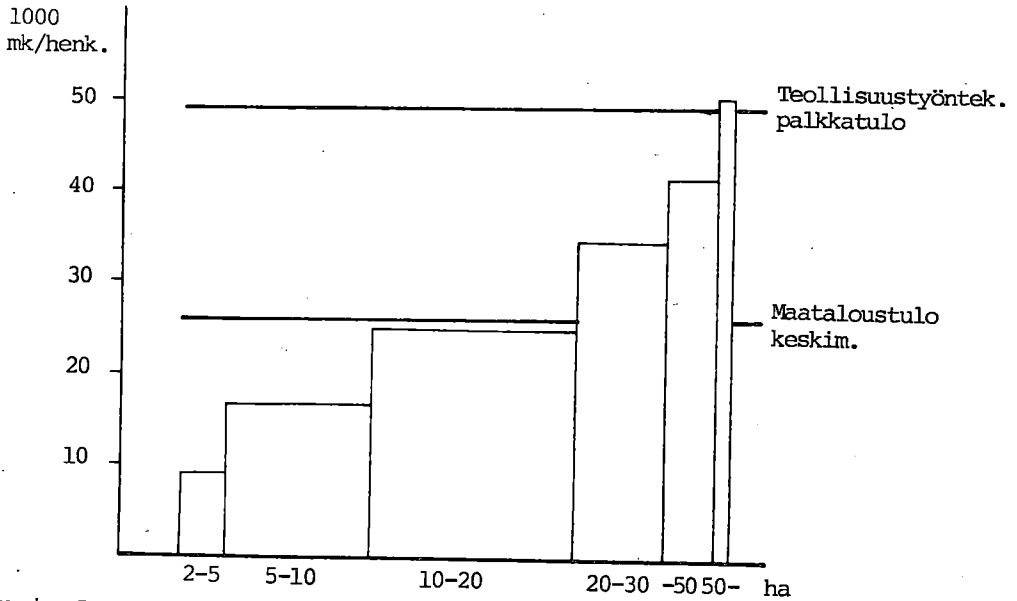
	Puoliso on ammattissa	Puoliso ei ole amm.	Ei puo- lisoa	Keski- määrin
<hr/>				
Teollisuustyöntek. palkkatulo, mk/henk.				
päämies	52 470	54 930	40 700	50 280
puoliso	33 470			20 280
yhteensä	85 940	54 930	40 700	70 560
Maatal.yrittäjä- tulo, mk/puolisot	38 330	23 890	...	33 240
<hr/>				
Maatal.yritt.tulo teoll.työntek.palkka- tuloista, %	45	43	..	47

1) Maatalousyrittäjäkotitaloudet, joissa on myös palkansaajia tai joku muu kuin kotitalouden päämies + puoliso harjoittaa maataloutta, on jätetty tässä tarkastelun ulkopuolelle.

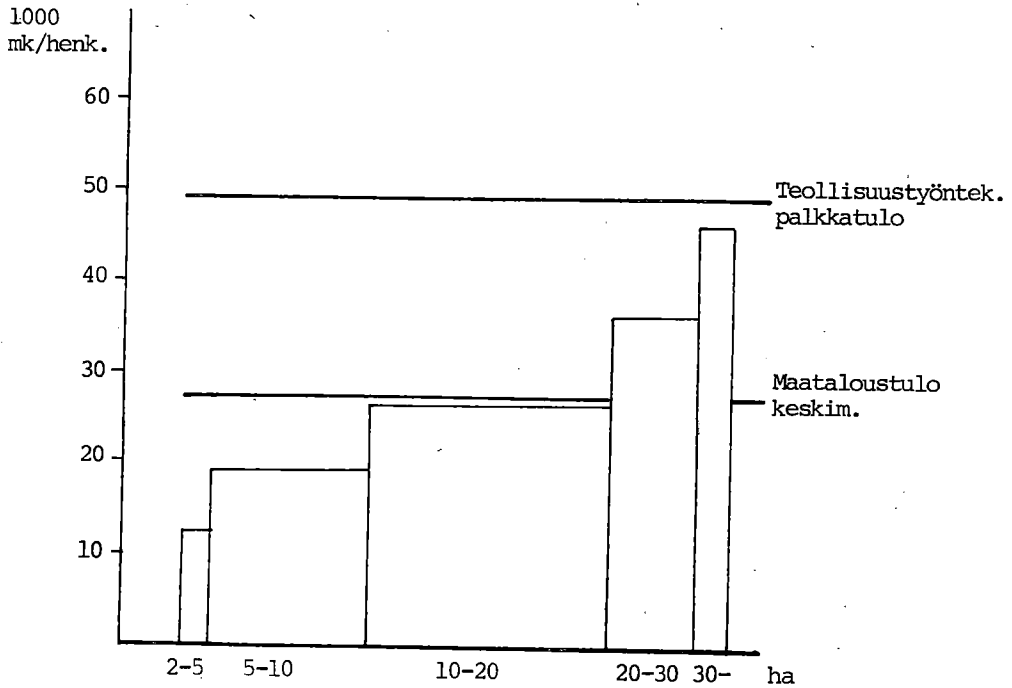

Useimmat tiloista, joilla molemmat puoliset harjoittavat maataloutta, ovat kotieläintiloja, kun taas viljelijän yksin hoitamilla tiloilla kasvinviljely on yleisempi tuotantosuunta. Ensin mainittuja tiloja on ollut noin 73 % ja viimeksi mainittuja 16 % päätoimisten maatalousyrittäjien tiloista. Noin 10 % tiloista on ollut yksinäisviljelijöiden viljelemiä. Niillä maatalouden yrittäjätulot ovat jääneet em. tilaryhmissä saatua alemmiksi.

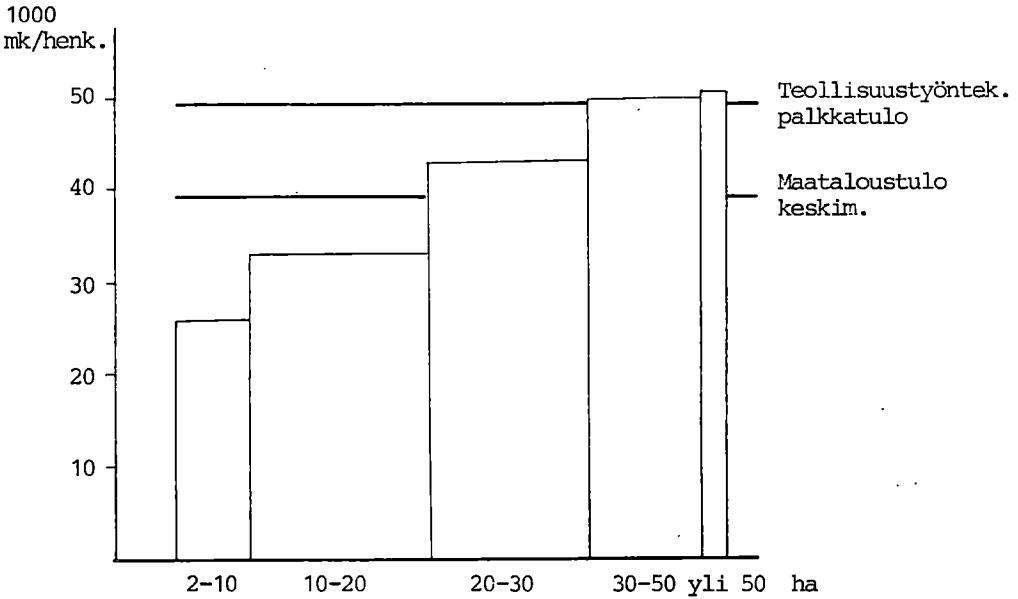
Teollisuustyöntekijäkotitalouksissa päämiehen palkkatulo on ollut 52 400 mk, kun puoliso on ammatissa. Puolison palkkatulo on ollut tällöin keskimäärin 33 500 mk. Kun puoliso ei ole ollut ammatissa, päämiehen palkkatulo on ollut vähän em. korkeampi eli 54 900 mk. Yksinäisillä teollisuustyöntekijöillä palkkatulo on ollut alempi, 40 700 mk/henkilö. Päätoimisten maatalousyrittäjäpuolisoiden maataloudesta saama yrittäjätulo ylittää noin 45 %:iin teollisuustyöntekijän ja hänen ammatissa toimivan puolisonsa palkkatulosta. Kun vertailuosapuolten puoliset eivät toimi ammatissa, maatalouden yrittäjätulo on vastaavasti noin 43 % teollisuustyöntekijäosapuolen tulosta. Päätoimisia yksinäisviljelijöitä on kotitaloustiedustelussa mukana niin vähän, että heidän osaltaan ei ole saatu luotettavia tulotietoja.

Kuvio 55. Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.

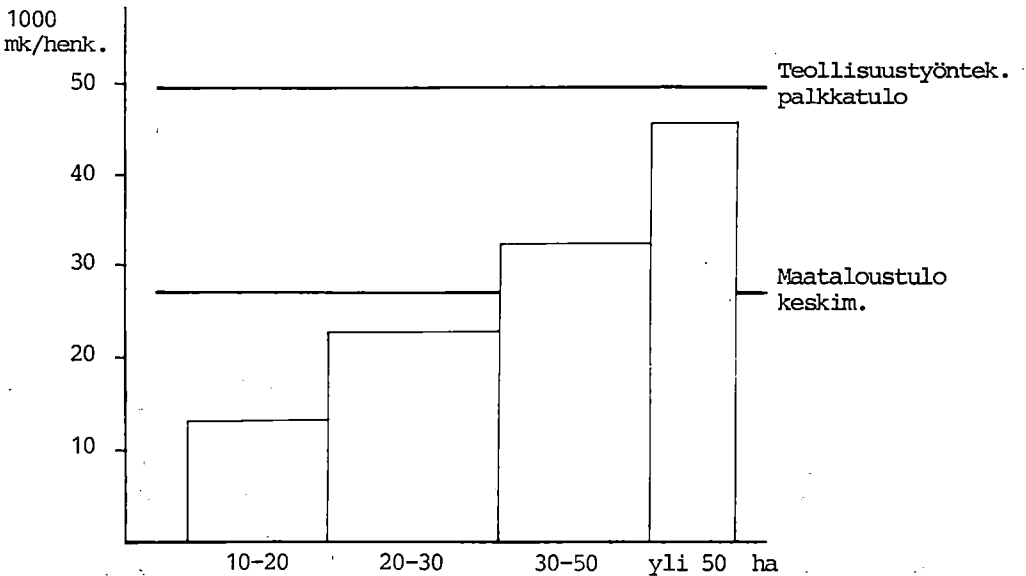

Nautakarjatilat
Kuvio 56. Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) nautakarjatiloloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.

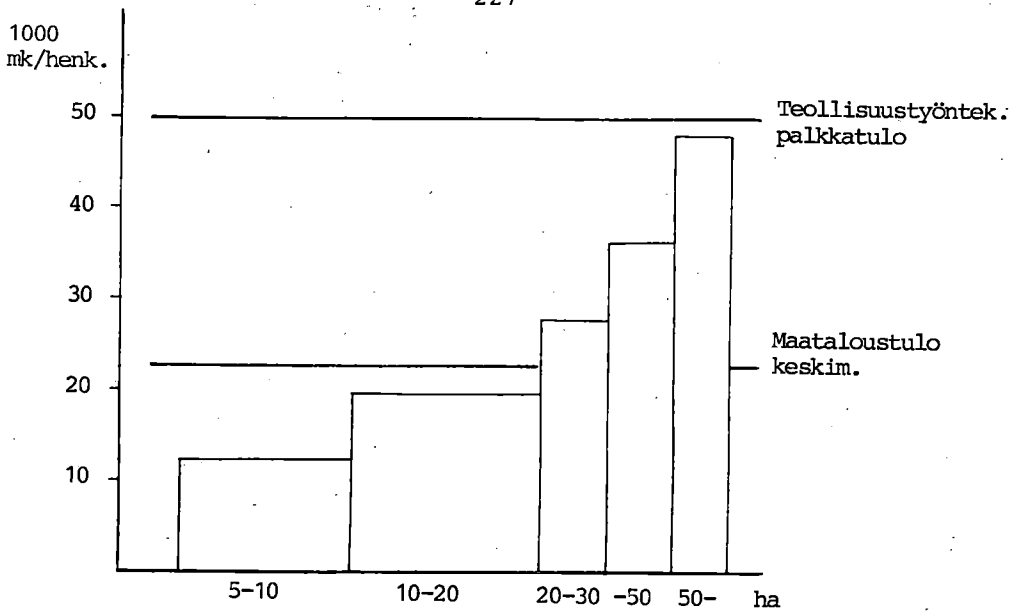
Kuvio 57. Sikatilat

Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) sikatiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.

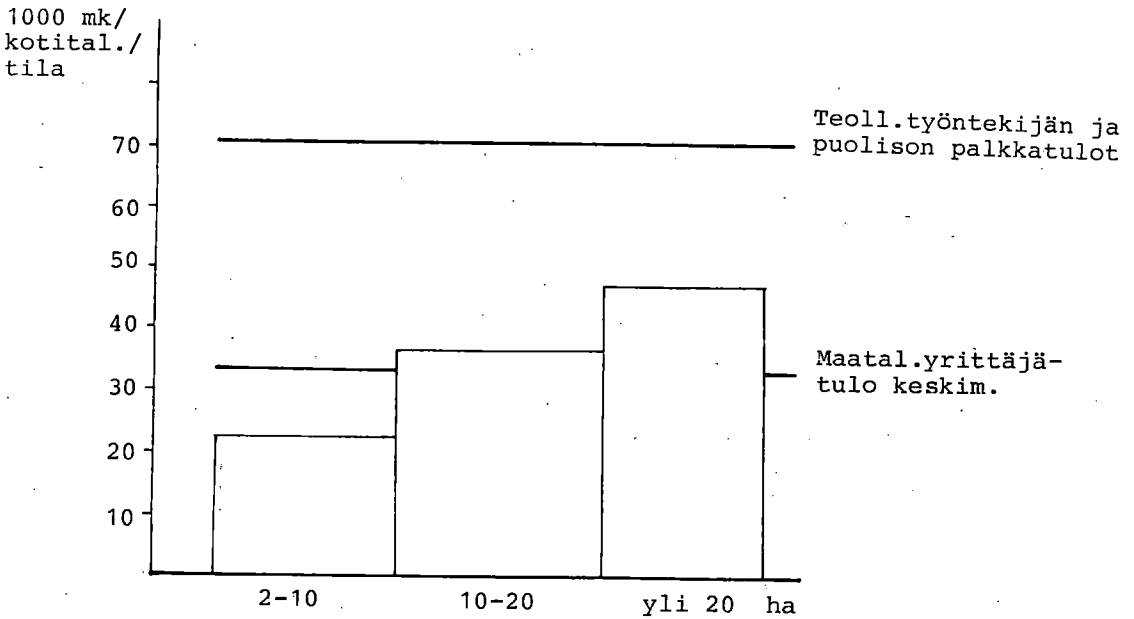
Kuvio 58. Viljatilat

Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) viljatiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.

Kuvio 59. Monipuolisen tuotannon tilat

Maataloustulo maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavia viljelijää ja puolisoa kohti (mk/henkilö) monipuolisentuotannon tiloilla ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.

Kuvio 60. Maatalouden yrittäjätulo viljelijäpuolisoita kohti (mk/tila) ja teollisuustyöntekijän ja hänen puolisonsa palkkatulot (mk/kotitalous) kotitaloustiedustelun mukaan vuonna 1981.

4. Yhteenvedo tuloeroista eri vertailuryhmissä

Edellä olevissa tulovertailuissa viljelijäväestön tuloina on tarkasteltu vain maataloudesta saatua tuloa ja se on laskettu henkilöä kohti. Tätä on verrattu ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän keskimääräiseen vuosituloon. Maataloustulon laskeminen olemassa olevien tilastojen puitteissa yksiselitteisesti henkilöä kohti tuottaa vaikeuksia. Tästä syystä tutkimuksessa on laadittu viljelijäväestön osalta useampiin eri lähtökohtiin perustuvia laskelmia. Ensimmäisessä tulovertailussa lähtökohtana on ollut maataloustulon jakaminen viljelijäperheen työtuntien perusteella lasketulla täystyöllisten henkilöiden lukumäärällä. Täystyöllisyyttä osoittavana maatalouden työpanoskriteerinä on ollut 1 860 tuntia henkilöä kohti vuodessa. Tulovertailuun on otettu tällöin kaikki 5-100 ha:n tilat. Niillä maataloustulo laskennallista täystyöllistä henkilöä kohti on ollut vuosina 1978-1982 keskimäärin 36-40 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Keskikokoisilla ja sitä pienemmillä tiloilla maataloustulo on ollut noin 1/3 ja suuremmilla tiloilla noin 2/3 vertailutulosta.

Viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavat tilaryhmät

Seuraavassa tulovertailussa on tarkasteltu normaaleja perheviljelmä kuvaavia luonnollisten henkilöiden tiloja, joita on ollut 82 % kaikista tiloista. Myös näistä tulovertailuun on otettu 5-100 ha:n tilaryhmät, joissa viljelijäperheen työpanoksen on em. työpanoskriteeriä käyttäen todettu keskimäärin vastaavan viljelijän ja puolison täystyöllisyyttä. Täystyöllisyyttä arvioitaessa 5-10 ha:n tiloilla ja toisaalta yli 50 ha:n tiloilla on otettu huomioon varsinaisten maataloustöiden ohella myös muita tilalla tehtäviä töitä. Jaettaessa verotustietoihin perustuva maataloustulo niistä saatavalla viljelijän ja puolison henkilöluvulla on päädytty vuosina 1980-1982 keskimäärin 38-42 %:in teollisuustyöntekijöiden keskimääräisestä palkkatulosta. Maataloustulo riippuu mm. tilakoosta. Pienemmissä tilakokoryhmissä maataloustulo on jäänyt alhaiseksi, kun taas suurimmilla tiloilla on päästy mm. vuonna 1982 lähes vertailutulon tasoon (kuvio 61). Todettakoon, että 20-30 ha:n perheviljelmillä maataloustulo henkeä kohti on ollut noin 2/3 ja 30-50 ha:n tiloilla noin 3/4 teollisuustyöntekijän keskimääräisestä palkkatulosta.

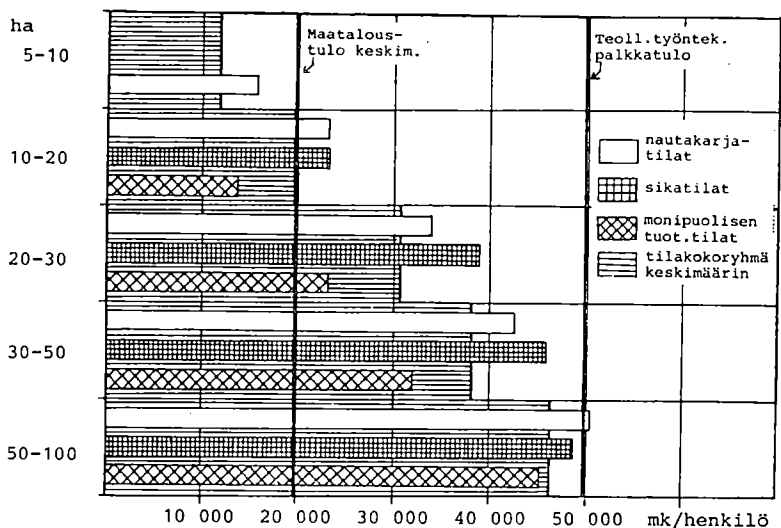
Täystyöllisyyden antavien perheviljelmien tuloja on tarkasteltu keskimääräisten tulosten lisäksi eri tuotantosunnissa. Myös tällöin tulovertailuun on pyritty saamaan keskeisimmät tilakokoryhmät, joissa viljelijäperheen työpanoksen on todettu keskimäärin vastaavan viljelijän

ja puolison täystyöllisyyttä. Kotieläintuotannossa 5-100 ha:n nautakarjatiljoilla maataloustulo on ollut keskimäärin 42-46 % ja 10-100 ha:n sikatiloilla 61-71 % vertailutulosta. Po. nautakarjatiljoja on ollut 42 % ja sikatiloja 3 % tässä tarkasteltavista perheviljelmistä. Yli 50 ha:n nautakarja- ja sikatiloilla on päästy suunnilleen vertailutulon tasoon (kuvio 61). Näitä tiloja on vajaa puoli prosentti luonnollisten henkilöiden tiloista.

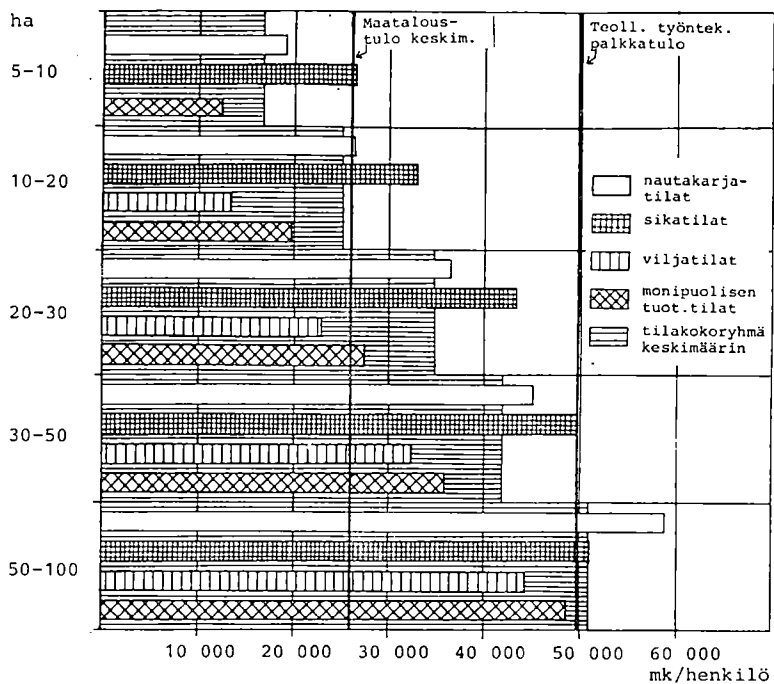
Siipikarjatiljojen ja kasvinviljelytilojen osalta viljelijäpuolisoiden täystyöllisyyteen perustuva tarkastelu on ollut ongelmallisempaa. Niiden osalta tulovertailu perustuu lähinnä viljelijäperheille pääasiallisen toimeentulon antavien tilojen tuloksiin. Monipuolista tuotantoa harjoittavilla muilla tiloilla maataloustulo on ollut vuosina 1980-1982 keskimäärin 34-40 % vertailutulosta. Niillä tulokset ovat riippuneet lähinnä eri tuotteiden tuotannon laajuudesta eri tilakokoryhmissä. Vertailussa mukana olevia monipuolisen tuotannon tiloja on ollut noin 15 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista. Täystyöllisyyden antavissa kotieläin-tilojen ja monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen ryhmissä maataloustulo on ollut keskimäärin 41-45 % vertailutulosta. Kyseisiin tilaryhmiin kuuluu noin 60 % kaikista luonnollisten henkilöiden tiloista.

Pääasiallisen toimeentulon antavat tilat

Viljelijäperheelle pääasiallisen toimeentulon antaviksi tiloiksi on tutkimuksessa katsottu luonnollisten henkilöiden tilat, joilla maatilatalouden nettotulojen osuus on ollut yli 75 % kaikista viljelijän ja puolison valtionveronalaisista tuloista. Vertailussa ovat mukana tällöin kaikki pääasiallisen toimeentulon antavat tilat eri tuotantosuosunnissa eli yhteensä noin puolet kaikista luonnollisten henkilöiden hallinnassa olevista tiloista. Vertailu on tehty ainoastaan vuodelta 1982. Viljelijää ja puolisoa kohti jaettu maataloustulo pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla on yltänyt keskimäärin 52 %:in teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Myös tässä vertailussa suuremmilla tiloilla on päästy parempaan tulokseen. Teollisuustyöntekijöiden keskimääräinen tulotaso on saavutettu 50-100 ha:n tiloilla. Näitä tiloja on vajaa 3 % päätoimisista perheviljelmistä (kuvio 62). Myös nämä luvut osoittavat, että keskimäärin 20-30 ha:n tiloilla maataloustulo henkeä kohti on noin 2/3 ja 30-50 ha:n tiloilla noin 3/4 teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Erikoistuotantoa harjoittavilla kotieläin- ja kasvinviljelytiloilla maataloustulo on yltänyt keskimäärin 70-85 %:in vertailutulosta.

Kuvio 61. Maataloustulo viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavissa tilaryhmissä ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.

Kuvio 62. Maataloustulo viljelijäpuolisille pääasiallisen toimeentulon antavissa tilaryhmissä ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo vuonna 1982.

Päätoimisilla nautakarja- ja viljatiloiilla on päästy vastaavasti noin 55 %:in vertailutulosta. Monipuolisen tuotannon tiloilla maataloustulo henkilöä kohti on ollut noin 45 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta.

Viljelijäpuolisoiden maataloustulo verrattuna teollisuustyöntekijäpuolisoiden palkkatuloon

Osin jo nykyisen maataloustulolain tulkinnan ulkopuolelle menevässä tulotarkastelussa tilaa kohti laskettua maataloustuloa on verrattu teollisuustyöntekijän ja hänen puolisonsa yhteenlaskettuihin palkkatuloihin. Vertailu perustuu teollisuustyöntekijöiden ja heidän puolisonsidensa tulojen osalta vuoden 1981 kotitaloustiedusteluun. MYTT: on perustuva tilakohtainen maataloustulon viljelijäpuolisille täysoyöllisyyden antavilla luonnollisten henkilöiden tiloilla yltää keskimäärin 43 %:in ja maatilataloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien viljelijäpuolisoiden tiloilla 56 %:in teollisuustyöntekijän ja puolison yhteenlasketuista palkkatuloista. Kotitaloustiedustelun mukainen maataloustuloa vastaava yrittäjätulo maataloudesta on yltänyt keskimäärin 47 %:in vertailutulosta.

Edellä esitetyt tulovertailut viittaavat siihen, että henkilöä kohti laskettu maataloustulo on tuotanto-oloiltaan keskimääräistä parempana vuonna 1982 jäänyt keskimäärin suunnilleen puoleen teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Edelleen voidaan todeta, että ihmistyön tarve keskimäärin maataloudessa on yrityskoon pienuudesta johtuen suhteellisen korkea ja pienetkin tilat työllistävät käytännössä kaksi henkeä. Kahden hengen työpanoksella voidaan hoitaa myös suurempaa tilaa, mikä edellyttää mm. koneistuksen lisäystä. Tulokset osoittavat, että joissakin erikoistuotannon aloja harjoittavissa tilaryhmissä ja suuremmilla ja pääomavaltaisemmilla tiloilla on päästy lähemmäksi vertailutuloa. Tässä tutkimuksessa käytetty menetelmä soveltuu parhaiten työvaltaisiin tuotantosuuntiin ja tilaryhmiin. Maatalouden tuotantopääoman käyttöön liittyy useita ongelmia, joiden merkitystä tulovertailuun tässä vaiheessa ei ole voitu selvittää. Tämä on vaikeuttanut tulosten tarkastelua erityisesti pääomavaltaisissa tilaryhmissä.

B. Viljelijäväestön ja teollisuustyöntekijöiden ansiotulot

Ansiotulot muodostuvat yrittäjä- ja palkkatuloista. Ansiotulojen tarkastelu perustuu seuraavassa viljelijäväestön osalta MYTT:n mukaisiin luonnollisten henkilöiden tilojen tuloksiin ja toisaalta tulonjakotilaston mukaiseen tarkasteluun. Teollisuustyöntekijöiden ansiotulotiedot perustuvat tulonjakotilastoon. Ansiotulotarkastelussa ovat mukana kaikkia teollisuustyöntekijöitä koskevat tulokset. Viimeisimmät tulonjakotilaston mukaisen ansiotulotiedot on saatu ennakkollisina vuodelta 1981, joten ansiotuloja koskevassa tulovertailussa on rajoitettu lähinnä vuotta 1980 koskeviin tuloksiin. Viljelijäväestön osalta MYTT:n mukaiksiin ansiotuloihin on luettu maataloustulo, metsätalouden laskennallinen puhdas tulo sekä viljelijän ja puolison palkkatulot. Viljelijäväestön ansiotulot on laskettu henkilöä kohti jakamalla tilakohtaiset tulot viljelijää ja puolisoa kohti. Teollisuustyöntekijöiden ansiotulot koostuvat pääasiassa palkkatuloista. Yrittäjätulojen osuus niissä on ollut ainoastaan noin 2-3 %. Teollisuustyöntekijöiden ansiotulot on esitetty ansiotulonsaajaa kohti tulonjakotilaston mukaisesti. Viljelijää ja puolisoa kohti lasketut MYTT:n mukaiset ansiotulot ovat olleet vuonna 1980 keskimäärin 22 800 mk ja vuonna 1981 25 200 mk/henkilö. Teollisuustyöntekijöiden ansiotulot ovat olleet vastaavasti vuonna 1980 40 700 mk ja vuonna 1981 46 300 mk henkilöä kohti. Viljelijäväestön ansiotulot ovat yltäneet vuonna 1980 56 %:in ja vuonna 1981 54 %:in teollisuustyöntekijöiden ansiotuloista.

Viljelijäväestön ansiotulot ja niiden koostumus vaihtelevat mm. tilakoon ja harjoitetun tuotantosuunnan mukaan. Pienimmässä tilakokoryhmässä on päästy ainoastaan noin 35 %:in vertailutulosta. Yli 20 ha:n tiloilla on ylletty vuonna 1980 noin 62 %:in ja vuonna 1981 noin 85 %:in vertailutulosta (kuvio 63a). Yli 20 ha:n tiloja on noin 17 % kaikista yksityisten henkilöiden omistamista tiloista. Palkkatulojen osuus on pienillä tiloilla merkittävä, kun taas suurimmilla tiloilla maataloustulo muodostaa yli 2/3 ansiotuloista. Metsätalouden osalta MYTT:ssä on tilastoitu verotuksen mukaiset metsätalouden laskennalliset tulot. Niiden osuus on pienimmillä tiloilla noin viidennes, 5-20 ha:n tiloilla

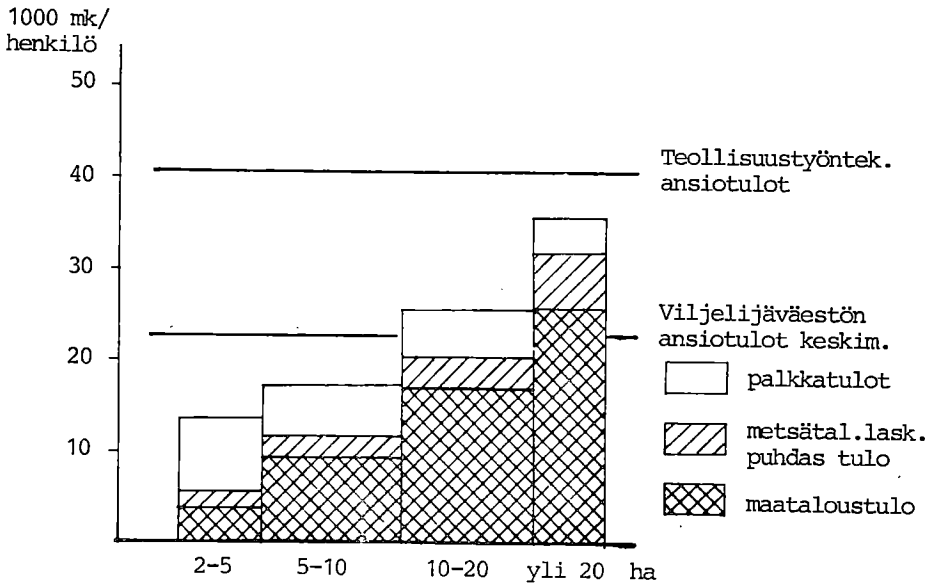
noin neljännes ja sitä suuremmilla tiloilla noin kuudesosa ansiotuloista

Viljelijäväestön ja puolison ansiotulot ovat yltäneet vuonna 1980 nautakarjatiloiilla keskimäärin noin 60 %:iin, sikatiloilla 83 %:iin ja siipikarjatiloiilla 53 %:iin teollisuustyöntekijöiden keskimääräisistä ansiotuloista. Viljatilojen ansiotulot ovat olleet vastaavasti 58 %, kun taas erikoiskasvien tuotannon tiloilla on päästy lähes 70 %:iin vertailutulosta. Monipuolista tuotantoa harjoittavilla nk. muilla tiloilla ansiotulot ovat jääneet keskimäärin 45 %:iin vertailutulosta. Maataloustulon osuus ansiotuloista on kotieläintiloilla suurempi kuin kasvinviljelytiloilla. Maataloustuloon vaikuttava keskimääräinen yrityskoko vaihtelee myös eri tuotantosuunnissa. Metsätulon osalta peltoalan mukaisten tilaryhmien välinen tulovaihtelu on vähäisempää. Palkkatulojen osuus ansiotulosta on mm. nautakarja- ja sikatiloilla vain non 15 %. Kasvinviljelytiloilla ja muilla tiloilla palkkatulojen osuus on noin 40-50 % ansiotuloista.

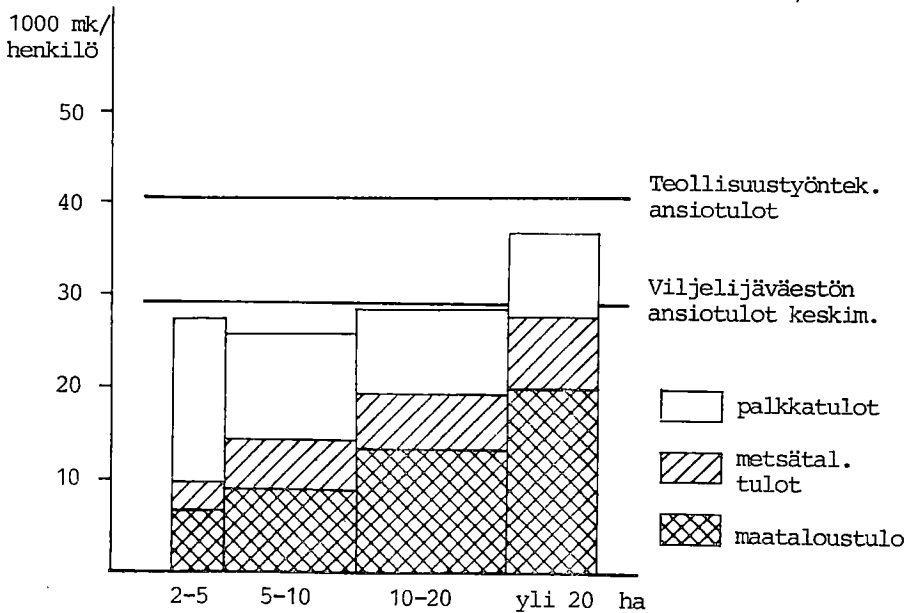
Tulonjakotilaston mukainen ansiotulotarkastelu koskee koko viljelijäkotitaloutta, kun taas MYTT:ssa ovat mukana ainoastaan viljelijän ja puolison tulot. Kaikkien viljelijäkotitalouksien (155 100 kotitaloutta) ansiotulot ammatissa toimivaa henkilöä¹⁾ kohti ovat olleet tulonjakotilaston mukaan vuonna 1980 keskimäärin 29 200 mk/henkilö (kuvio 63b). Tulonjakotilaston mukaiset palkkatulot ovat lähes kaksinkertaiset MYTT:n vastaaviin tuloksiin verrattuna, koska tulonjakotilastossa ovat mukana viljelijän ja puolison tulojen lisäksi myös muiden tilalla asuvien kotitalouden jäsenten palkkatulot. Metsätalouden tulot kuvaavat tulonjakotilastossa todellisia myyntituloja ja ovat olleet mm. vuonna 1980 selvästi suuremmat verotuksen mukaisiin laskennallisiin tuloihin verrattuna. Määrällisesti pienempänä tuloeränä niillä ei kuitenkaan ole niin suurta vaikutusta tilastojen väliin eroihin viljelijäväestön ansiotuloissa kuin palkkatuloilla.

---

¹⁾ Ammatissa toimivia ovat pääsääntöisesti kaikki vähintään 6 kk/v tuotantotoimintaan osallistuneet.

Kuvio 63a. Viljelijäpuolisoiden ansiotulot (MYTT) ja teollisuustyöntekijöiden ansiotulot (tulonjakotilasto) henkilöä kohti vuonna 1980.

Kuvio 63b. Viljelijäkotitalouksien ansiotulot ammatissa toimivaa henkilöä kohti ja teollisuustyöntekijöiden ansiotulot tulonjakotilaston mukaan vuonna 1980.

Osa-aikainen maatalous mukaan lukien viljelijäväestön ansiotulot ammatissa toimivaa henkilöä kohti ovat vuonna 1980 yltäneet keskimäärin 72 %:iin teollisuustyöntekijöiden keskimääräisistä ansiotuloista. Alle 20 ha:n tilakoryhmissä viljelijäkotitalouksien ansiotulot ovat olleet 64-70 %, kun taas yli 20 ha:n tiloilla on ylletty 90 %:iin teollisuustyöntekijöiden keskimääräisistä ansiotuloista. Viljelijäkotitalouksien palkkatuloista on osan kattu maatalouteen liittyvillä töillä ja erilaisissa muissa ammateissa. Näin ollen viljelijäväestön osalta ansiotulovertailun piiriin edellä on kuulunut pääasiassa maatilataloudessa työskentelevien henkilöiden ohella myös muiden ammattien harjoittajien tuloja. Päätoimisemmissä viljelijäkotitalouksissa, joissa perheen päämiehen ammattiasema on maanviljelijä (116 200 kotitaloutta), ansiotulot ammatissa toimivaa henkilöä kohti ovat olleet keskimäärin yhtä suuret kuin kaikissa viljelijäkotitalouksissa. Toisaalta tilakoko päätoimisemmillä viljelijöillä on keskimääräistä suurempi. Pienimmissä tilakoryhmissä päätoimisten viljelijäkotitalouksien ansiotulot ovat jääneet edellä esitettyä pienemmiksi.

Teollisuustyöntekijäkotitalouksissa ansiotulot ammatissa toimivaa henkilöä kohti ovat pienemmät kuin keskimäärin kaikilla teollisuustyöntekijöillä. Muissa ammateissa toimivien teollisuustyöntekijäkotitalouksien jäsenten pienemmät ansiotulot alentavat tässä vertailutuloa. Päätoimisten viljelijäkotitalouksien ansiotulot ammatissa toimivaa henkilöä kohti ovat olleet keskimäärin 76 % teollisuustyöntekijäkotitalouksien keskimääräisistä ansiotuloista. Alle 20 ha:n tiloilla ansiotulot ovat olleet 55-74 % ja yli 20 ha:n tiloilla 93 % vertailutulosta.

Maatalouden ulkopuolisilla tuloilla on keskeinen merkitys lähinnä pienimmissä tilakoryhmissä. Tähän viittaa myös MYTT:n mukainen tulo-osuuksittainen selvitys viljelijäpuolisoiden kokonaistuloista. 2-10 ha:n osa-aikaviljelmillä viljelijäpuolisoiden ansiotulot ovat olleet selvästi suuremmat kuin vastaavan kokoisilla viljelijäpuolisille pääasiallisen toimeentulon antavilla tiloilla. 10-20 ha:n tiloilla tuloerot ovat vähäiset ja sitä suuremmilla tiloilla maatilataloudesta pääasiallisen toimeen-

tulonsa saavien viljelijäpuolisoiden ansiotulot ylittävät vastaavankokoisten osa-aikaviljelmien ansiotulot.

C. Viljelijä- ja teollisuustyöntekijäkotalouksien käytettävissä olevat tulot

Käytettävissä olevilla tuloilla kuvataan kotitalouksien yksityiseen kulutukseen ja säästämiseen jäävää tulon osaa. Yrittäjäkotalouksissa osa käytettävissä olevista tuloista joudutaan käyttämään yritykseen liittyvien investointien rahoittamiseen, mikä toisaalta myöhemmin voidaan osittain ottaa huomioon yrittäjätuloa laskettaessa investointimenoista tehtävinä vuotuispoistoina. Tilastoista saatavat käytettävissä olevat tulot kuvaavat siten selkeämmin kulutusmahdollisuuksia palkansaajakotalouksissa kuin yrittäjäkotalouksissa. Viljelijäkotalouksien ja teollisuustyöntekijäkotalouksien käytettävissä olevia tuloja on seuraavassa verrattu toisiinsa ensisijaisesti tulonjakotilaston perusteella. Edellä on voitu todeta, että tulonjakotilaston tulokset eivät olennaisesti poikkea mm. kotitaloustiedustelun vastaavista tuloksista. Toisaalta kotitaloustiedustelussa tulotiedot on selvitetty yleisemmällä tasolla taustatiedoiksi kotitalouksien kulutusmenoille.

Tulonjakotilaston tuloksia on verrattu ansiotulojen osalta MYTT:n mukaisiin tuloksiin ja todettu tulonjakotilaston mukaisen palkka- ja metsätulojen olevan selvästi suuremmat kuin vastaavat MYTT:n mukaiset tulokset. Erot viljelijöiden palkkatuloissa näiden kahden tilaston välillä aiheutuvat mm. siitä, että MYTT:ssa ovat mukana ainoastan viljelijäpuolisoiden palkkatulot, kun taas tulonjakotilastossa mukana ovat myös viljelijäkotalouden muiden jäsenten palkkatulot. Metsätulojen ero on aiheutunut osin siitä, että MYTT:ssa on tilastoitu verotuksen laskennalliset metsätulot, kun taas tulonjakotilastossa kyse on metsän myyntituloista. Viljelijän ja puolison tulot saattavat mm. näistä syistä poiketa tulonjakotilastoon perustuvissa tarkasteluissa siitä, mitä MYTT:n tulosten perusteella saatettaisiin olettaa.

Viljelijäväestön käytettävissä olevat tulot ovat olleet kotitaloutta kohti laskettuina vuosina 1978-1981 jonkin verran teollisuustyöntekijäkotalouksien vastaavia tuloja suuremmat. Tulonjakotilaston mukaan teollisuustyöntekijäkotalouksien käytettävissä olevat tulot ovat kasvaneet po. vuosina melko tasaisesti. Jos niitä merkitään suhdeluvulla 100, vastaava viljelijäkotalouksien käytettävissä olevia tuloja kuvaava suhdeluku on vaihdellut 102-118 (taulukko 26). Vuoden 1981 ennakkotietojen mukaan se on ollut 111.

Taulukko 26. Viljelijäkotalouksien käytettävissä olevat tulot kotitaloutta kohti suhteessa teollisuustyöntekijäkotalouksien käytettävissä oleviin tuloihin vuosina 1978-1981. Tuloja osoittavat suhdeluvut.

	1978	1979	1980	1981e
Teollisuustyöntekijäkotaloudet	100	100	100	100
Viljelijäkotaloudet				
2-10 ha:n tilat	89	88	98	93
10-20 ha:n tilat	106	109	121	115
Yli 20 ha:n tilat	137	119	140	127
Keskimäärin	107	103	118	111

Viljelijäkotalouksien käytettävissä olevien tulojen vaihteluilla ei näyttä olleen kiinteää yhteyttä esimerkiksi maataloustulon vastaaviin vuosivaihteluihin. Verotustietojen mukainen maataloustulo suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloihin on pysynyt verraten tasaisena kyseisen ajanjakson (vrt. taulukko 18, s.198). Keskimääräistä suuremmat metsänmyyntitulot vuonna 1980 ovat osaltaan vaikuttaneet viljelijäväestön käytettävissä olevien tulojen vaihteluihin. Toisaalta käytettävissä oleviin tuloihin vaikuttavat maatilatalouden tulojen ohella myös monet muut tulot ja tulonsiirrot. Niihin sisältyvät lähes kaikki kotitalouden tulo- ja menoerät, joten käytettävissä olevat tulot ovat jo käsitteellisesti huomattavasti vaikeampai tilastoitava kuin

esimerkiksi ansiotulot. Tulonjakotilastossa tilastointimenetelmät ovat osin kehittäelyvaiheessa, mikä tulee ottaa huomioon tuloksia tarkasteltaessa.

Ammatissa toimivia henkilöitä on viljelijäkotitalouksissa ollut keskimäärin 2.2 henkilöä, kun taas vastaava henkilöluvu teollisuustyöntekijöiden osalta on ollut 1.6 henkilöä/kotitalous. Viljelijäkotitalouksien osalta vertailu koskee päätoimisia maatalouden harjoittajia, joissa ainakin päämies lukeutuu ammatti- asemaltaan viljelijäksi. Muut ammatissa toimivat kotitalouden jäsenet voivat työskennellä myös maatalouden ulkopuolella. Ammatissa toimivaa henkilöä kohti lasketut viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat olleet vuosina 1978-1981 keskimäärin 75-91 % vastaavalla tavalla lasketuista teollisuustyöntekijöiden tuloista (taulukko 27).

Taulukko 27. Viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot ammatissa toimivaa henkilöä kohti suhteessa teollisuustyöntekijäkotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin vuosina 1978-1981. Tuloja osoittavat suhdeluvut.

	1978	1979	1980	1981e
Teollisuustyöntekijä-				
kotitaloudet	100	100	100	100
Viljelijäkotitaloudet				
2-10 ha:n tilat	71	70	83	79
10-20 ha:n tilat	77	79	89	85
Yli 20 ha:n tilat	95	80	99	94
keskimäärin	82	75	91	86

Käytettävissä olevat tulot saadaan myös kotitaloustiedustelusta, jossa ne on tilastoitu tulonjakotilastoa yleisemmällä tasolla lähinnä kotitalouksien kulutusmenojen taustatiedoiksi. Kotitaloustiedustelun mukainen viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevia tuloja kuvaava suhdeluku on ollut vuonna 1981 105. Kotitalouksien kulutusmahdollisuuksia on kotitaloustiedustelussa

tarkasteltu jakamalla kotitalous kuluttajayksiköihin (vrt. s.29). Viljelijäkotitalouksien koko on ollut keskimäärin 2.75 ja teollisuustyöntekijäkotitalouksien 2.16 kuluttajayksikköä. Jos kuluttajayksikköä kohti laskettujen teollisuustyöntekijäkotitalouksien käytettävissä olevia tuloja merkitään suhdeluvulla 100, viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevia tuloja vastaava suhdeluku on keskimäärin 83 (taulukko 28). Eri tilakokoryhmissä vastaavat viljelijäkotitalouksien tuloja kuvaavat suhdeluvut ovat olleet 76-92.

Taulukko 28. Viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot kuluttajayksikköä kohti suhteessa teollisuustyöntekijäkotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin kotitaloustiedustelun mukaan vuonna 1981. Tuloja osoittavat suhdeluvut.

	Käytettävissä olevattulott mk/kotital. sl.	Kuluttaja yksiköt/ kotital. yks	Käytettävissä olevat tulot mk/kuluttaja.yks. sl.
Teollisuustyöntekijä-			
kotitaloudet	100	2.16	100
Viljelijäkotitaloudet			
2-10 ha:n tilat	88	2.48	76
10-20 ha:n tilat	108	2.90	80
Yli 20 ha:n tilat	121	2.85	92
Keskimäärin	105	2.75	83

Sekä tulonjakotilaston että kotitaloustiedustelun perusteella käytettävissä olevat tulot kotitaloutta kohti ovat viljelijäkotitalouksissa olleet korkeammat kuin teollisuustyöntekijäkotitalouksissa. Toisaalta viljelijäkotitalouksissa on ollut tulonhankijoita ja kuluttajia enemmän kuin teollisuustyöntekijäkotitalouksissa. Näin ollen kotitaloutta kohti lasketuista suuremmista käytettävissä olevista tuloista huolimatta perheenjäsenten kulumahdollisuudet viljelijäkotitalouksissa ovat olleet pienemmät kuin teollisuustyöntekijäkotitalouksissa.

